

FRANCO CARDINI

Chalífa a Západ

KOŘENY TERORISMU
A POKRYTECTVÍ ZÁPADU

Franco Cardini

chalífa a západ

Kořeny terorismu
a pokrytectví
Západu

VYŠEHRA D

Copyright © 2015, Gius. Laterza & Figli
Translation © Jitka Michalčíková, Tereza Siegllová, 2016

ISBN 978-80-7429-632-1

Mnoha mým přátelům, kteří mi pomáhali při psaní těchto stránek a kteří doufají, že na nich nebudou citováni; a především těm, které jsem ztratil a ještě ztratím – doufám, že jich bude málo – kvůli tomu, co je zde napsáno.

OBSAH

Úvod: Hrůza zbavená kouzla	11
„Černá neděle“ <i>monsieura</i> Hollandea <i>Paříž, 19. ledna 2014</i>	29
Magistra barbaritas <i>Florencie, 4. května</i>	35
Dvě zdrženlivé zprávy <i>Paříž, 1. června</i>	39
„Znovunastolení chalífátu“? <i>Paříž, 6. července</i>	41
Povinnost rozsévače a neplodná semena <i>Paříž, 13. července</i>	56
Ale ano, nechme je vyhladit! Vždyť jsou to jen satanisté... <i>Paříž, 10. srpna</i>	63
Papež František, Irák a „džihádistický průšvih“ <i>Paříž, 20. srpna</i>	68
„Džihádistické nebezpečí“ a jeho nikoliv náhodná nepochopení <i>Paříž, 24. srpna</i>	73
„Třetí vlna“? <i>Paříž, 25. srpna</i>	79

Možná terorista, možná revolucionář...	
<i>Paříž, 31. srpna</i>	84
Přísnost a rozum	
<i>Florence, 28. září</i>	92
Jeruzalém	
Jediná možná cesta, pštros a tři opice (nestane-li se zázrak...)	
<i>Florence, 9. listopadu</i>	97
„I když je to šílenství, přesto je v něm logika“	
<i>Florence, 16. listopadu.</i>	103
Milovat smrt, snít o ráji	
<i>Florence, 23. listopadu.</i>	111
Chalífové už nejsou, co bývali...	
<i>Florence, 30. listopadu.</i>	118
Papež v Turecku	
<i>Paříž, 2. prosince</i>	122
Pohoršení na baterky	
<i>Paříž, 21. prosince</i>	126
Chalífova strategie	
<i>Florence, 20. ledna 2015</i>	134
Guantanamo	
<i>Florence, 27. ledna</i>	139
Namísto závěru: Tak co se vlastně zpackalo?	146
Minimální bibliografie	159
Rejstřík	162

ÚVOD

Hrůza zbařená kouzla

Řekněme pravdu: je to těžké, být přesvědčeni, že patříme k občanský a kulturně vyšší civilizaci než jakákoli jiná, neboť ta naše v sobě nese univerzální hodnoty, a zároveň si hořce uvědomovat, že vůbec nejsme schopni to dokázat. Paříž, město, které je z mnoha pohledů symbolem svobody myšlení a lidských práv, od čtvrtka 7. do pátku 9. ledna 2015 šokoval hrůzný řetězec smutných událostí a zločinů. Ty jí na jednu stranu zdtily, na druhou stranu vyvolaly u jejích obyvatel a mnoha dalších lidí, kteří se sešli na náměstích – mezi nimi byly i desítky evropských politických lídrů –, ráznou a sjednocující odpověď. Právě vývoj té odpovědi (republikánská manifestace v neděli 11. ledna) ještě navíc přinesl řadu nečekaných otázek, na něž se jen obtížně hledala přesvědčivá odpověď.

Ráno 7. ledna 2015 dva bratři, dvaatřicetiletý Chérif a čtyřiatřicetiletý Saïd Kouachi, francouzští občané muslimské víry a severoafrického původu, vtrhli do sídla týdeníku Charlie Hebdo – proslaveného kreslenými vtipy o islámu, ale i o křesťanství a židovství – a zabilí téměř všechny redaktory, několik zaměstnanců ochranky a mimo budovu také dvaatřicetiletého policistu Ahmeda Merabeta, muslima. Po dramatickém útěku se jim podařilo ukrýt se v budově neda-leko Paříže, odkud je policie o dva dny později vytáhla a zastřelila je. Později vyšlo najevo, že minimálně jednoho z nich, Chérifa, již policie znala a měla ho pod dohledem a že byl napojený na skupinu spojenou s al-Káidou, byl naverbován v jedné náborové *filière* pro mladé francouzské bojovníky a před časem se vrátil z Iráku, kde se připojil k organizaci Džabhat an-Nusrá. Mezitím ve čtvrtek 8. ledna mladý muslim Coulibaly, zdánlivě bez jakéhokoli spojení s oběma

teroristy, zabil u Parku Montrouge ve XIV. obvodu příslušníka městské policie a potom následujícího dne, 9. ledna ráno, přepadl košer supermarket v Porte de Vincennes ve XX. obvodě; několik zákazníků obchodu, občanů židovského vyznání, kteří se připravovali na šabat, zajal jako rukojmí a čtyři z nich zabil. Téhož dne ho v prostorách supermarketu zabila zásahová policejní jednotka.

Sled událostí vyvolal smršť falešných či nepřesných zpráv, hromadu komentářů a polemik. Masakr novinářů a ilustrátorů časopisu Charlie Hebdo – který již nějakou dobu měli v hledáčku islamisté kvůli několika obrázkům, jež zesměšňovaly proroka Muhammada – ještě za tepla vyvolal velkou spontánní manifestaci na Place de la République. Ta se nesla ve znamení požadavku práva na satiru jakožto součásti svobody tisku a svobody slova *tout court*, jež byla vlastně koncepčním cílem masakru. Účastníci manifestace zvedli les propisek a tužek a toto gesto symbolizovalo, že na kalašnikovovy atentátníky chtějí odpovědět zbraněmi svobodné a odvážné kritiky – zbraněmi myšlení a ironie proti zbraním fanatického a zbedněného terorismu, který umí jen zabíjet a miluje smrt. Motto „Je suis Charlie“, jež bylo okamžitě přeloženo do mnoha jazyků (včetně arabštiny), zdůrazňovalo, že zasažený týdeník představuje všechny ty, kteří věří v univerzální hodnoty obrany svobody, jež nesnáší hranice a tabu.

Vražděni v Paříži 7. ledna 2015 zasáhlo celé lidstvo, protože jím byla zasažena univerzální práva; v první řadě právo na svobodu myšlení a svobodu slova. Obraz náměstí Place de la République přetékačijícího dojatým davem byl krásný a dojemný. Bylo krásné moci opakovat ve všech jazycích: „Je suis Charlie.“ Týdeník Charlie Hebdo představuje nás všechny, ne tím, co píše a kreslí, ale tím, co symbolizuje: hrdost na svobodu, která nezná tabu. Právě to po dřívějším teroristickém útoku, při němž bylo poškozeno sídlo týdeníku, prohlásil slavný kreslíř Stéphane Charbonnier („Charb“). Lidem odpovědným za útok, který vyvolaly karikatury Proroka, Charbonnier odpověděl, že v západní kultuře – nebo každopádně v jeho osobní interpretaci západní kultury – náboženství není nic jiného než forma filozofie či ideologie, tudíž zesměšňovat a karikovat Muhammada nebo Pannu

Marii je legitimní, stejně jako je legitimní zesměšňovat a karikovat Karla Marxe nebo prezidenta Obamu.

Paříž se mezitím oblékla do smutku. V noci z 9. na 10. ledna každou celou hodinu až do dvou hodin ráno by neinformovaní turisté na Pont Neuf marně čekali s tablety připravenými k focení na zlatý třpyt a diamantový svit Eiffelovky, které se každou noc opakují. Věž ve své železné chladnosti zůstala té noci tmavá pod temným lednovým nebem. Ve smutku, jako černé vlajky. *La Ville Lumière*, město světél, se na jednu noc vzdalo své nádhery. Drželo smutek za redaktory z Charlie Hebdo, za policisty, kteří zemřeli při výkonu svých povinností, za oběti osamocené atentátníka z Porte de Vincennes. Jeho povaha byla mezitím vykreslena jako zneklidňující typ nepřizpůsobivého člověka, trpícího psychickými poruchami, který projevoval sympatie k Islámskému státu chalífy al-Bagdádího. Tento detail, alespoň v podobě indicií, nabízel vnímavějším pozorovatelům nový a možná nikoliv zanedbatelný problém. Al-Káida a Džabhat an-Nusrá jsou protivníky Islámského státu, ačkoliv mají stejný salafitský teologický původ. Za oběma odlišnými a soupeřícími vyznáními – nevíme však, do jaké míry vědomě, ani zda alespoň na základě širšího taktického plánu, či ne – se jasně rýsuje občanský a náboženský boj mezi různými pojetími politického islámu, *fitna*. Tento boj se již netýká jen muslimských zemí, ale i Západu, kde narůstá – to je ovšem jiný fenomén, který momentálně nejsme schopni vyhodnotit ani kvantitativně, ani kvalitativně – počet konvertujících k islámu; a spolu s nimi fatálně (ovšem také ve stále větší míře) narůstá také počet kandidátů usilujících o to, stát se bojovníky džihádu.

Brzy se však ve francouzském veřejném mínění a v masmédiích, která veřejné mínění reprezentovala, začala rýsovat výrazná rozdílnost pohledů a nakonec se projevila i v obecném mínění Západu. Nebylo náhodou, že večer 8. ledna v projevu k francouzskému národu vysílaném v televizi (který v mnoha pozorovatelích vyvolal dojem, že prezident podlehl pokušení využít příležitosti, kterou mu nabídly tragické okolnosti, aby znovu získal aspoň část popularity, která v posledních měsících šla ke dnu) prezident Hollande kladl důraz

na nutnost dát terorismu koherentní, jednomyslnou, jednotnou odpověď. Perspektiva jednoty však záhy utrpěla trhliny, neboť se objevily polemiky o tom, zda je vhodné, aby se republikánské manifestace svolané na neděli 11. ledna (a v souvislosti s níž se mluvilo o dvou milionech účastníků) účastnil i Front national. Důvod tahanic byl jasný: mnoha lidem se nelíbilo, že by strana, která zastává zobecněnou a nekritickou islamofobii, která má tendenci vidět ve všech muslimech přinejmenším potenciální teroristy, mohla kompromitovat obraz, který všichni chtěli zřetelně poskytnout. Obraz neochvějné vůle lidu vzepřít se terorismu, nikoliv kultuře, natož náboženskému vyznání. Jenže jak vyloučit z jednohlasného sboru národa politickou sílu, jež představuje jeden z jeho hlavních hlasů?

Ani to ještě nestačí. Nehledě na krutost masakru spáchaného v sídle Charlie Hebdo a na samotných osobách jeho obětí, v symbolické a koncepční rovině byl vlastně spáchán atentát na svobodu myšlení a slova. Položili jsme si však otázku, zda jsme si jisti, že současní francouzští politici s tím, jaká řešení volí, jsou schopni se opravdově a přesvědčivě postavit na obranu takto významné hodnoty? Sám Hollande, jenž to 8. ledna večer prohlašoval a zdůrazňoval, následujícího rána opravil svůj tah tím, že veřejnosti spěšně vzkázal, že „aby se usnadnilo policejní vyšetřování“ a aby teroristům nebylo poskytnuto „zviditelnění, jaké si přejí“, asi bude nutné uchýlit se k jakési formě mlčení tisku a dočasnému omezení svobody ve prospěch bezpečnosti. Ve Francii se tedy v roce 2015 vynořil tentýž problém, který se objevil ve Spojených státech před zhruba patnácti lety, tedy po 11. září: Je přípustné vzdát se ve jménu bezpečnosti nějakého toho kousku svobody? Problém je o to horší, že svobodná francouzská republika před několika měsíci zavedla zákon, který muslimským ženám zakazuje zahalovat si obličej na veřejnosti. Zakazování však nepotlačuje svobodu méně než opačná povinnost nosit zahalující šátek, která platí v určitých muslimských zemích. Francouzská republika tedy, také v souvislosti s takzvaným historickým revizionismem, vydala zákon, který se jeví jako plný předsudků nejenom vůči svobodě svě-

domí, ale také vůči svobodě vědeckého bádání. Jak to jde dohromady s nesmrtelnými principy, na něž je Marianne tak hrdá?

Tyto problémy měly nepříjemný dozvuk právě po republikánské manifestaci 11. ledna 2015. Té se zúčastnila i další nepohodlná osobnost francouzského světa, komik Dieudonné, který byl kvůli svému propalestinskému zaměření obviněn z antisemitismu. V otevřeném dopise adresovaném ministru vnitra Bernardu Cazeneuevovi prohlásil: „Rok se mě stát snaží všemi prostředky zničit. Mediální lynch, zákaz mých představení, daňové kontroly, soudní úředníci, pronásledování... Se mnou a s mými blízkými bylo vedeno více než osmdesát procesů. A stát mě pořád dál pronásleduje. Rok se se mnou zachází jako s veřejným nepřítelem číslo jedna, přitom se jen snažím rozesmávat...“ To, co se bez omezení dovoľovalo a dovoľuje týdeníku Charlie Hebdo, je jiným jaksí upíráno. A samotný týdeník zasáhla řada polemik, když někdo připomněl, že před několika měsíci byl jeden novinář z týdeníku propuštěn, protože kritizoval některé stránky života bývalého prezidenta Sarkozyho (aktuální zpráva: Dieudonné byl znovu zatčen).

Další důvod k polemice vyplynul z rozdvojení jednotné manifestace, když centrem jedné z jejích částí se stala Synagogue de la Victoire, kde se obřad k uctění obětí z košer supermarketu nakonec soustředil na účast izraelského premiéra Netanjahua. Ten zřejmě Hollanda zaskočil a o jeho výzvě francouzským občanům židovské víry, aby se přestěhovali do Izraele, bezpečnější země a své skutečné vlasti, se velice rozpačitě diskutovalo.

V neposlední řadě nechyběl možná nevyslovený, avšak rozšířený protest proti samotnému úspěšnému mottu, jež vládlo bolestným pařížským dnům. Mnoho blogů a tweetů – v tomto soupeření na více frontách, které má také významnou výpočetně-technickou stránku – bylo značně rozdílných, některé dokonce nepokrytě zaujímaly opačné pozice. *Je ne suis pas Charlie*, prohlašovali bez okolků někteří katoličtí představitelé, kteří týdeníku Charlie Hebdo nedokáží prominout příliš velké množství bezbožných vtipů – po pravdě řečeno

málo vtipných a často velice vulgárních. Muslimům téměř závidí neústupnou tvrdost, s níž brání svoji víru, když reagují na urážení Koránu a Proroka, zatímco když si nějaký vtip dělá legraci z panenského porodu Panny Marie, kdy je nakreslena v „gynekologické“ pozici, považované za nevhodnou, křesťané si netroufají reagovat. To je, po pravdě řečeno, pouze problém křesťanů a nikoho jiného (to říkám jako katolík).

Nejrozhodněji však své rozpaky projevovali francouzští občané muslimské víry, asijského či afrického původu, ale i Evropané dávného rodu, kteří konvertovali víceméně nedávno. Během nedělní manifestace došlo k projevům solidarity a bratrství vůči muslimům, provázely je však i jiné, které vyjadřovaly ne-li přímo antipatii, tak přinejmenším odstup. Ten vychází z možná ne všeobecně rozšířeného, každopádně však běžného předsudku, podle něhož je v podstatě možné všechny muslimy jako takové podezírat ze sympatií nebo tichého schvalování islamistického terorismu. Odpovědi byly zdvižené transparenty mnoha manifestujících před velkou pařížskou mešitou, které směrem k teroristům hlásaly *pas en mon nom*. To je doslovný překlad hesla *not in my name*, jímž ve Spojených státech a ve Velké Británii lidé reagovali na bombardování, které Západ prováděl v Iráku a v Afghánistánu. Transparenty byly ve skutečnosti dvousečné: protestovaly proti terorismu, ale zároveň kritizovaly atmosféru plíživého podezírání, jíž se tito lidé cítili být obklopeni.

Atmosféru, která proniká i z teze románu Michela Houellebecqa *Soumission* (Podvolení), který někteří považovali za jednu z možných příčin teroristických atentátů ze 7., 8. a 9. ledna. Houellebecq, jehož román byl okamžitě přeložen také do italštiny, vyslovuje hypotézu, že ve Francii ve velice blízké budoucnosti – již za pár let – přivedou volby do čela republiky umírněného a rozumného muslimského prezidenta, který zemi něžně povede směrem k autoritářskému a patriarchálnímu údělu, s nímž mnozí katolíci – možná i pravíci – souhlasí. Zkrátka to bude další a významný krok k oné Eurábii, které se někteří obávají a kterou by ve skutečnosti možná uvítali právě ti, kteří se prezentují jako její nejzarputilejší odpůrci.

Houellebecqova literární fikce je však druhou stranou mince, kterou představuje situace (a ta už je reálná), kdy došlo k dosud nebyvalému sblížení jisté části levice – té, která je nejvíce nepokrytě liberální, a má tedy v oblibě časopis Charlie Hebdo a cítí se jím být reprezentována – s jistou částí pravice – tou, jež je kvůli zakořeněnému a nerozumnému předsudku protiislámská a zároveň velmi konzervativní. A toto sblížení nastalo na základě živého a zároveň odlišně motivovaného nepřátelství vůči fundamentalistickému islámu, jenž je považován v podstatě za krajní, ale také nejautentičtější a nejhlubší výraz muslimské víry.

„Jsme ve válce.“ To říkali mnozí. Předpověděl to již papež František svými výroky o „třetí světové válce“. U nás to opakoval Umberto Eco. V časopise *Le Point* z 15. ledna 2015, který obsahuje souhrn konzistentních a z mnoha pohledů rozdílných názorů – od Orhana Pamuka po Salmana Rushdieho, od Luíse Sepúlvedy přes Jeana Delumeaua po André Glucksmanna –, „Velký stařec“ z Académie Française Jean d’Ormesson odhodlaně prohlásil: „Le monde change autour de nous. Nous sommes en guerre. Non contre l’Islam, mais contre le terrorisme. Il n’est pas question d’entreprendre une guerre de religions. Mais il faut affronter avec détermination et courage une guerre des droits de l’homme contre l’intolérance, une guerre des libertés contre la barbarie.“¹

Přesně tak. Ale právě to je problém. Ormessonova velmi vznešená slova jako taková právě nejen že problém neřeší, naopak před námi dokořán otevírají jeho nové, jako propast hluboké aspekty. Tato válka je tedy prý válkou proti terorismu – jenže jak, a především proč se z lidí stávají teroristé? A jak se dá identifikovat armáda, která je nejen skrytá, ale dokonce má více tváří, které si možná navzájem protiřečí? Jestliže teroristické pomocné síly sahají od stoupenců nihilistického intelektuálství toho typu, o němž mluvil Glucksmann (v Itálii se zjistilo, že jeden vzorný student ze Scuola Normale Superiore byl

¹ „Svět kolem nás se mění. Jsme ve válce. Ne proti islámu, nýbrž proti terorismu. Nejde o to, pouštět se do náboženské války, ale spíše odhodlaně a odvážně vést válku za lidská práva proti intoleranci, válku svobody proti barbarství.“

členem džihádistického uskupení), až po lumpenproletáře naverbované v zátokách sociálně vyloučených a chudých předměstí a dokonce ve vězeních, jak oddělit jejich činnost vykonavatelů (i když v praxi možná často jednájí samostatně) od těch, kdo jim dávají příkazy, a od těch, kteří to financují a mohou se skrývat i v elitářských zákoutích muslimského světa, například v emirátech na Arabském poloostrově? Večer 9. ledna na televizním kanálu France 2 vyzval nejuznávanější francouzský specialista na islám, politolog Gilles Kepel, k obezřetnosti. Pozor, řekl, „válka proti teroru“, kterou vedl Bush jr. od roku 2001 do roku 2008, nám nadělila napadení Afghánistánu a Iráku se všemi jejich neblahými důsledky. Tehdy měl však fundamentalistický islám tvář saúdských a jemenských guerillových bojovníků, nejprve spojenců a později nejzarputilejších nepřátel Spojených států. Ale dnes – v éře Twitteru – slovo džihádista proniká na periferie, do nejubožejších záhybů společnosti blahobytu, která už není, co bývala, a proměňuje se v nemožný apokalyptický sen o vykoupení a odplatě. Stále častěji před sebou máme lumpenteroristy, které pro jejich krvavou věc získalo fanatické kázání, přenášené velice sofistikovanými IT nástroji. Naše citlivost, jež vychází, možná nevysloveně, z myšlenky pokroku nevratně směřujícího ke stále širším formám sociálních, občanských a kulturních výdobytků, se špatně smiřuje s myšlenkou, že by „Boží pomsta“, která z mnoha pohledů charakterizovala a charakterizuje přelom 20. a 21. století, sama o sobě mohla být důkazem, byť pouze částečného, úpadku světského moderního světa. Věřili jsme a možná doufali, že pokrok, věda, technika, zlepšování sociálních podmínek svým vítězným tažením dostane „potřebu Božského“ do krize a postupně způsobí, že tato potřeba u lidského rodu zmizí. Kde se stala chyba?

Jestliže jsme zabředli do války, v níž je těžké rozpoznat proti sobě stojící šiky, musíme říci, že dosud se v kritické rovině dostatečně neanalyzovaly důvody, jež vedou k tomu, že se člověk stane teroristou. Hledat je ve fanatismu je nejenom obecné a abstraktní, ale především tautologické. To, co západní média dosud téměř vždy zamlčovala a dokonce možná popírala, je sociální aspekt džihádistic-

kého kázání, jenž také souvisí s jeho apokalyptickou konotací. Abychom důkladně pochopili úspěch hnutí, jakými jsou šíitský Hizballáh a sunnitský Hamás – která se obě jednoznačně vyjádřila, že pařížské atentáty rozhodně odsuzují –, nám brání neznalost nebo podcenění jejich sociální složky. To, co možná vede mnohé muslimy, zvláště mladé a velice mladé – mezi nimiž jsou konvertité ze Západu, kteří dnes v islámu evidentně nacházejí to, co především jejich otcové a včera jejich starší bratři nacházeli v politicko-utopistickém extrémismu nebo ve zdánlivě osvobozující cestě drog – ke snaze narukovat do džihádistických jednotek, není nenávist k Západu chápanému jako kultura svobody a lidských práv. Je to zjištění, že tato kultura, formálně vyznávaná a dokonce okázale předváděná, v reálu splývá s represemi a vykořisťováním, vyjadřujícími splet' zájmů západních států, nadnárodních *lobbies* a různě zkorumpovaných vládnoucích elit muslimských zemí. Ve světě, kterému na celosvětové úrovni vládne proces narůstající koncentrace bohatství a zároveň chudnutí, proletarizace a přímo lumpenproletarizace těch, kteří svého času byli označováni jako nižší společenské třídy, může žízeň a hlad po spravedlnosti dobře nabýt rysy džihádu, který chce Bůh. Že džihádisticou propagandu živí nejenom univerzalistické a apokalyptické nábožensko-politické vize, ale také naléhání na sociální spravedlnost, se u nás málokdy říká.

Na druhou stranu toto mlčení, toto podceňování je logické. My si raději myslíme, že ten, kdo se prohlašuje za našeho nepřítele, nás nenávidí, protože je fanatik, než abychom si položili otázku, jestli náhodou přinejmenším část jeho nenávisti nevychází z toho, že si uvědomuje stav vysílení a bídy, který je důsledkem staletého vykořisťování. Přitom naše bohatství vyplývá ze systematického odčerpávání přírodního bohatství, které naše nadnárodní společnosti způsobují zemím, jejichž zdroje jsou sice ohromné, ale na jejich obyvatele to nemá dopad. A když, tak jen ve směšné míře.

V Paříži v těch dnech nebylo veselo. Když pominula téměř paradoxně, ne-li hystericky slavnostní atmosféra manifestace v neděli 11. ledna, Paříž znovu nabyla všech svých nejtemnějších odstínů

olověně šedého nebe, jak je známe z Pucciniho díla, zatímco radostná a pyšná trikolóra Francouzské revoluce a Napoleona visela teskně obtočená kolem tyče, připevněná černou smuteční páskou. Tragická událost vlastně navázala na dlouhé období nejistoty a sklíčenosti. I Pařížané se cítí být den ode dne chudší, tak trochu jako my všichni v této fázi hluboké krize eura a Evropy. A mladí nezaměstnaní nebo jen částečně zaměstnaní muslimové, které na předměstích a ve vězeních dostihl drsný sen o odplatě v podobě svaté války, si už neumějí představit zítřek v podobě vykoupení čestnou a namáhavou cestou práce a postupného úspěchu ve společnosti, jež byla nejprve nepřátelská, potom obdivovaná a otevřená jejich podnikavosti a úspěchu. To všechno je jen dávná vzpomínka na něco, v co se kdysi dalo věřit, teď už ale ne. A tak prahnou po ráji ve stínu mečů.

Jestliže Glucksmann pranýřuje nihilismus teroristických aspirantů a odsuzuje skutečnost, že Evropané „ohlušujícím mlčením“ akceptovali, aby džihádističtí kazatelé vyslovovali své *fatwy*, dokazuje to, že si nikdy nevšiml, že tato kázání pranýřovala jiný nihilismus, a sice nihilismus západní společnosti jednostranně zaměřené na zisk a na primát individualismu postrádajícího pravidla a hranice. A nihilistická byla i svoboda, kterou reprezentoval tým časopisu Charlie Hebdo a která si nárokovala a pravděpodobně si dál bude nárokovat právo moci na kohokoliv vzít rákosku satiry, a to na základě apriorní rovnosti osobního názoru, politického vyjádření a náboženského vyznání. Ne náhodou podtitul Charlie Hebdo zní *Journal irresponsable* (nezodpovědné noviny). Jeho svoboda není ani tak svobodou podle Voltaira a Rousseaua, jako spíš svobodou podle markýze de Sade. Svobodou bohatých a silných, pro něž ostatní jsou opovrženými předměty, jakkoli nám pokrytecká humanitární rétorika, v níž se v našem každodenním životě pohybuje, brání ne-li si to uvědomit, tak přinejmenším to vyslovit. Zjevně jsme zapomněli, že každý, kdo se domnívá, že principy, na nichž on osobně staví, jsou jediné univerzální, zatímco principy ostatních jsou jen směšné formy pověrčivosti nebo fanatismu, se dopouští omylu, který by velký Evro-

pan a antropolog Claude Lévi-Strauss označil jako „západocentrismus“ (nebo možná „modernocentrismus“).

Pokračujme však v nepříjemné analýze paradoxů a protimluvů, jež se vynořily v krvavé brázdě pařížských událostí. „Jsme ve válce,“ prohlašovali mnozí obřadně po atentátu. Potřebovali jsme ten krvavý důkaz, abychom si to uvědomili? Bez ohledu na dobovačnou, vykořisťovatelskou politiku – a možná také politiku civilizační, rozhodně však utlačovatelskou –, již Evropané posledních pět set let praktikovali na zbytku světa, jsme tak roztržití, že jsme si nevšimli, že poslední desetiletí byla nepřetržitou sérií vojenských operací na Blízkém a Středním východě? Byly to třeba „mezinárodní policejní“ a „humanitární zásahy“ či „exportování demokracie“, vedené západními zeměmi – a Sarkozyho a Hollandeova Francie v posledních letech byla v tomto ohledu v první linii. Je rozumné dívat se v televizi na západní letadla, jak bombardují země a města a možná masakrují bezbranné obyvatelstvo, a myslet si přitom, že válečný stav, který se nám ukazuje před očima, se nikdy nemůže nějakým způsobem obrátit proti nám? Nebo jsme zapomněli na princip – který také nádherně potvrdili stoupenci evropského protinacistického odboje –, podle něhož v případě „asymetrické války“ je terorismus jedinou účinnou zbraní v rukou těch, kteří nemají jiné zbraně, jimiž by se bránili? Nebo přehlízíme skutečnost, že zabití stovek lidí – včetně žen a dětí – jednou ranou za použití dronu, který nám umožní, že neriskujeme jedinou ztrátu na naší straně, je jiná, ale nikoli méně závažná forma terorismu, než když lumpenterista postřelí nevinné kalašnikovem?

Pak zůstává naprosto legitimní, abychom si uvnitř islámu vybírali naše spojence v šiku, který rádi nazýváme umírněný (a do něhož jsme zvyklí zahrnovat, když a dokud se nám to hodí, také diktátory, pokud vedou pro nás výhodnou politiku, a dokonce emíry ze Zálivu, kteří nařizují ženám, aby se zcela zahalovaly, a zakazují jim chodit do školy a řídit auto). Ale jestliže jsme opravdu ve válce, zaujměme vůči ní moderní postoj bez předsudků. Zaprvé akceptujme, že nepřítel není z definice ani d'ábel, ani nestvůra, nýbrž někdo jako my, a že sleduje –

možná občas udělá chybu a někdy spáchá zločin – obdobný cíl jako my: tedy vyhrát. *À la guerre, comme à la guerre*. Válka je válka.

Válka, která s sebou samozřejmě nese smrt. Také tři pařížští atentátníci zemřeli a jejich ideologie mučednictví, kterou vyznávají stoupcí mnoha skupin, které se poznávají v al-Káidě a jejichž hesla vyvolávají tak zblízka *mori lucrum* (smrt je pro mne zisk) sv. Pavla, tak byla svým způsobem naplněna. Jistě se nedalo čekat, že je někdo uzná za hodna když ne uctivé, tak alespoň soucitné vzpomínky. Křesťanská pieta stranou, ta se právě týká pouze křesťanů. A přece bychom se tím byli měli zabývat pozorněji – i v našem zájmu. Příběhy jejich životů, jež k nám pronikají přes pohrdavý nezájem médií, hovoří jazykem utrpení, těžkého života: často nešťastné, osamělé dětství, poznamenané ponižujícím násilím, jež na nich bylo pácháno; chybějící vzdělání předcházející „vysoké škole zločinu“ čili vězení, které už je často také *madrasou* fundamentalistického islamismu; nezaměstnanost nebo jen částečná zaměstnanost; frustrující konfrontace vlastního vyloučení ze společnosti s nadbytkem města, které sice hostí i mnoho lidských tragédií, ale kde zdánlivě triumfuje bohatství a plýtvání; bombardování konzumními vzkazy, které šíří média, konfrontované s frustrující a ubohou realitou; nejméně v jednom případě (mám na mysli Coulibalyho) psychické poruchy, které vyvolávají nemoc, jejíž léčbě brání neznalost a bída; konečně falešné vykoupení v podobě fanatického kréda smrti, jež s islámem nemá nic společného – jakkoli se žíví jménem Boha, vyslovovaným v onom vzývání „Alláhu Akbar!“, které z jistých úst a za jistých okolností zní jako kletby –, spolu s několika verši z Koránu naučenými nazpaměť bez víry a nepochopenými, ani dobře promyšlenými.

Fanatici, bylo řečeno. Ale jak a proč se z člověka stane fanatic, a to až do té míry, že se z něj dokonce stane vrah? Fanatismus. Opravdu se můžeme spokojit s tímto vysvětlením, které nevysvětluje vůbec nic? A opravdu tolik lidí, z těch desítek tisíc Pařížanů a Francouzů, kteří plnili ulice a náměstí, aby dali najevo svůj odpor vůči terorismu a svoji hrdost svobodných občanů, kteří se nesehnou

před ozbrojenou hrozbou, ani na okamžik nenapadlo, že Paříž za tři dny zažila možná méně než jednu tisícinu úzkosti, strachu a bolesti, které v Gaze, v Bagdádu, v Kábulu a v tisících měst a zemí rozptýlených po Asii a Africe muslimové, židé i křesťané zažívají každý den? „Jsme ve válce,“ opakovali mnozí. Také papež František – jak jsme již řekli – to před několika měsíci prohlásil: Třetí světová válka už začala. Jenže ve válce mezi kým, ve válce proti komu? Francouzi si možná nevšimli, že jsou ve válce už od roku 2011, kdy prezident Sarkozy odhodlaně podpořil džihádistické milice v Libyi proti Kaddáfimu a potom prezident Hollande v Sýrii proti Asadovi (a to, zvláště v druhém případě, v přímém rozporu s doporučeními místních křesťanských církví)? I v Tripolisu, v Damašku, v Aleppu byli a pořád jsou mrtví. A je jich mnohem víc než těch po teroristickém útoku v Paříži před několika dny. Jsou města v Africe, Asii, Latinské Americe, která každý den prožívají tisícinásobek úzkosti, strachu, zoufalství, které Paříž prožívala tři dny; a tisíci- a vícenásobně víc je tam i mrtvých.

Některé indiskrétní informace odhalují, že drahé automatické zbraně, které použili bratři Kouachiové k zabití redaktorů Charlie Hebdo, se jim mohly dostat do rukou jako část financování, jež svého času francouzský stát poskytoval protikaddáfiovským a proti-asadovským džihádistům. Džihádistům, mezi nimiž bojují i někteří mladí Evropané, možná konvertité k islámu, kteří v džihádismu našli v pokroucené formě náhražku oné politické a náboženské výchovy, která se u nás už neprovozuje. To máme opravdu tak krátkou paměť? Opravdu jsme zapomněli, že už v sedmdesátých letech Američané v Afghánistánu použili proti Sovětům fundamentalistické válečníky-misionáře pocházející ze Saúdské Arábie a Jemenu, kterým dali přednost před přísnými a důslednými bojovníky velitele Masúda, stoupenci hrdého a neústupného, avšak také tolerantního islámu? Opravdu přehlízíme, že jedovaté býlí fundamentalismu jsme léta zalévali a pěstovali my ze Západu, než se v polovině devadesátých let vztahy pokazily? Vážně nevíme nic o tom, že ještě dnes džihádismus – jak al-Káidy, tak rivalský a konkurenční džihádismus Islámského

státu (IS)² chalífy al-Bagdádího – podporují a pomáhají mu, a ani ne příliš skrytě, některé emiráty Arabského poloostrova, které i přesto jsou našimi nejjistějšími spojenci, a také – a to především – finančními a obchodními partnery? Je pravda, jak někdo řekl, že *pecunia non olet*, peníze nesmrdí. A přece aspoň ropa by měla.

Ale zatím je nás příliš málo, kteří o tom všem mluvíme. Po pravdě nějaká ta kritika se začíná objevovat; jestli ne tolik mezi *opinion makers*, tak aspoň sem tam v nějakém tom blogu, sem tam v nějakém tom tweetu. I když nejběžnější pojetí bohužel pořád vítězí: krásné, prosté, čisté. A maniakální, odpudivé ve svém manicheismu, o němž člověk doufá, že je v něm aspoň zlý úmysl, protože jinak by bylo příliš hloupé. Pojetí Západu jako vlasti svobody a tolerance a toho Druhého jako strašlivého, monstrózního, krutého, a tudíž nelidského a protilidského Nepřítele. Fanatického nepřítel, a tedy postrádajícího jakékoli vysvětlení, nepochopitelného, a tudíž neospravedlnitelného, protože není hoden toho pochopení, jež neznamená ospravedlnění (jak se dá ospravedlnit vražda?), nýbrž kritické posouzení, schopnost proniknout do niterných mechanismů něčeho, čím s hrůzou pohrdáme. My ze Západu jsme se velmi rychle distancovali od všech chyb a jakéhokoli zločinu. Nanejvýš jsme ochotni je svalovat na nacismus (což je ale krok zpět do „temného středověku“) nebo na stalinismus (čímž se ale noříme do „krvavé utopie“) nebo ještě, ve snaze o trochu hlubší historickou perspektivu, na *conquistadores*. Ale jinak tma a mlha – o stoletích loupeží, otrokářství, systematického vykrádání surovin a pracovní síly, o hromadách hanebností, které jsme přikryli laskavou rouškou lidských práv a volnosti-rovnosti-bratrství, která ve skutečnosti začínala u nás a námi končila, jejímiž výhradními subjekty a objekty jsme zákonitě byli my, přinejmenším *de facto*. Také „pracující celého světa“, které Marx a Engels vyzývali, aby se spojili, byli v podstatě – jak jsme již poznamenali – pracující z trojúhelníku mezi Paříží, Berlínem a Londýnem. Byli z nich vyloučení

² Ke vzniku tohoto pojmenování se vrátíme níže, str. 41.

egyptští feláhové a afghánští pastýři, ale dokonce i kampánští rolníci a řečtí vinaři.

To je důvod, proč osobně hluboce respektuji oběť redaktorů a kreslířů z Charlie Hebdo a cítím se solidárním a dojatým účastníkem bolesti jejich rodin. Přesto, ačkoli je považuji za nepochybnou součást té západoevropské kultury, která je i mojí kulturou, neztotožňuji se s jejich viděním světa a hlásím se o své právo to jasně prohlásit. Oni byli a jejich kolegové a společníci pořád jsou zastánci neomezené individuální svobody nesnášející hranice a pravidla; „sadistické“ (v etymologickém významu toho slova) svobody, která ostatně v evropské civilizaci vůbec není jediným modelem. Existuje i aristotelský a kantovský model zodpovědné svobody, která končí tam, kde začíná svoboda druhých; tyto modely rozlišují „svobodu *koho*“, „svobodu *od*“ a „svobodu *pro*“. Taková svoboda se pyšně nedomnívá, že by mohla stavět na hodnotách, které byly jednostranně prohlášeny za univerzální, ale která, pamětliva učení Clauda Léviho-Strausse, si uvědomuje, že neméně univerzální, a tudíž hodna respektu je jakákoli jiná hodnota, již uznávají jiné kultury, než je ta naše; jiné, ne nižší. Svoboda, která nešlape po svobodách druhých. Svoboda, která ví, že nemůže postupovat bez spravedlnosti. Což dnes, a když jsme v procesu globalizace došli tam, kde jsme, musí znamenat, že přijmeme perspektivu přerozdělení bohatství.

To je problém, který po neblahém roce 2003, kdy došlo k iráckému dobrodružství, jasně nastínil Noam Chomsky v knize *Hegemonie, nebo přežití. Americké tažení za globální nadvládou*. Prezident Obama se pařížské manifestace 11. ledna nezúčastnil. Někteří jej obviňovali, že promeškal příležitost, že udělal chybu. Buď jak buď, jeho nepřítomnost byla výmluvná. V dobách již nevratného multilateralismu se otázka hegemonie už netýká Spojených států amerických, nebo každopádně ne jenom jich. A právě tato *global dominance* vyplývá z hloubky toho, co někdo jiný neobratně nazval *clash of civilizations*, střet civilizací.

Náboženská vyznání mohou být také vzývána jako alibi pro tento střet. A někdo z nádeníků islámského terorismu, jakož i z nádeníků

zabedněné západní islamofobie, si dokonce může myslet, že jsou jeho faktickou příčinou. Ale skutečné důvody již rozpoutaného světového konfliktu spočívají ve střetu mezi brutální touhou po moci těch, kteří dnes mají v rukou kontrolu nad planetou, a hladem a žízni po spravedlnosti, které podněcují, zčásti ještě nevědomky, ty, jež Toni Negri svého času nazval „zástupy“. Příliš velký počet „psanců této země“, jejichž existenci už nemůžeme ignorovat, když kvůli ničemu jinému, tak proto, že oni se naučili nás brát ne jako to, co si myslíme, že jsme – „civilizace lidských práv“ –, nýbrž jako to, co jsme. Už neignorují ani to, co jsme udělali a co stále děláme, ani úroveň života a prosperity, jichž nám umožnila dosáhnout naše nadvláda nad světem, ani cenu v podobě utrpení a bídy, kterou kvůli tomu lidský rod musel zaplatit.

POZNÁMKA AUTORA

Ve svém univerzitním koutku jsem dlouho pečoval o zahrádku, kterou tvořily křížové cesty, putování, legendy a vyprávění, které takzvaný Východ předal takzvanému Západu, a především – a to byla nejpoutavější část – „migrace symbolů“. Tyto zájmy mi samozřejmě zajistily prestižní přátele, jako jsou Tiziano Terzani, Fosco Maraini, Michele Piccirillo, Joshua Prawer, Benjamin Z. Kedar, Roberto Bonfil, Mahmoud Salem Elsheikh, Biancamaria Scarcia Amoretti, Paolo Branca, Massimo Campanini a mnoho jiných (dokonce, a přece ano!, je mezi nimi Tariq Ramadan...); avšak mnozí mí věhlasnější a ostřílenější kolegové mi pořád opakovali svůj prozíravý refrén: „Koho to podle tebe zajímá?“

Nicméně, ať naštěstí či naneštěstí, nečekaně přišel rok 1979 a s ním triumf imáma Chomejního v Íránu, pak diskutované a z mnoha pohledů záhadné a alarmující „znovuzrození islámu“, poté se objevil složitý fenomén fundamentalismu-islamismu-džihádismu (řikajte mu, jak chcete). Potom přišla ještě afghánská krize, krize balkánská, irácká, pak zase afghánská, potom znovu irácká, nemluvě o tom všem, co se dělo v Africe a v jihovýchodní Asii, a už vůbec o izraelsko-pales-

tinské *affaire*. Ta mě znepokojovala – a znepokojuje – daleko víc než ty ostatní, protože zasahuje zemi, kterou miluji nejvíce na světě a postihuje mnoho mých přátel sešikovaných v jednom nebo druhém z mnoha zákopů, které byly vykopány v zemi toho nekonečného konfliktu. Přátel, kteří často bojují v proti sobě stojících šicích, i když – a to vím jistě, jsem o tom vnitřně přesvědčen, a dokonce bych to mohl dokázat, ale nechci ani nemohu to udělat, jelikož nikdo z nich by to nechtěl – jejich nejniternější, nejupřímnější a nejtrýznivější touha směřuje k míru a lásce.

Zaražen intenzitou, tragičností a významem událostí, které se na nás valily a nepřetržitě hrozily, že nás zasáhnou, ale které zase strhla vlna následujících událostí a stáhla je na dno zapomnění, jež si nezaslouží a které si nemůžeme dovolit akceptovat, jsem přijal výzvu; ač s prostředky tak neadekvátními, až vypadají směšně. Rok jsem shromažďoval a komentoval zprávy, týden za týdnem a pokaždé, když jsem je znovu pročítal, divil jsem se a zoufal si, jak neuvěřitelně nestálá je naše paměť.

Giuseppe Laterza, s nímž se přátelím už přes třicet let, obětoval trochu svého času a přečetl si některé z těchto útržků nedávné minulosti, přítomnosti a možná dokonce budoucnosti, které jsem každý týden zasíval ve svých *Minima Cardiniana*. A napadlo ho, že by z toho mohlo vzniknout něco, co by přinejmenším co do záměru mělo být něco jiného než jen *instant book* (možná by mohlo obsahovat o něco méně údajů a o něco více úvah).

Jsem Giuseppemu vděčný za náklonnost a důvěru. Nevím, jestli měl dobrý nos – obávám se, že ne, ale doufám, že ano, a děkuji mu.

„Černá neděle“ *monsieura* Hollandea

PAŘÍŽ, 19. LEDNA 2014

Příchod migrantů, lidí donucených opustit svou zemi, lidí, kteří žádají o azyl, a uprchlíků často v místním obyvatelstvu vyvolává podezřívavost a nevraživost. Rodí se strach, že může být narušena bezpečnost ve společnosti, že může hrozit ztráta identity a kultury, že vzroste konkurence na trhu práce, že vzniknou nové faktory kriminality.

To jsou první výroky z projevu papeže Františka na stém Světovém dni migrantů a uprchlíků, který se slaví dnes, tuto neděli. Pečlivý, klidný a realistický obraz dopadů migračního hnutí na obyvatele zemí, které jsou jeho objektem.

Mezitím čím dál více alarmující a zmatenější zprávy přicházejí ze Sýrie, které sotva před několika měsíci – kdyby nebylo stejně úspěšně jako nečekané akce papeže a Vladimíra Putina, tak souběžných a tak se navzájem doplňujících, že se to stěží dá považovat za náhodu – hrozilo, že se stane centrem zákeřných neokolonialistických agresí, jichž jsme od počátku nového století bohužel svědky: Afghánistán v roce 2001, Irák v roce 2003, Libye v roce 2011. Jestliže první dvě z nich chtěla americká vláda zavrhaného Bushe jr., duší té třetí byl francouzský prezident Sarkozy spolu s britským premiérem Cameronem. V případě Sýrie díkybohu anglický parlament svého ministerského předsedu přísně stopl, čímž vyvolal řetězovou reakci, která izolovala nejdříve *monsieura* Sarkozyho a potom jeho nástupce Hollandea, jehož opustil i Barack Obama (po pravdě řečeno, americký prezident

válečné choutky v souvislosti se Sýrií a Blízkým a Středním východem obecně – po afghánském a iráckém výprasku – vskutku nikdy neprojevoval).

Hollande postupoval naopak kupředu svou válečnickou cestou a ve své zemi cítil podporu od Amis de la Syrie – spolku, který formálně spojuje jedenáct zemí, jejichž vlády jsou zřejmě přesvědčeny, že se Západ musí zaplést do dalšího vojenského dobrodružství, a jsou zcela lhostejné k afghánské, irácké a syrské lekci. Amis de la Syrie jsou především Francouzi, neřku-li Pařížané, hrstka „starých známých“ z pateticky svalnaté pravice a převážně kavárensko-kaviárové levice – ti, kteří se vyjadřují prostřednictvím myšlenek (*façon de parler*) osobností jako Bernard-Henri Lévy, dobře známý BHL, o němž je dobré si přečíst, co píše Pascal Boniface v pamfletu, který vyvolal mocnou pomstu.

14. ledna 2014 se tato malebná *mélange* znovu sešla v *La Ville Lumière*, městě světél, kolem Ahmada Jarby, prezidenta Syrské národní koalice – „kartelu“ protiasadovských skupin. Ten s předstíranou jistotou prohlásil, že všichni odpůrci syrského prezidenta se shodují na tom, že „pro něj není v Sýrii žádná budoucnost“. Ale potom nedokázal odpovědět, když se ho ptali na „jednotný“ (!?) program odpůrců, které, jak se domnívá, vede. Ani se nevyjádřil k myšlence, že on a jeho lidé by se mohli zúčastnit mírové konference o Sýrii, která by se měla konat 22. ledna 2014 ve švýcarském Montreaux. Jarba a jeho lidé trvají pouze na dvou aspektech: jednostranné dolaďení toho, co nazývají „humanitární koridory“, a prohlášení, že mezinárodní komunita musí odsoudit používání těžkých zbraní syrským provládním vojskem. Ta by se v podstatě měla vyjádřit tak, aby se Asad už nemohl bránit a rebelové mohli pohodlně získat navrch. Tento cíl se dnes víc než dřív zdá nanejdůležitější vzdálený, pomyslíme-li, že složitá protiasadovská fronta konečně vypadá, že je rozhodnutá zbavit se svých nepohodlných džihádistických spojenců neboli milicí, které média obecně popisují jako „napojené na al-Káidu“ (obvyklá mantra, která v konkrétní rovině nic neznamená) a které představují svět – obvykle popisovaný adjektivy „fundamentalistický“ či „islami-

stický“ – podporovaný penězi a vojenskou a diplomatickou pomocí Saúdské Arábie a některých emirátů Zálivu. Použily je (Tálíbance) již Spojené státy v osmdesátých letech, aby porazily Sověty v Afghánistánu, a pak byli dlouho démonizováni, zvláště po 11. září 2001, ale potom byli znovu přijati do služby svobodného Západu proti tyranovi Kaddáfimu (s nímž jsme až do té doby provozovali tučné a výnosné obchody a vyměňovali si pitoreskní diplomatické mise), aby se poté přešlo k destabilizaci Sýrie na pochybné vlně „arabského jara“ nebo toho, co se za něj svého času vydávalo.

O tom, že v základu tohoto protestu zvláště mladých lidí a studentů v Sýrii byly na začátku opodstatněné důvody, není pochyb. A jezuita Paolo Dall'Oglio³ to hned řekl. Stejně tak není pochyb o tom, že situace v Sýrii ihned degenerovala, především kvůli masivní a stále výraznější přítomnosti skupin, jako jsou džihádisté z IS, kteří v současné době znovu získali svoji baštu Rakka v severovýchodním Iráku a na Tři krále znovu dobyli také město Fallúdža, kde se na přelomu listopadu a prosince 2004 odehrála divoká bitva. Cílem občanské války, kterou džihádisté rozpoutali mezi blízkovýchodními muslimy⁴, je nyní, když se zdá, že hra těchto extremistických sil nevádí ani Paříži, možná ani (rezervovanějšímu) Londýnu, ani Netanjahuovu Jeruzalému a ani nejudivenějšímu Washingtonu, úprava rovnováhy. Nebo, chceme-li, nerovnováhy Blízkého východu. Zřejmě se jedná o manévrování sunnitských extrémistů tak, aby šíitskému Íránu přímo či nepřímo způsobili co nejvíce problémů. A tím spíš nyní – právě proto, že vláda v Teheránu přešla do rozumných rukou a je čím dál obtížnější udržet vůči ní uzavřený postoj podle dogmatického a priori, že s íránským „zlotřilým státem“ je nemožné, nebo dokonce zakázáno jednat.

Od začátku tohoto roku se bilance občanské války v Sýrii přibližuje téměř tisíci mrtvých z řad povstalců, plus ti ostatní. Přinejmen-

³ Paolo Dall'Oglio, italský jezuita působící v Sýrii, byl vypovězen režimem B. Asada za styky s opozicí, do země se vrátil v létě 2013, brzy byl ale unesen militanty IS a pravděpodobně popraven (pozn. red.).

⁴ Jde o to, co klíčové arabské slovo označuje *fitna*. To západní média – od roku 2001 tolik zaměstnaná pranýřováním „fundamentalistů“ – „kupodivu“ bagatelizují, ne-li zamlčují.

ším taková jsou čísla, která uvádí pozorovatel v oblasti dodržování lidských práv v Sýrii. Cílem bojovníků IS je vytvoření chalífátu mezi Irákem, Sýrií a Libanonem. Největší problém je, že v posledních dvou týdnech džihádisté – které umírněná fronta protiasadovských Syřanů dosud považovala za sice nepohodlné, ale spojence, teď by je však chtěla ze Sýrie vyhnat – prchají do Turecka, kde si už vytvořili základnu v centru Reyhanli na samém jihu země, nepříliš daleko na západ od syrského Aleppa. Přesto budiž řečeno, že proti nim nebojují pouze síly spojené v takzvané Svobodné syrské armádě, ale také džihádisté z Islámské fronty a z Džabhat an-Nusrá. Spolu s fundamentalisty, které už teď syrští povstalci nechtějí, však bojují také dobrovolníci téměř z celého sunnitského světa (zvláště Alžířané, Tunisané, Egypťané a samozřejmě také saúdští a katarští „poradci“) a dokonce hrstka půvabných „eurosalafistů“, Evropanů, kteří konvertovali k sunnitskému islámu.

Situace v Sýrii je zkrátka patová, kdežto v Iráku už je vláda v rukou šíitské, tedy proiránské skupiny. Tady máme krásný výsledek Bushovy invaze v roce 2003 a více než deseti let války, jíž se bohužel v atmosféře slepě poslušného napomáhání účastnily i jednotky italské armády. Šiitsko-sunnitská *fitna* postupuje kupředu a je čím dál závažnější (jak se ostatně děje v dalekém Afghánistánu, i tam v absurdním kontextu, který naše vláda nadále stvrzuje). V *Quotidiano nazionale* z 5. ledna 2014 Mario Arpino⁵ odsuzuje výsměch, jakým byly regionální a všeobecné volby, jež se nyní odehrávají v Iráku (ty první v roce 2013, ty druhé teď), které představují jen pseudodemokratický nátěr zemi již vyloučené na okraj a kde jediní, kdo vědí, jak porazit stoupence al-Káidy nebo ty, kteří se tak sami nazývají a kteří mají v úmyslu založit všude „islámské emiráty“, jsou příslušníci taktéž sunnitských milicí al-Sahwa (Probuzení).

15. prosince 2011 armáda USA na základě nejasné dohody oficiálně předala moc v Iráku irácké státní autoritě. Od té doby je situace formálně vyřešená a v podstatě nezvladatelná. Kdoví jestli si gene-

⁵ Italský generál vzdušných sil (nar. 1937), účastník války v Zálivu 1990–1991 (pozn. red.).

rál Arpino pamatuje trapnou televizní debatu, jíž jsme se oba před deseti lety zúčastnili. Veškeré mediální veřejné mínění (s nemnoha vzácnými výjimkami) bylo seřazené v jednom šiku pod praporem dogmatu nutnosti zásahu proti Saddámu Husajnovi a jeho strašným zbraním hromadného ničení (které, jak se později ukázalo, neexistovaly). V roce 2003 se kniha *La paura e l'arroganza* (Strach a arogance), kterou jsem jako editor připravil k vydání, a kniha *Astrea e i Titani* (Astraia a Titáni),⁶ již jsem sám napsal, staly objekty dobře dirigovaného mlčení a mizely neprodané z knihkupectví. Kdo z těch mudrců, kteří tenkrát kázali z různých televizních kanálů a z velkých deníků a předpovídali brilantní vítězství demokratického Západu a vítání osvoboditelů květinami a tanci, se v těchto měsících ozval a uznal, že se mýlil? A přece, podívejme, jsou to pořád titíž, kteří nás na stejných televizních stanicích, ve stejných pořadech dál balamutí.

Jediný konkrétní prvek, který se vynořuje z tohoto zmatku, představuje Netanjahuova odhodlanost. Izraelský prezident, po zbytečné návštěvě amerického ministra zahraničí Kerryho na Blízkém východě a navzdory výzvám, které k němu ze všech stran přicházejí, 10. ledna oznámil výstavbu dalších zhruba 1400 obytných jednotek pro osadníky mezi východním Jeruzalémem a Západním břehem Jordánu. Jen v části Jeruzaléma, kterou v roce 1967 okupoval a poté jednostranně anektoval Izrael a která je předmětem stále nevyřešeného mezinárodního soudního sporu, se počítá s 600 novými obytnými jednotkami, vedle 801 jednotek na Západním břehu Jordánu. Územní vymazání Palestiny, ačkoli je přítomna jako uznávaná *authority* ve Spojených národech, neohroženě pokračuje. A samozřejmě že jen antisionisté, tedy antisemité, a tedy popírači *šoa*, se ptají se, jestli by mezinárodní komunita neměla nějakým způsobem přistoupit k problému na nových, jasnějších a realističtějších základech, v zájmu samotného Izraele. Staré rezoluce Spojených národů se už totiž nedají objektivně uplatňovat a přejít do obrany nebo do opozice vůči nim prakticky

⁶ *Astrea e i Titani. Le lobbies americane alla conquista del mondo.* (Astraia a Titáni. Americké lobbies dobývají svět.)

představuje bezpečný způsob, jak odmítnout konstruktivní dialog a hledání rozumných řešení.

Každopádně dnešního šedého, byť nepříliš chladného pařížského rána je *La Ville Lumière* neprůjezdné. Město je vytapetované transparenty a zablokované průvody. Lidé chtějí, aby *monsieur* Hollande, zvláště po trapné tiskové konferenci v Elysejském paláci před několika dny, odešel. Úřadující prezident dosáhl toho, že se zapomnělo na problémy, které zemi způsobil jeho předchůdce Sarkozy, což mluví za vše. Ostatně, okouzující madame Sarkozy Carla Bruni zase září v divadlech pařížských bulvárů. Pařížané kráse odpustí všechno; a z *feed backu* těží i manžel krasavice s akvamarínovými očima a neexistujícím hlasem.

Kdo se má hodně dobře, ten usiluje o to, aby se měl čím dál lépe. Jak dobře vědí ekonomové, to je jeden z klasických znaků krize a deprese, pokud ho nedoprovází aspoň mírné zlepšení podmínek středních a nižších tříd. Koncentrace bohatství je symptomem obecného chudnutí na světové úrovni, jak dokazuje mnoho, příliš mnoho nešťastníků na útěku ze svých zemí, kteří k nám přicházejí hledat sousto chleba, trochu bezpečnosti, drobet důstojnosti. A přece jsou mezi námi tací, kteří by je chtěli odmítnout, možná ve jménu identity – tedy „naší vlasti“, téže hodnoty, za niž se před sto lety od Srbska po Francii a Itálii rozpoutal masakr „třicetileté války“ 1914–1945. Za stálého převlékání kabátů pokračuje krvavá tragikomedie, kterou včera zažehl nacionalismus, jenž zničil Evropu. Dnes – *mutatis mutandis* – podněcuje ubohé záminky těch, kteří předstírají, že věří, nebo chtějí, abychom věřili, že naše problémy nezpůsobuje cynická a bláznivá ekonomicko-finanční politika velkých nadnárodních *lobbies*, nýbrž zoufalci, kteří k nám přicházejí hledat záchranu. I ohledně „vlasti“ má papež František pravdu: „Migrace by mohla umožnit novou evangelizaci, otevřít prostor pro růst nového lidstva, o němž se hovoří již ve velikonočním mystériu. Lidstva, pro něž jakákoli cizí země je jeho vlastí a jakákoli pozemská vlast je cizí zemí.“

Magistra barbaritas

FLORENCIE, 4. KVĚTNA

Jak jste si možná všimli, zdá se, že hysterie západních vlád a jejich médií ve vztahu k Íránu momentálně zeslábla, ne-li přímo dočasně vyšla z módy, stejně jako útoky namířené proti „tyranu Asadovi“. Průšvihy, kterých se dopustili sunnitští fundamentalisté, noví spojenci Západu v Libyi a v Sýrii, nedotknutelní díky svým souvěrcům a ochráncům, kteří ovládají naftový kapitál a vrty, zkrátka přesvědčily naše noviny a vysílací stanice (ještě před několika měsíci zvyklé servírovat nám k obědu i k večeři zločiny al-Káidy), že je o nich teď lepší mlčet, abychom se dostali z trapné situace. Je to vlastně naprosto pochopitelné. Vzhledem k tomu – to nejhorší nemá nikdy konec –, že hlouposti, které napáchali Sarkozy a Hollande, jsou takové, až by se člověku téměř zastesklo, kdyby to šlo (ale kdoví...), dokonce po tom, co napáchal Bush jr.

Ostatně jsme zvyklí na to, že Írán je pro zpravodajství zajímavý pouze v případě negativních zpráv. A zajisté to není ideální země, stačí si vzpomenout, jak často se tam odsuzuje k smrti (abychom si rozuměli, ne že by to v arabských emirátech byla legrace, jenže s těmi je třeba dělat *business*, takže klid...).

Přesto budiž řečeno, že Írán není jen zemí s velkou a starodávnou kulturou – Persie, což by také mělo něco znamenat –, ale že i od něj jakožto islámské republiky se máme co učit. Vezměte si případ ze zpráv před několika týdny: íránský mladík zabil během hádky jiného mladíka a byl odsouzen k smrti. Ale íránské trestní právo, ovládané šiitským islámem, netrestá podle kánonů římského práva. Stát na sebe

nebere „monopol na pomstu“, nedělá z něj veřejné právo-povinnost. Vražda je *vulnus* namířený primárně nikoliv proti společnosti, státu, nýbrž především proti rodině oběti, jejím přímým příbuzným.

Také ve Spojených státech, zemi, kde se trestní právo liší stát od státu a v důsledku toho také uplatňování trestu smrti, je role rodiny oběti důležitá, i když velice odlišným způsobem. Především je vedle vlivu římského práva výrazně patrný vliv práva obyčejového, Common Law. V takovém kontextu idea státního monopolu na násilí (a na pomstu) vždy zůstávala, jak víme, těžko stravitelná. Do té míry, že v některých *states* v případě hrdelního trestu pro vraha má rodina oběti právo být přítomna u popravy. Jde o přiznání práva na pomstu, které my moderní Evropané známe z germánských soudních zvyklostí Fehde (slovo, od něhož je odvozeno italské „faida“, rodová msta) a které se nám, to uznějme, hnusí a pobuřuje nás. U nás, kteří jsme nejpřímějšími dědici římského práva a v etické rovině jsme poznamenáni křesťanskými kořeny, jež jsou však na občanské úrovni zastřené, proti sobě stojí výlučná právní odpovědnost státu za uložení a vykonání trestu a morální instance odpuštění. Jde o dvě skutečnosti, které existují souběžně, ale jako pojmy jsou si navzájem cizí. Kdo udělá chybu, musí splatit svůj dluh vůči společnosti; jestliže se jeho zločin dotkl někoho konkrétního, jsou zde právní cesty, jak zajistit jisté formy odškodnění, jichž se ale soukromé osoby nicméně mohou také vzdát. Zločin sám o sobě je však *vulnus* veřejného charakteru a jeho odčinění je povinností státu. Pokud jde o záslužnou či dokonce obdivuhodnou dimenzi odpuštění, ta každopádně zůstává věcí osobního svědomí, jež nesouvisí se zákonem. Nanejvýš se počítá s případem, že trest bude zrušen milostí, kterou uděluje hlava státu. Odpuštění příbuzných oběti však nemá žádný právní účinek.

Toto pojetí společenského rozměru trestného činu a trestu nespadá do práva podle Koránu, a proto v iránské legislativě, která funguje odlišným způsobem, neexistuje. V případě vraždy (trestného činu, který se trestá oběšením) iránská justice připravuje, ale nevykonává hrdelní trest. Právo povolit či nepovolit jeho vykonání náleží příbuzným zavražděného. To je důležité, neboť vražda není chápána podle

našeho pojetí jako „veřejná“, ale ani jako – stále podle našeho pojetí – „soukromá“. Krvavé skutky se týkají příbuzenských skupin, jsou rodinné/klanové záležitosti a trest uložený viníkovi slouží k uchláčením skupiny, jež se cítí uražena, k potvrzení, že spravedlnost byla vykonána, a tím se zabrání tomu, aby se roztočila spirála násilí.

Je pravda, že v íránském trestním systému dimenze odpuštění, ačkoli vysoce záslužná, není primární. To by byla v křesťanství, náboženství míru a lásky, ale není tomu tak v islámu stejně jako v židovství, které jsou náboženstvími „zákona“. Pro nás ze Západu, jestliže jsme křesťané (a i když nejsme, neboť i naše „laická“ etika se křesťanstvím široce inspiruje), „je nejlepší pomstou odpuštění“. Pro muslima, stejně jako pro žida, je zásadní, že byla vykonána spravedlnost. V parafrázi na to, co Churchill říkal o loďstvu (tedy, že pro Angličany je to nutnost, pro Němce luxus), by se dalo říci, že pro křesťany je odpuštění nevyhnutelnou morální povinností, pro muslimy a židy záslužným dobrovolným skutkem. Avšak zatímco moderní zesvětštěná západní justice považuje soukromé odpuštění za irelevantní, v té muslimské, jež sama o sobě nezná státní dimenzi, je to založeno jinak.

A jsme u toho, k čemu došlo před několika týdny v Íránu. Oběšení vraha mladého chlapce se účastní příbuzní oběti. Jejich přítomnost je nezbytná: jednomu z nich přísluší právo podkopnout osudovou stoličku pod nohama odsouzeného, jenž má již kolem krku provaz, a nechat ho viset. Šiitský stát, který sice zaznamenal silný vliv západních institucionálních forem, je pouze vykonavatelem a garantem pomsty, která zůstává záležitostí rodin. Kdo tedy udělá rozhodující gesto?

Dopředu vystoupí matka zabitého chlapce – a zfackuje vraha svého syna. Je to osvobozující čin, s pradávou příchutí, již antropologové dobře znají. Je to rituální msta, gesto se silným symbolickým významem, které uspokojí rodinu zavražděného, neboť představuje cenu krve, kterou rodina tímto přijímá. Teď je chlapec, který se poskvrnil vraždou, osvobozen. A našel další matku, jíž se musí odvděčit synovskou láskou za život, který mu darovala. Ve starém germánském

právu existuje něco takového, co převádí účinky odpuštění do formálního přijetí vraha rodinou oběti. Život prvního z nich je považován za odškodnění za zmařený život toho druhého.

Nechci z toho vyvozovat žádné důsledky, žádná ponaučení. Nemám v úmyslu obhajovat režim ajatolláhů, chválit jej ani vznášet obžalobu. Fakta jsou fakta. Duch vane, kam chce.

Magistra barbaritas? Jistě, může být. A její poselství je každopádně relativní, musí být vždy řádně zasazeno do svého kontextu. Proto není namístě si spolu se Salvianem z Marseille opakovat: „Stáváme se barbary.“ Íránská společnost je nadále plná problémů a protikladů a je všim jiným než příkladným světem. A přece téměř spontánně člověka napadá srovnání s filmem z roku 1995 *Mrtvý muž přichází* režiséra Tima Robbinse, v němž září Susan Sarandonová a Sean Penn a který byl natočen přesně podle skutečné události, k níž došlo ve Spojených státech. Popisuje *via crucis* vraha, který se s pomocí velice duchovně založené ženy hořce a upřímně kaje za svůj hřích (jenž je i trestným činem) a žádá o odpuštění. Rodina zavražděného nehybně, bez emocí, zdánlivě lhostejně (nedozvíme se však, do jaké míry netečně) přihlíží usmrcení vraha jejich milovaného smrtelnou injekcí. Ani náznak zármutku, lidského soucitu, odpuštění. Jsme v hloubi Ameriky patřící protestantským sektám, které se víc než evangeliem inspirují Tórou; v *deep America*, která stále trochu nostalgicky vzpomíná na staré dobré časy, kdy spravedlnost vykonávali lidé sami, ale která je především věrná principu „oko za oko, zub za zub“.

Máme před sebou kulturní vzory a formy civilizace nikoliv proti-
chůdné, nýbrž jednoduše odlišné. Sto tisíc jiných případů by se mohlo lišit jeden od druhého. Konstatujme, hodnotme, mějme na paměti. To je všechno.

Dvě zdrženlivé zprávy

PAŘÍŽ, 1. ČERVNA

Dnes, zatímco římská církev slaví Nanebevzetí Panny Marie, posunuté kvůli „světskému“ pohodlí na den pracovního klidu (liturgicky vzato by mělo být oslavováno minulý čtvrtek), francouzská televize nám dala dárek – a strávit trochu času před obrazovkou byl skutečný svátek. Člověku dělá radost, když slyší dobré zprávy.

První z nich představuje dnešní náhodné zatčení ve Francii. Šlo o Francouze, ale arabského původu, podezřelého, že je to atentáčník, který před několika dny vraždil v Židovském muzeu v Bruselu. Zřejmě jde o džihádistu, který v roce 2012 přijel – jak? za čí peníze? – do Sýrie bojovat po boku teroristů z „osvobozenecké armády“, jak sama sebe nazývá, proti Asadově vládě. Jenže jestli toto je dobrá zpráva, její zábavná stránka spočívá v tom, že na obrazovkách po celé Francii se objevila velká tvář Françoise Hollande, který s výrazem a výmluvností, jež jsou mu vlastní a které teď přeskochíme, pohrozil domnělému pachateli a jeho džihádistickým spolubojovníkům rozhodným a válečným: „Nous les combatterons.“ (Porazíme je.) Úžasný prezident evidentně zapomněl, že on sám, jeho oblíbený intelektuál Bernard-Henri Lévy a jejich partneři z organizace Amis de la Syrie byli dosud hlavními podporovateli integralistické muslimské cizinecké legie, která napadla Sýrii a její legitimní vládu. Vrah z Bruselu získal násilnické zkušenosti v guerillových hnutích, která následovala. A Hollande se svými kumpány mu pomáhal, podporoval ho a financoval. Když teď slibuje, že porazí zlo, k jehož vyvolání přispěl, by mohlo vypadat pateticky, kdyby to nebylo směšné. Už by ani nemělo

smysl se nad tím pohoršovat. Ale že se teď ukazuje v televizi a odsuzuje a vyhrožuje, jen do toho!, *risum teneatis amici*.⁷

Druhá dobrá zpráva. Tálibánci z Afghánistánu, až do roku 1995 spojenci a po Bushově útoku na jejich zemi v říjnu 2001 nepřátelé Američanů, propustili důstojníka americké armády, kterého pět let drželi v zajetí. Výměnou vláda USA propustila pět vězňů z věznice Guantánamo. Ta je stále v provozu, byť je to v rozporu jak s mezinárodním právem, tak s ujišťováním prezidenta Obamy, jenž jakmile ve volbách získal svůj první mandát, slíbil, že ten ostudný koncentrační tábor a mučírnu na kubánském území zavře. Televize z celého světa ukázaly prezidenta, který nedrží slovo, jak rozzářeně objímá otce propuštěného důstojníka. Jenže se „zapomnělo“, že ten velmi zkoušený rodič, ačkoli zcela pochopitelně šťastný, poskytl exkluzivní rozhovor britskému Guardianu, v němž bez okolků nazval základnu na Guantánamu „hanebnou“, protože s vězni se tam zachází mnohem hůře, než jak Tálibánci zacházejí s těmi svými.

Přesto my Italové pořád úspěšně snášíme, že mocnost, která provozuje tu nelegitimní a ostudnou věznici, okupuje svými vojenskými základnami naši zemi a řídí NATO. Obáváme se o svoji „měnovou suverenitu“, jak připomínají ti, kteří by chtěli opustit „eurozónu“, ale předstíráme, že nevíme, že jsme vojensky obsazenou zemí, a tudíž postrádáme suverenitu (a důstojnost) politickou, diplomatickou a vojenskou.

Zanedlouho přijde na Itálii řada v předsednictví Evropské unie. Předseda vlády Matteo Renzi⁸ měl tu odvalu, že před několika týdny – po x-té námořní tragédii u ostrova Lampedusa – jasně prohlásil, že „Evropská unie zachraňuje banky, ale nezachraňuje děti“. Bude mít také odvalu využít nabízené příležitosti, aby odsoudil stav absence suverenity a důstojnosti, v němž se nachází celá Evropa, již – byť s různou intenzitou stát od státu – vojensky okupuje mimo-evropská supervelmoc?

⁷ Nesmějte se, přátelé (pozn. red.).

⁸ Matteo Renzi je italský politik, který byl v letech 2009–2014 starostou Florencie, autorem rodného města, a od 22. února 2014 zastává funkci italského premiéra. (Pozn. překl.)

„Znovunastolení chalífátu“?

PAŘÍŽ, 6. ČERVENCE

Takže vesele: *nuntio vobis gaudium magnum*, zvěstuji vám velkou radost. Také muslimský svět má od 30. června svoje Knížectví Seborga.

Zpráva o „znovunastolení chalífátu“ (nebo lépe řečeno volbě nového chalífy) takzvanými mudžáhedíny – tzn. „zaměstnaní v úsilí vítaném Bohem“ – z hraniční oblasti mezi Sýrií a Irákem, tedy těmi, které média obvykle označují za „džihádisty“ z Islámského státu v Iráku a Levantě (ISIL), jež sami vyhlásili, uveřejněná 30. června, se rychle rozšířila a vyvolala komentáře všeho druhu. V naprosté většině případů zcela nemístné... ISIL, aby zdůraznil univerzalistický charakter své volby, zároveň vypustil z anglické zkratky písmena I a L, která označují Irák a nepříliš dobře vymezenou Levantu. Ode dneška je to ISIS (Islamic State of Iraq and al-Shamm) nebo jenom IS, Islamic State. Ten by měl spojit, podle záměru svých propagátorů a stoupenců, všechny věřící muslimy světa, a rekonstruovat tím *ummu*⁹, společenství věřících ve svém celku.

⁹ Termín *umma*, odvozený od *umm*, „matka“, odkazuje na matrilineární charakter rodinné struktury a islámského vědomí identity. Není to tedy „patria“ (otčina), ale „matria“. Je důležité si uvědomit, že před masivním západním vlivem, který přišel v 19. století spolu se vznikem kolonialistických institucí a evropské intelektuální hegemonie v muslimském světě, arabský jazyk – řeč, která zůstává hlavní z hlediska náboženského, teologického a právního i v islámských zemích, jež nejsou arabofonní – neznal překlad slova „vlast“, jež pak vznikl díky neologismu *watan*, zatímco pojem „národ“ zůstává jaksi spojen se spíše náboženským termínem *umma*, neboť se vyjadřuje příbuzným slovem ‘ummat, jež znamená přetrvávání identity spojené s Koránem a je od něj stěží oddělitelná.

Nový kalif nosí jméno prvního *chalífy* („nástupce“, „zástupce“, „představitel“; míněno samozřejmě Proroka, *Rasúl*, *Missus*, Božího „Vyslance“, jenž přinesl lidem Slovo), jímž byl Abú Bakr, tchán Proroka Muhammada, otec jeho oblíbené manželky Áišy. De facto jím dnes je Abú Bakr al-Bagdádí¹⁰, tedy vůdce IS. Mluvčí organizace Abú Muhammad al-Adnání zdůraznil význam této události, jež dala islámu novou tvář, a vyzval dobré věřící, aby ho přijali, a odmítli tak „demokracii“ (slovo, jež v arabštině zní až na přízvuk stejně jako v západních jazycích). Tento údaj je velice důležitý. Je příliš mnoho „expertů“, kteří si v dobré či špatné víře hrají s lexikální nejasností a proklamují neslučitelnost víry v Korán s demokratickými systémy (s tím, že nejistota, různorodost a chceme-li nedokonalost těch systémů, jež se za takové samy prohlašují a považují, přetrvává) a domnívají se, že ji vyvozují z tvrzení samotných muslimů. Když se v islámském světě chtějí označit metody a hodnoty, jejichž prostřednictvím je zastávána vůle lidu, používají se arabské výrazy inspirované pojmy *madžmú‘a* („společenství“), *džumhúrija* („společné dobro“, *res publica*), *‘adóla* („rovnost“, „spravedlnost“), které rovněž mají ekvivalenty v ostatních jazycích, jimiž mluví nearabofonní muslimové, jejichž jazyky jsou zase v různé míře bohaté na výrazy pocházející z arabštiny. Termín *dimukratíja* – evidentní kalk z angličtiny, francouzštiny, španělštiny a zkratka z evropských jazyků historicky bližších arabskému světu – se sice hodně používá, avšak ve významu a s nádechem čím dál výrazněji negativním a polemickým, opovrhlivým a souvisejícím s rysy, které jsou vnímány jako úplatkářské, materialistické, záludné, výlučně individualistické, a proto cizí islámské etice a tradicím. Představuje zkratka pseudohodnoty, které moderní Západ hlásá jako alibi pro svoji nadvládu.

Obvyklí „experti“ komentovali, že po osudném 11. září 2001 máme před sebou důležitý posun ve vývoji džihádu. Přitom termín džihád skloňují podle ženského vzoru, zjevně v souvislosti se závadějším výrazem „svatá válka“, jímž se nyní běžně a lehkovážně

¹⁰ To je *laqab* (přezdívká) Ibráhíma al-Badrí al-Sámarrá‘í (to znamená „narozený ve městě Samarra“, nikoli v Bagdádu, jak chce, aby si lidé mysleli).

překládá. Tvrdilo se, že nový chalífát by mohl dokonce smést to, co zbývá z blízkovýchodní a středovýchodní rovnováhy, a nabídnout se jako alternativa a dokonce skutečná hrozba pro vedení al-Káidy. To se jeví jako v jistém smyslu vítané, neboť al-Bagdádí („ten z Bagdádu“, což je mystifikující přívlastek, jelikož nový chalífa pochází z jiného iráckého města, ze Sámarry) je nepochybně protivníkem al-Káidy, ačkoli jeho hnutí vzniklo vlastně jako její odnož. Přesto je to nanejvýš nepravděpodobné, ne-li absurdní, vzhledem k tomu, že plejáda radikálních organizací, jež koexistují pod označením al-Káida a které se zarputile přou o její jediné a sjednocující vedení, jež vlastně neexistuje, nachází právě v IS stále ještě jeden ze svých nejkoharentnějších a nejméně nejistých historicko-politicko-vojenských výrazů. To nemění nic na tom, že mezi al-Káidou a IS, jež pocházejí z téhož muslimského a salafitského rodu, probíhá jakási *fitna*, jež se přidává k té, v níž bojují sunnitě proti šíitům, a té, jež se odehrává mezi muslimy, které my označujeme za „fundamentalisty“ či „radikály“, a těmi, které považujeme za „umírněné“ (obvykle jde o spojence a ekonomické, finanční a obchodní partnery západních mocností).

Oficiální irácká vláda, kterou vede Núrí al-Málíkí,¹¹ je dosud v nanejvýš nejasné pozici – zůstává ve sféře vlivu Spojených států, které v roce 2003 pomohly jejímu vzniku útokem na Irák Saddáma Husajna, představuje však irácká šíitská společenství, jež jako taková hledí se sympatiemi na Asadovu Sýrii a na Írán. Angažují se v protiofenzívě směřující k znovuzískání území, která muži z IS obsadili při ofenzívě 9. června, a proto své kroky konzultuje s třemi sty amerických „vojenských poradců“. Mezitím však přijala z Ruska dodávku dvanácti stíhaček Suchoj, které by jí umožnily postavit se bojovníkům IS přímo, syrské letectvo již podniklo několik úderů proti mužům nového chalífy a Írán poskytl nebo se chystá poskytnout vládě al-Málíkího několik dronů. Je jasné, že šíita al-Málíkí, který se jistě nemůže ani nechce rozkmotřit s Američany, není ovšem nespokojený s touto rusko-syrsko-íránskou podporou, jež na druhou stranu dráždí

¹¹ Dne 8. září 2014 jej vystřídal Hajdar Abádí (pozn. red.).

Turky a Izraelce. Obraz je – přinejmenším na papíře – jasný a dokonalý, dodáme-li, že armádu IS, v níž bojuje mnoho bývalých příslušníků staré armády Saddáma Husajna (všichni jsou „laičtí“ muslimové), podporují vyzbrojováním a financováním emiráty Zálivu, které jsou „nejjistějšími“ a dávnými spojenci Spojených států a jimž nicméně nejsou cizí vztahy s al-Káidou. Pěkná skládačka.

Jinými slovy, už několik let je opravdovou novinkou ve všech otázkách týkajících se islámu obecně, radikálních skupin a teroristických buněk zvláště, to, že – především po takzvaném „arabském jaru“ – někteří emírové ze Zálivu, všichni dobře zásobení petrodolary a všichni sunnitě, znovu oživili jeden z nejtýpictějších fenoménů islámu: *fitnu* („svár“, „nepokoj“, bratrovražedný boj), a to s násilím, jaké jsme neviděli snad od dob bezprostředně po smrti Proroka (tedy přibližně čtrnáct set let). Tuto volbu až dosud, možná nevědomky, podporovaly některé západní mocnosti, ačkoli prohlašovaly, že se odhodlaně angažují v boji proti extremismu a terorismu. Francie a Anglie s ohromující lehkostí či s neomluvitelným cynismem podpořily svržení Kaddáfího a také vzpouru a guerillu proti legitimní syrské vládě Bašára Asada. Kdežto jak Spojené státy americké, tak Izrael v tomto případě neprokázaly ani jasnou mysl, ani odhodlanost, když nás Erdoğanovo Turecko a Mursího Egypt přesvědčovaly, že „umírněný“ vývoj „fundamentalismu“ je možný.

Výsledek této nové situace: naše média, která nás léta navykala, abychom na přízrak al-Káidy házeli veškerou odpovědnost za jakékoliv zlo, ho náhle z každodenního zpravodajství stáhla nebo ho každopádně začala ukazovat mnohem nenápadněji. Ačkoliv od roku 2001 do velmi nedávné doby byla jeho přítomnost v médiích hrozivá a neodbytná. A my, chyceni do pastí, neboť jsme podlehlí mylnému přesvědčení, že problém byl po smrti Usámy bin Ládina zcela či téměř vyřešen, jsme se stali oběťmi drsného probuzení.

Takže: jaký význam v tomto zamotaném kontextu chalífát přisoudil al-Bagdádímu? Abychom na to mohli odpovědět, musíme stručně vysvětlit, kdo je to chalífa.

V roce 632, po smrti Proroka – který po jedno desetiletí vedl Araby konvertovavší k islámu jako hlava spolkové rady kmenů způsobem, jenž velice připomíná způsob Mojžíšovy vlády popsany v Exodu – jeho druhové rozhodli, že zvolí *chalífu*, tedy nástupce, který povede *ummu*, muslimské společenství. Chalífa v sobě slučoval výkonnou i soudní moc. Nikoliv legislativní, jelikož právo v islámu vychází z učení Koránu. První čtyři chalífy, řečené *ar-rášidún* („jdoucí správnou cestou“), zvolily významné osobnosti společenství. Od té doby (mluvíme o třicetiletém období 632–661) tedy nebylo možné zabránit vzniku *fitny* (všichni čtyři byli postupně zavražděni), která vyvrcholila rozštěpením, jež řídil Alí, Prorokův bratranec a zeť. Ten právě založil *ší'a*, „stranu“, a v bitvě u Siffínu se v roce 658 postavil soupeři Mu'ávijovi. Tak se zrodil šíitismus, islámské náboženské vyznání, jež se vyzemilo proti ortodoxnímu, takzvanému „sunnitskému“ vyznání (od *sunna*, „pravidlo“, „vedení“, „vyznačená cesta“). V kostce řečeno, zatímco sunnité (v rovině doktríny rozdělení do čtyř právních škol) uznávali jako kanonické zdroje víry jak Korán, tak souhrn Prorokových výroků a skutků předávaných z generace na generaci v hadísech, šíité přijali pouze Korán, k němuž později postupně přidávali učení svých *imámů* („vůdců“ obdařených zvláštním charismatem), počínaje právě Alím.

Šíité odmítli chalífátní zřízení (v dějinách islámu nicméně existovala říše považovaná za šíitský „velký chalífát“, a to fátimovská říše v Egyptě na přelomu 11. a 12. století; její vládci však byli stále považováni za *imámy*). Ještě dříve, téměř okamžitě se ale oddělili velice rigorózní cháridžovci, kteří, ačkoli připustili chalífát, neuznávali sunnitské pravidlo, podle něhož chalífa musel povinně příslušet k Prorokovu kmeni, to znamená ke Kurajšovcům. Požadovali, aby do takového úřadu mohl nastoupit ten, kterého společenství většinově považuje za nejlepšího, bez rozdílu kmene, rasy či společenského postavení. Sunnité, šíité a cháridžovci představují ještě dnes tři základní vyznání islámu; ale ze zhruba miliardy a půl věřících je jasná většina těch prvních, zatímco ty druhé představují především

Íránci. Šiitští Arabové jsou však přítomni v Sýrii, Libanonu, Iráku, v oblasti Perského zálivu, v Maghrebu; existují ještě šiitské skupiny ve Střední Asii, na indickém subkontinentu a v Africe, zatímco šiitská diaspora dorazila také do Evropy a Ameriky.

V sunnitském islámu se každopádně ustálil princip dědičného chalífátu uvnitř obou rodů, které reprezentovaly Prorokův kmen Kurajšovců, to znamená Hášimovci a Abd Šams. V letech 661 až 1258 existovaly dvě různé dynastie chalífů – Umajjovci (661–750), kteří si za hlavní město zvolili Damašek a muslimské uskupení přeměnili v impérium podle byzantského vzoru, a Abbásovcí, kteří hlavní město přesunuli do Bagdádu a přijali vládní systémy a zvyky inspirované perskou tradicí. Skupina disidentů, která se chtěla vymanit z rodící se moci Abbásovců, emigrovala přes Afriku na Západ a zakotvila spolu s některými berberskými kmeny na Pyrenejském poloostrově. Tam byl na přelomu 10. a 11. století založen chalífát nového umajjovského typu s nádhernou, velice rafinovanou kulturou a hlavním městem Córdoba. Abbásovní chalífové z Bagdádu se od 8. do 11. století chovali jako absolutní vládcí podle vzoru perských „Velkých Králů“, jejichž dvůr určitým způsobem obnovili – a do určité míry potlačili původní význam své funkce, která však zůstala podstatou jejich důstojnosti. Založili ji na *auctoritas* považované za vyšší, než byla autorita mnoha muslimských vládců íránského či uralo-altajského rodu, kteří ovládali Dár al-islam na východ od Tigridu až k Hindúkuši a brzy také přes tuto linii, až dorazili na jihovýchod Asie. Na západě jejich moc sahala víceméně až k starověkému římskému *Limes Arabicus* a hraničila s Byzancí, a také egyptským fátimovským imámátem, s nímž se přetahovali o Palestinu a Hidžáz. Udržovali také převážně přátelské diplomatické styky s *basileis*, východořímskými císaři, jejichž uskupení Arabové nazývali *Rum*, „Řím“ (stejným termínem ostatně označovali jak Byzantince, tak veškeré obyvatelstvo podřízené *basileovi* z Konstantinopole, tak i jeho hlavní město, „Nový Řím“).

Je známo, že Karel Veliký, jenž měl složité diplomatické vztahy s arabsko-berberskými emíry z Pyrenejského poloostrova – s některými spojenecké, s jinými válečné – a v jistém okamžiku jako císař

celkem konkrétním způsobem usiloval dokonce o ruku mocné byzantské panovnice, *basilissy* Ireny, s velkou geopolitickou prozíravostí uzavřel spojenectví s abbásovským chalífou Hárúnem ar-Rašidem, kterého dobře známe také jako hlavního hrdinu ze sbírky pohádek *Alf Laila wa-Laila (Pohádky tisíce a jedné noci)*. Mocný arabsko-perský panovník na návrhy vzdáleného *farandž* („francý“, tento termín Arabové stále ještě používají k označení lidí ze Západu obecně, zatímco východní Evropané a nearabští ortodoxní věřící jsou označováni právě slovem *rúm*) krále odpověděl se zájmem a vlídně a poslal mu významný dar, slona Abú Abbáse („Otec Abbásův“). Ten byl tak pojmenován, neboť představoval téměř totou dynastie. Slon však nepřečkal útrapy cesty po moři i po souši a zemřel v Cáchách (dobří obyvatelé karlovského hlavního města dlouho čekali, než se kosti ubohého, na kost obraného zvířete podle legendy přeměnily na čistou slonovinu). Karlovsko-abbásovské spojenectví se svým šachovnicovým uspořádáním, jež obkličovalo Byzanc a sahalo až k pyrenejskému emirátnímu území – córdobský chalífát ještě neexistoval –, nedosáhlo praktických účinků, možná kromě určitého uznání Karlovy vážnosti na svatých místech v Jeruzalémě, jež chalífovi podléhal. V koncepční rovině to každopádně bylo dobře promyšlené.

O sto let později, v Itálii na počátku 10. století, myšlenku francského císaře převzal jeho vzdálený potomek, kněžna Berta, dcera Lothara II. Ta se kolem roku 890 vdala za Adalberta II. Bohatého, markýze toskánského, a byla matkou prince Uga z Provence, předurčeného znovu nabýt určitého významu v historii té doby. V těch dobách čelilo pobřeží častým nájezdům saracénských korzárů, ale na obzoru se již rýsoval zrod budoucí námořní mocnosti Pisy. Ve svém krásném hlavním městě Luce markýza Berta sepsala tajemný dokument, který potom svěřila vyslanci aghlabovského emíra z Kajruwánu v Tunisku (arabská Ifríkija), formálně podřízeného chalífovi z Bagdádu. Byl to dopis adresovaný právě abbásovskému chalífovi al-Muktafimu, napsaný na kousku hedvábí a doprovázející náklad honosných darů (zbraní, nádherného šatstva, loveckých psů, sokolů) a přeložený z latiny do řečtiny a poté do arabštiny. Jde o mimořádný

dokument, v němž se dáma chlubí, že je „královnou“ čtyřia dvacetí království a samotného města Říma a vlastně chalífovi nabízí spojenectví, jež by ustavilo abbásovskou moc v centru Středomoří, a podle některých badatelů mu prý přímo naznačila možnost sňatku. Berta by se pravděpodobně spokojila s listinou od chalífy, že přijal spojenectví a že jí diplomaticky prospělo se předvést. Zdá se, že al-Muktafi skutečně odpověděl, zdvořile, avšak opatrně a tak trochu ironicky. Škoda jen, že jeho dopis nikdy nedorazil na místo určení, jelikož posel během cesty zemřel.

Příhoda s Bertiným dopisem al-Muktafi, moderními badateli relativně dobře doložená a rekonstruovaná, je příkladem vztahů, jež spočívaly na vzájemném poznání a vztazích možná těsnějších, než si dnes dokážeme představit. Každopádně vážnost abbásovského chalífy vstoupila do jakési skutečné temnoty počínaje 11. stoletím, když příslušníci bagdádské dynastie – jež bychom byli v pokušení označovat *reges et sacerdotes*, jen kdyby islám znal kněžské instituce – byli přinuceni přijmout pokořující ochranu od „sultána“ (arabské slovo, jež obecně označuje moc a její držitele) z uralo-altajského etnika nedávno konvertovavšího k islámu a pocházejícího ze Střední Asie, seldžuckých Turků.

Na přelomu 11. a 12. století však zanikl jak córdobský chalífát, jež nahradily roztržštěné pyrenejské emiráty, z nichž poslední byl v Granadě a v roce 1492 dobyt kastilsko-aragonskou dynastií, tak egyptský šiitský imámát. Ten kolem roku 1175 jménem seldžuckého sultána zničil kurdský generál a následně se stal sultánem (tedy vlastně nezávislým vládcem) Sýrie a Egypta. Byl to Saláh ad-dín Júsuf ibn Ajjúb (podle naší středověké tradice Saladin), který krátce poté, v roce 1187, pro islám znovu získal Jeruzalém, z něhož vyhnal křížácké krále. Poslední abbásovský chalífa byl odstraněn v roce 1258 na rozkaz Hülegüa, Čingischánova vnuka a vůdce Mongolů, kteří dobyli Bagdád.

V dějinách islámu zaznamenáváme po roztržštění původní *ummy* mnoho dalších „menších“ chalífátů, především v severozápadní Africe. Obecně když nějaké uvnitř jednomyslné společenství zamýš-

lelo (zamýšlí) vyhlásit chalífát, jestliže patřilo (patří) k *sunně*, stačilo (stačí) mu určit někoho, kdo z matčiny strany – jelikož muslimská tradice je, stejně jako hebrejská, matrilineární – měl (má) nebo se mohl (může) pochlubit nějakým předkem kurajšovského původu, což není nic těžkého. Samozřejmě šlo (jde) o chalífy, kteří byli (jsou) uznáváni a přijímáni pouze společenstvím, které je navrhlo, jakkoli sami sebe prezentovali (prezentují), že mají celosvětový význam. Jestliže se pak další společenství připojovala (připojují) k této volbě chalífátu, ten rozšiřoval (rozšiřuje) svoji autoritu.

Přesto zvláštním případem a takového významu, že se opět po zhruba dvou a půl stoletích zapojil celý sunnitský islám, bylo, když si v roce 1517 titul chalífy nárokoval osmanský sultán z Istanbulu Selim I. I v tomto případě se trvalo na tom, aby rod sultánovy matky pocházel z kurajšovské dynastie. Tento požadavek vznášeli především právní znalci ve službách toho, jenž se honosil titulem perského původu „Velký Král“, Pádišáh. Nikomu v sunnitském světě té doby to nevadilo; naopak, osmanská volba byla přijata v samotné mughalské Indii. Argumentovalo se, že po zapeklitých osudech chalífátu a jeho uprázdnění v roce 1258 je nutné uvnitř společenství *ummy* znovu zavést řád. Od té doby po čtyři století vládci z Istanbulu hrdě vztyčovali vedle rudé sultánské vlajky, jež prý byla odvozena od římských císařských insignií, zelenou vlajku chalífátu zděděnou po samotném Prorokovi.

A nyní už je čas otevřít poslední významnou kapitolu osudů chalífátu předcházejících současným novinkám (byly by zde i další kapitoly, ty jsou však vedlejší). 2. listopadu 1922 po příměří s Řeckem, jež ukončilo řecko-tureckou válku, vůdce národní revoluce Mustafa Kemal formálně oznámil, že turecký lid má v úmyslu se opět přímo ujmout vlády, o kterou ho připravila osmanská dynastie, a tedy zrušit funkci sultána, zatímco chalífát – od té chvíle od ní oddělený – bude ovšem svěřen členovi staré vládnoucí rodiny. Když trůnu zbavený sultán Mehmet VI. opustil 17. listopadu zemi na palubě britské bitevní lodi *Malaya*, byla vyhlášena republika a nový parlament zvolil chalífou Abdüla Mecita, syna předchozího sultána Abdüla Azize,

svrženého v roce 1876. 29. téhož měsíce jmenovaný chalífa formálně přijal funkci a odebral se do istanbulské mešity al-Fatih obklopen obrovským jásajícím davem.

O několik měsíců později, po volbách, které se konaly od června do srpna 1923, se Kemal stal prezidentem nově založené republiky, pro niž bylo 13. října vybráno nové hlavní město, Ankara. Od toho dne Istanbul přestal být se všemi důsledky hlavním městem říše, která již neexistovala, a stal se hlavním městem *vilájetu*, gubernorátu. Politický život už se soustřeďoval na monopartajní režim Lidové republikánské strany, jejíž program předpokládal zesvětštění, vyloučení islámského náboženského práva z administrativního života a ze školského systému a nové ekonomické uspořádání založené na účasti státu v podnicích. Přijatými modely byly švýcarský občanský zákoník a italský trestní zákoník. Republika byla oficiálně vyhlášena 29. října 1923 na základě ústavy, která byla ostatně vydána už 20. ledna 1921 a k jejímuž prvnímu článku byla po svržení panovníka přidána jednoduchá věta: „Státním zřízením tureckého státu je republika.“

Mehmet VI. po zastávce na Maltě a v Arábii mezitím odjel na italské lodi *Esperia* z egyptské Alexandrie a 23. května 1923 přistál v Janově. Dohoda s jeho hostitelem-polodozorcem, vládou Jeho Veličenstva britského krále, určila jako cílovou stanici jeho exilu švýcarské Lausanne. Avšak bývalý panovník se rozhodl raději setrvat v Sanremu, kde si – diskrétně, ale přísně hlídán italskou policií – pronajal vilu, kterou dříve obýval Alfred Nobel, a nevzdával se nadějí, že se vrátí do své země a znovu získá korunu. S tímto úmyslem kul také nějaké, věru málo důmyslné pikle.

Mezitím republikánská vláda, jíž předsedal Mustafa Kemal přezdívaný Gazi, „vítězný válečník ve jménu Božím“, jenž na sebe soustřeďoval veškerou moc, si stanovila další cíl: zrušení chalífátu. Ohledně tohoto opatření však vůbec nepanoval jednotný názor – naopak, hlasy, které bránily instituci, jež zajišťovala Turecku zvláštní prestiž v celém muslimském světě, byly silné a autoritativní. Také někteří významní představitelé z různých prostředí mimo Turecko, například Aga Khan, se nechali slyšet a intervenovali u republikánské vlády. Na tu příle-

žitost však Kemal čekal, aby mohl odsoudit zahraniční vměšování a nátlak, jež ohrožovaly národní svobodu, právě když se utvářela. Na začátku února 1924 Gazi zařídil, aby se vysoce postavení velitelé armády vyjádřili ve smyslu, jak on neochvějně požadoval. 3. března 1924 byli poslanci Velkého shromáždění republiky svoláni k hlasování o třech zákonech. První rušil ministerstvo náboženských věcí a zbožných nadací, čímž zrušil také funkci vedoucího představitele teologicko-právního systému *šajch al-islám*, který řídil náboženství a jeho vztahy se společností, a svěřil vládě správu institucí a majetku, které do té doby podléhaly zrušeným orgánům. Druhý zákon sjednotil školský a právní systém zrušením náboženských škol a institucí a převedením jejich funkcí a výsad na ministerstvo výchovy. Třetí zákon stanovil zrušení chalífátu, odmítnutí chalífy a vyhnání všech příslušníků osmanské dynastie z území republiky. Následně byly zrušeny koránské soudy a jejich výsady byly převedeny na soudy světské. Tím způsobem se formálně a do posledního písmene uváděl do chodu program, který Mustafa Kemal vyhlásil s výslovným úmyslem znovu přivést muslimskou víru k její vysoké a hluboké podstatě a zbavit ji funkce politického nástroje, na niž byla po staletí zvyklá. Gazi, jenž dobře věděl, jak snadno – a nikoli neoprávněně – by mohl být obviněn z bezbožnosti, přesto článkem 2 nové ústavy vyhlásil, že „náboženstvím tureckého státu je islám“. Prohlašoval, že vůbec nemá v úmyslu zničit víru, ale že ji chce pouze oddělit od státu a začlenit ji do soukromé sféry života občanů.

Volba, již Kemalův režim učinil, byla na Západě vítána s nadšením v laicky zaměřených a pokrokářských kruzích. Ty ji jednak výslovně či nepřímou srovnávaly, ve skutečnosti neopodstatněně, se situací křesťanských církví jejich zemí, jednak zdůrazňovaly, že zrušením chalífátu Turecko přijalo principy a ideály západní civilizace a řeklo „definitivně sbohem Východu“. Tím zničilo jakoukoli panislámskou perspektivu a dodalo odvalu všem muslimům, aby se modernizovali. Ve světě následovníků Proroka však mnozí protestovali: kdo udělil tureckému republikánskému parlamentu pravomoc, nejprve jménem všech věřících zvolit Prorokova nástupce, a poté jeho úřad zrušit?

Britské vládě se přesto, s diskrétním cynickým realismem, podařilo nechat prohlásit novým chalífou hášimovského panovníka Hidžázu Husajna, jehož považovala za svého jistého spojence. Následně však změnila koně, Husajna odsunula na okraj a za svoji oblíbenou sílu zvolila rigorózní wahhábisty z jižní Arábie, Saúdy. Ropa z území tohoto uzavřeného a zaostalého kmene, jenž byl však přístupný vůči *royalties*, jež mu nabízelo Jeho Veličenstvo britský král, udělala jednu z „vládnoucích kast“ dnešního světa. Za tohle všechno je třeba poděkovat smyslu pro čest a prozíravosti vítězů první světové války.

Poslední chalífa Abdül Mecit, bratranec svrženého sultána, také dorazil do Evropy a usadil se na Azurovém pobřeží, nedaleko od svého příbuzného pobývajícího v Sanremu. Ti dva se však nesnášeli.

A konečně tu máme al-Bagdádího dobrodružství. Jedna muslimská komunita ho zvolila jako „Prorokova nástupce“. Byla to legitimní volba, avšak platná pouze uvnitř skupiny, která ji prosadila. Úspěšně se nabídl jako chalífa, jehož uznává tato komunita a všichni sunnitě podřízení faktické autoritě guerillového státu, který ovládá část severní Sýrie a východního Iráku. Teoreticky a na základě prohlášení jeho právníků je jistě nástupcem a pověřeným zástupcem Proroka a jeho autorita zahrnuje všechny sunnity světa, mnoho set milionů věřících. Přijmou ho, od Maghrebu po Malajsii nebo dokonce dál, vzhledem k tomu, že Dár al-islám je v důsledku emigrace a náboženských konverzí „rozprostřen“ po celém světě? Tento vůdce guerillových bojovníků udělal něco, co se nikdy neodvážili udělat ani bohatí a mocní emírové z arabských zemí, majitelé ohromného množství ropy a velcí světoví finančníci – navíc v mnoha případech s vítaným kurajšovským původem. Není vyloučeno, že pár hlavně afrických skupin spojených s guerillovo-teroristickým uskupením, které se pořád odvolává na úspěšné, avšak velice abstraktní a nejasné jméno al-Káidy, prohlásí, že uznává jeho autoritu. No a co? Dokážete si představit, neříkám přímo krále Saúdské Arábie nebo katarského emíra, ale i mého přítele Ezzeddina, imáma z Florencie, že jednoho krásného dne uzná autoritu al-Bagdádího? Bude se v některé asijské či africké nebo možná evropské, americké či australské měšitě v jeho

jménu odříkávat páteční *salát*? Bude stát, který řídí s teoretickou autoritou, jež se ve světě neobjevila od té doby, co turecká republika jednostranně zrušila osmanský chalífát, uznán přinejmenším Ligou arabských států a Organizací Spojených Národů. To je *conditio sine qua non*, nezbytná podmínka, aby nový chalífa dosáhl moci uznávané v oblasti mezinárodního práva? Aby byl fakticky uznán, byla by potřeba spoluúčast muslimských vlád a autorit, prozatím zcela nepředstavitelná. Dosud jeho formální autoritu uznává pouze několik málo rozptýlených komunit. Zkrátka by to bylo, jako kdyby parlament Grand Fenwicku (vzpomínáte si na roztomilé středoevropské knížectví z filmu *Myš, která řvala*, v němž nám nesmrtelný Peter Sellers daroval potěšení porazit Američany?) vyhlásil, že mi chce udělit korunu znovuzrozeného Svatého římského impéria. No tak, nežertujme...

Přesto „mezinárodní experti“ – někteří značně přeplácení – se mohou přetrhout, když ze všech možných mediálních balkonů hlásají, že s chalífátem člověka, který o sobě říká, že pochází z Bagdádu, aby se se svojí osudovou černou vlajkou znovu připojil k tradici slavné abbásovské dynastie, jsme vzhledem k roli, jakou v něm hraje, vstoupili do nové éry v dějinách jak islámského, tak celého světa *tout court*. Přechtení jakékoli jednoduché kapesní příručky, z nichž se méně pilní studenti učí na zkoušky, by stačilo, aby se zabránilo šíření tolika tak pompézních hloupostí.

Mezitím však vypukl mezinárodní poplach, podporovaný Pentagonem, proti nebezpečí „atentátů ze strany iráckých, syrských a jemenských skupin“. Ihned byly zavedeny nové a přísnější kontroly na letištích. Což znamená nové perspektivy byznysu pro obvyklé nadnárodní společnosti, jelikož velmi dobře víme, jak drahé takové hry jsou a jak rozsáhlé jsou perspektivy zisku pro ty, kterým se kousek toho dortu podaří získat. Ostatně, opatrnost žádá, aby kontroly byly zhuštěny – hrozba existuje a je těžké jí předcházet.

Každopádně se v poslední době objevila, a právě v naší zemi, jediná malá přestávka v tom velkém kolotoči zisků převlečených za bezpečnost. Možná italští brigádníci a důchodci pocítí částečnou

úlevu od pouštění žilou, kterému jsou vystaveni, neboť je pravděpodobné, že naše povinnost koupit slavná průšvihová letadla F-35 pro vojenskou koalici, jíž jsme chtěli nechtěli členy, se o několik měsíců posune. Pentagon nařídil jejich revizi, jelikož jedno z nich shořelo za letu nad Floridou.

Ovšem co se týká těch nesmyslných letadel, možná – jak říkal starý Manzoni – existuje „Prozřetelnost“. Celý ten průšvih s F-35 se zřejmě pro naše mocné americké spojence rýsuje vážněji, než jsme si mysleli. Po slavných podvodech s F-104 a vrtulníky Comanches, které si vyžádaly 22 let práce a směšné závěrečné odřeknutí, projekt *Joint Strike Fighter*, jak se zdá, dospěl k přestávce na rozmyšlenou, která možná nakonec bude delší, než se očekávalo. Prozatím nám nechvalně známý Lockheed nedá ani těch šest stíhaček, na něž už naše vláda podepsala smlouvu jako zálohu na mnohem mohutnější zakázku na nákup 90 exemplářů ve výši zhruba 14 miliard eur (ale pro brigádníky a důchodce není ani euro a stát před lety zmrazil platy svých zaměstnanců).

Tomuto tématu deník *la Repubblica* ze včerejška, soboty 5. července, věnoval dvoustranu článků a reportáží (str. 12–13), z nichž je patrné, jak – ačkoli uprostřed pochybností a zdrženlivých vyjádření – se italská vláda každopádně neodvažuje odporovat Pentagonu. A to jsme čekali. Jenže momentálně ta záležitost zůstává nevyřešená. Pro ty, kteří jako já pořád zarputile doufají v budoucí společnou evropskou vojenskou politiku, jež se bude vyznačovat opětovným získáním suverenity, osvobozenou od podřízenosti-okupace NATO, je cíl daleko. Ale každopádně zmínka o zatýkání je velice užitečná, v očekávání, že z toho něco bude.

A právě aby bylo něco nového, je vhodné si společně přečíst a citovat je všechny do písmene, těch několik málo vysvětlujících slov, která právě v tom deníku na str. 13 napsal neoddiskutovatelně kompetentní a chvályhodně občansky statečný odborník, generál Fabio Mini. Ta slova nám pomáhají pochopit, „co je za tím“, a měla by se učit ve školách nazpaměť. Tady jsou:

STRATEGICKÝ ZÁPISNÍK. *Stíhačky a drony, válka mezi lobby. „Musíme je koupit, protože neexistují alternativy,“ říkali o F-35 vlivní národní politici a vojáci. Samozřejmě to není pravda. Nejrozumnější alternativa, vzhledem k době a změnám strategických priorit, by bylo zmrazit na deset let všechny nákupy tanků, válečných letounů a lodí a podpořit přestavbu průmyslu a ekonomický vzestup. Nikdo se tím nezabýval a lobby F-35 se dostalo ostudné vlídného zacházení. Proti ní se však postavila lobby dronů – bezpilotních letounů, které by měly pracovat lépe a stát méně. Ve skutečnosti letadla s pilotem či bez fungují jako šikana: pouze proti slabším. Technologicky a operativně jsou F-35 i drony stejně zranitelné. F-35 je nespolehlivá, pilot se musí mít na pozoru před svým vlastním strojem. Drony naopak předjímají válku budoucnosti vedenou neviditelnými roboty, kteří si sami vybírají proti komu a jakým způsobem bojovat. Bez důvodu. Je to odlidštěná válka. Až vypukne, musíme si vzpomenout, že začala jako válka mezi lobby.*

Výborně, pane generále. Tomu se říká mluvit jasně. Kdoví, jestli se předseda vlády Matteo Renzi vážně zamyslel nad touto poznámkou čestného vojáka, který mluví jasně. Náš mladý premiér se vlastně nerad zabývá zahraniční politikou, především protože velmi dobře ví, že naše země sevřená ve smrtelném objetí Severoatlantické aliance nedisponuje suverenitou nutnou k tomu, aby vedla nějakou svoji vlastní a opravdovou zahraniční politiku. A přece se musí zamyslet nad tím, že dnes hlavním problémem Italu je znovu získat důstojnost a sebedůvěru. Kdo jedná jako „spojenec“ v zásadě v podřízeném, nechceme-li přímo říct otrockém postavení, nemůže si myslet, že se mu brzy nebo snadno podaří znovu získat ať to první, nebo to druhé. A přece bez nich nemůže nastoupit žádnou cestu oživení.

Povinnost rozsévače a neplodná semena

PAŘÍŽ, 13. ČERVENCE

Evangelium, které nám nabízí dnešní nedělní bohoslužba, je – no řekněme, že náhodou... – velice výstižné vzhledem k mezinárodní situaci, kterou v těchto dnech charakterizují obvyklé scény násilí. Toto tragické *dejà vu* by bylo velice vážné samo o sobě, ale bohužel ho ještě vyostřují zlé úmysly, pokrytectví a msta, s nimiž ho přijímají vlády, média a mezinárodní veřejné mínění. Už včera, v sobotu 12. července, naše vláda žádala, aby se v souvislosti s x-tým, aktuálně probíhajícím masakrem „Evropa nechala slyšet“. Jenže před ani ne dvěma týdny začalo půlroční období italského předsednictví Evropské unie. Přeji si a pořád si budu přát, aby právě náš předseda vlády a náš ministr zahraničí jako první vyjádřili názor, ukázali, v jakém smyslu by se Evropa měla dát slyšet.

A zde právě nastupuje parabola, jež se nachází v Markovi, 13,1–23. I slovo je sémě. Dokonce je to, symbolicky vzato, sémě par excellence. Nesmí se s ním plýtvat – je třeba dávat dobrý pozor, kam padne, nerozhazovat ho po cestě, kde ho ptáci mohou sezobnout, nebo na kamenité půdě či mezi trním. To platí pro všechny: pro odpovědné činitele Spojených národů, pro hlavy států velmocí, které se zítra sejdou, aby vymyslely, jak odpovědět na krizi, pro Evropskou komisi a také pro mě, jenž bych i ve své nevýznamnosti napsáním těchto pár řádků mohl někoho podvést nebo ovlivnit. Opatrnost a odpovědnost jsou proto v tomto případě neodmyslitelné.

Všichni víme, že opětovné tragické zhoršení již několik desetiletí trvajících izraelsko-palestinského konfliktu vyvolal krutý a odporný

čin: únos a zavraždění tří izraelských mladíků. Víme rovněž, že pachatelé přímo odpovědní za tu odpornou ohavnost nebyli s jistotou identifikováni, ale že po ní následovala stejně zavrženíhodná represivní a odvetná opatření. Je těžké dát odpověď na choulostivou otázku, zda je možné tato opatření v rovině mezinárodního práva formálně označit za nezákonná a zda k tomu mezinárodní orgány mají kompetenci. Morálně jsou však jistě nepřijatelná a odporná. Až potud se bohužel nacházíme v oblasti brutálního střetu mezi nezodpovědnými bandami, které žene slepý fanatismus. Mohlo by toho však být víc. Za takto nelidskými skutky by se mohl skrývat ještě nelidštější projekt, a sice ještě jednou dotlačit ke konfliktu Izraelce a Palestince. Za jakým účelem? To je zásadní otázka, která s sebou ale bohužel nese jednoduchou, jasnou, zoufalou odpověď.

Na palestinské straně, v rámci radikální muslimské guerilly¹², je plán zjevný v celé své jasné šílenosti: donutit Izrael k velmi tvrdé odpovědi, jež by Palestince jako celek pobouřila a přiměla reagovat, s následkem v podobě dalšího přitvrzení Izraele až za hranice excesu. Tato snaha směřuje k dvěma cílům.

První z nich je politicko-náboženský: postupně přeměnit Palestince v národ mučedníků, *šuhadá'* (a vyloučit tak na okraj palestinské křesťany, nespadající pod pojem *šahid*, jak ho pojímá islám, a dostat do nesnáží také sunnitskou veřejnost, jež v souvislosti s ideologií mučednictví nesdílí radikalismus zavánějící *ší'ou*, který je naopak charakteristický pro Hamás po vzoru jejich šiitských spojenců z Hizballáhu). To by mělo dojmout a pobouřit arabský svět a obecněji svět muslimský do té míry, aby musel reagovat, a tím by se roztočila spirála pomsty a odplaty, jež by mohla vést k nepředvídatelným a možná strašlivým následkům. Jinými slovy, to, čeho Hamás chce dosáhnout – zatímco OOP má v úmyslu zachovat tuto otázku v rovině palestinské identity a nezávislosti –, je „religionizace“ kauzy, která vznikla jako politická a národnostní.

¹² Plán Hamásu, který spočíval v přeměně palestinského národního osvobození v boj týkající se islámského náboženského vyznání (v prvopočátku také s podporou některých izraelských vládních skupin), už bohužel vyšel.

Druhý cíl je politicko-diplomatický: přinutit Izrael k odpovědi tak tvrdé, aby přiměla v první řadě arabský svět, poté obecně svět muslimský a nakonec mezinárodní veřejnost k akci, jež by znovu dostala do středu světové pozornosti palestinskou otázku. Ta se vyznačuje tím, že kroky, jež volí Izrael – který až dosud ignoroval opakované rezoluce Spojených národů ohledně respektování hranic, jež byly vymezeny roku 1967 a podél nichž (a v některých místech za takzvanou „Zelenou linií“) byla postavena „zeď“, a praktikoval koherentní progresivní politiku vedoucí prostřednictvím systému koloniálního osídlování k praktickému vymazání území přiřknutých Palestincům – byly dosud *de facto* schválené, přestože mezinárodní společenství téměř jednomyslně uznalo jejich nezákonnost. Toto schválení vzniklo na základě neustálého amerického vetování v rámci Rady bezpečnosti Spojených národů toho, aby rezoluce týkající se navrácení Izraele do hranic z roku 1967 nabyly podoby konkrétních opatření. Hamás se snaží tlačit věci tak, aby donutil Spojené státy změnit politický postoj nebo přiměl mezinárodní společenství reago-ovat, pokud ten postoj zůstane zachován, jak se to až dosud prezentovalo. Jeho předpokladem v tom smyslu je, že bez konfliktní situace by Izrael vůči Palestině používal taktiku neměnného *statu quo*, až na progresivní narušování jejího území novým osídlováním, jehož strategickým cílem je jeho pohlcení. Jak tvrdí vůdci Hamásu, když se obracejí na západní společenství, „jenom když bojujeme a umíráme, tak si vzpomenete, že existujeme“.

První cíl se zřejmě inspirováno abstraktním náboženským předpokladem, který je především nekoherentní ve svém tendenčním šíitském „zabarvení“. Když pro nic jiného, tak protože mezi nejvýraznějšími a nejangažovanějšími stoupenci Hamásu dosud figurují někteří sunnitští emírové z Arabského poloostrova, a nikomu nemůže uniknout, že v těchto měsících se šíitsko-sunnitská *fitna* opět zhoršila. Představa, že arabské emiráty, jež jsou za současnou *fitnu* převážně odpovědné – a které kromě jiného jsou jistými spojenci Američanů –, potlačí svoji chuť na vnitromuslimskou občanskou válku, aby se pustily proti Izraeli, a že americká vláda by mohla něco takového dovolit, je tak nere-

álná, že je jednoduše šílená. Existuje v Muslimském bratrstvu, jež má také blízko k Hamásu, někdo, kdo v něco takového doufá? V takovém případě by se každopádně ocitl v cestě jinému vůdci sunnitského státu, egyptskému a násirovskému generálovi as-Sísimu, který je odpůrcem pokračování *fitny*, a když už, tak nejvíc sympatizuje se syrským prezidentem Asadem. A to i přesto, že Asad není sunnita (původní blízkost násirovské ideologie v Egyptě a ideologie politické strany Baas v Sýrii a v Iráku, ačkoli patří do kapitoly arabské a blízkovýchodní historie, jež se již považuje za uzavřenou a překonanou, by však neměla být úplně zapomenuta, abychom dokázali porozumět věcem v jejich základech).

To spojuje šílenost prvního cíle s přinejmenším stejnou šíleností cíle druhého. Muslimské kruhy méně znalé evropských a západních záležitostí podceňují – a někdy to vypadá, že zcela ignorují – fakt, který právě Evropě a Západu brání zasahovat, až na jisté velmi slabé náznaky, v záležitostech týkajících se Izraele. Do hry tady vstupuje špatné svědomí západního světa vůči světu židovskému a jeho eticko-právně-kulturní vymezení hraničící se skutečným „občanským náboženstvím“. Neustálé přetrvávání a přítomnost památky *šoa* činí byť nepřímou z Izraele unikát, předmět historicko-etické reality, jenž objektivně nemůže dovolit, aby na politické a diplomatické úrovni byl brán podle měřítek jakékoli jiné země světa. V důsledku toho je nemyslitelný a nepřijatelný jakýkoli postoj vůči němu, který by mohl vypadat jako nepřátelský nebo zaujatý, neboť by to okamžitě mohlo vést k obvinění z „posmrtné spolupiny“ v souvislosti s hrůzami spáchanými před sedmdesáti osmdesáti lety. V Izraeli stejně jako v židovské diaspoře a ve světě nežidovském samozřejmě existují střediska a spolky, které se ujímají povinnosti vykonávat v této záležitosti ostrážitý dozor a okamžitě všechno hlásit, až to v některých případech hraničí se zastrásováním. A to ani nemluvíme o řadě mýtů týkajících se existence organizované židovsko-americké lobby, hypotéze obohacené některými fantastickými prvky, která sama o sobě je pouze součástí konspiračních výplodů, v mnoha případech vyhnaných až do fanatického paušalizování. Tato střediska a spolky, jež ostatně

konají i za denního světla, vykonávají účinnou preventivní činnost tím, že určují subjekty a kruhy, z nichž by mohly pocházet nežádoucí politické nebo publicistické hlasy, a preventivně je obviňují, aby je zastrášily nebo vydíraly, a především je izolovaly.

Takže je jasné, že nejprůběžnější a nejsprávnější cesta, kterou se dát, aby tato strategie hledání nepřítele byla rozbita, by byla promptní a poctivá izraelsko-palestinská spolupráce směřující k rozpoznání a potrestání teroristických činů. Místo toho Izrael dává přednost okamžitému, jednostrannému a kolektivnímu trestání kruhů, z nichž podle jeho předpokladu tyto útoky pocházejí, zatímco palestinské politické vedení se jeví jako slabé, nejisté, nejednotné, a tedy nedůvěryhodné. Co se týká trestání formou represí, to by bylo na mezinárodní úrovni legitimní, pouze pokud by Izrael připustil, že palestinská území vojensky okupuje. Jenže v takovém případě by se legitimní vykonávání represí muselo odehrávat v přísných mezích charakteru a intenzity stanovených mezinárodním válečným právem. Vláda v Jeruzalémě se ale domnívá, že daná území jsou sice vojensky kontrolována, ne však okupována. A jak se tedy jeví jeho odvetné zásahy, vzhledem k tomu, že na jedné straně v okupovaných zónách překračují rámec interní záležitosti, zatímco na straně druhé palestinské společenství (Západní břeh Jordánu a Pásmo Gazy) už na úrovni mezinárodního práva nemá jasnou pozici od 31. října 1994, kdy král Husajn podepsal s premiérem Jicchakem Rabinem izraelsko-jordánský mír a vzdal se tak práv, která jeho království mělo na tato území od roku 1949?¹³ Od té doby Palestinci již de facto nebyli „krytí“ jordánským občanstvím, a přitom ještě nedozrál proces, jenž by je přeměnil ve formálně uznávané občany jiného státu, palestinského, který by plně podléhal mezinárodnímu právu. Samospráva, kterou izraelská vláda považuje za překážku pro mír, pro to každopádně není dostačující.

Fakt je, že v této spletité záležitosti už příliš dlouho chybí jakýkoli objektivní a vlivný prostředník, zatímco naopak na příliš mnoha stranách se v praxi prosazují ty nejhorší extremismy přítomné v obou

¹³ Při první arabsko-izraelské válce v roce 1948 tato území, včetně východní části Jeruzaléma, skutečně napadla vojska krále Abdalláha I., Husajnova otce.

táborech, izraelském i palestinském. V některých izraelských kruzích se prosazuje myšlenka, že „nejlepší Palestinec je mrtvý Palestinec“. K tomu účelu se používají čím dál účinnější a sofistikovanější zbraně. Cílem je nahnat hrůzu a donutit co největší počet Palestinců, aby odešli. Nerozvážené odpalování prakticky neúčinných palestinských raket, jež téměř pravidelně zachytí a zneškodní program *Iron Dome*, činí výraz „Izrael pod palbou“, rozšířený v médiích, tendenčním, ne-li patetickým. Je to palba, která Izraelcům, přinejmenším v určitých oblastech, nepochybně znemožňuje bezpečný a klidný občanský život, ve skutečnosti však způsobuje málo škod a málo obětí, na rozdíl od izraelské střelby, která na palestinském území systematicky rozsevá smrt a zkázu. Palestinské rakety a izraelské bomby není možné klást na stejnou úroveň: Izrael, připustíme-li, že je legitimní chápat jeho vojenské akce jako obranné, je tak jako tak odpovědný za překročení mezí legitimní obrany. Neodpovídá se kulometem tomu, kdo nás ohrožuje nožem. Bilance mrtvých na jednotlivých stranách to dokazuje.

Jak jsme říkali, ani palestinská samospráva není vlastně vládou, ani Palestina není ještě státem plně uznávaným, a tedy podléhajícím mezinárodnímu právu. To brání tomu, aby se s ní jednalo (a bylo možné odhadnout, jak by se jednalo a jak by se rozhodovalo, kdyby šlo o suverénní stát), a naopak to nutí jednat s Izraelem, jenž má po právu všechny tyto vlastnosti, ale který teď svojí represivní politikou objektivně překračuje meze zákonnosti a přijatelnosti. Na druhou stranu je zřejmé, že jelikož je na politické, diplomatické a vojenské úrovni mnohem silnější, první krok na cestě mírového řešení – unilaterální přerušení útoků – náleží Izraeli. Avšak takový krok, který by pro izraelskou vládu byl velice odvážný vzhledem k postojům značné části izraelské veřejnosti, by vyžadoval zprostředkovatelskou účast Spojených národů. Ta je ostatně objektivně neodmyslitelná vzhledem k tomu, že na obou zúčastněných stranách z mnoha důvodů chybí skutečná vůle k mírové dohodě. Zprostředkování ze strany Spojených národů – a ne jednotlivých států, které si osobují právo se vměšovat nebo které o to žádá jedna ze zúčastněných stran – by

nebylo pouze žádoucí, nýbrž nezbytné. A nemělo by být navrženo, ale nařízeno oběma stranám v jejich zájmu, neboť je kromě jiného zřejmé, že protahování krize představuje v kontextu současného Blízkého východu problém, který vážně ohrožuje už tak nejistý mír ve světě. Ale politická realita dosud naprosto absolutně takovému řešení brání, a tím překáží v cestě ven z této tragické slepé uličky. Tím spíš, že provokatérská taktika Palestinců, jež by se mohla jevit jako pouze symbolická vzhledem k chabé účinnosti jejich střel, se stává jasnou a získává svoji logiku, podíváme-li se na ni z pohledu zoufalé *extrema ratio*, s níž se obrací k Západu: vystřelujeme neúčinné rakety a necháváme se zabíjet, protože víme, že jenom tak se o nás zajímáte. Když dolétají rakety a skončí bombardování, všechno bude zase tak jako předtím – jednání o skutečném míru se nepohnou ani o krok. Až do příštího útoku, a tak dále...

Ale ano, nechme je vyhladit! Vždyť jsou to jen satanisté...

PAŘÍŽ, 10. SRPNA

Kdyby svět skutečně stál na hodnotách, v něž, jak přísahají, pevně věří vedoucí představitelé Západu a jejich skryté a nezákonné „obchodní výbory“, tedy liberální politici, ti, které neustále podporují a za něž se zaručují jimi ovládaná média, těch pár tisíc napůl kočovných jezídů, kteří již zhruba tisíc let obývají některé horské oblasti blízko Mosulu a Aleppa (je to historické jádro „Velké Sýrie“, bohužel ignorované a roztrhané hranicemi vnucenými hned po první světové válce Brity, kteří ho rozdělili mezi Sýrii a Irák) nebo jsou rozeseti mezi Kavkazem a íránskou náhorní plošinou, by spalo klidným spánkem. Jde o mírné lidi, kteří se věnují pastevectví, chovu a primitivním formám zemědělství a kteří nikdy nikoho neobtěžovali.

Kdyby společnost, v níž žijeme, byla aspoň trošku pozornější ke kulturním hodnotám, kterých mají mnozí pořád plnou pusou, jezidy by naopak neustále trápili etnologové, antropologové, náboženští badatelé a přetahovaly by se o ně davy reportérů z BBC, National Geographic a CNN. A přinejmenším by jim dali trochu peněz. Vlastně jde o vzácnou „antropologickou fosilii“.

Ale jelikož ani jedno, ani druhé neodpovídá skutečnosti, je zde vysoká pravděpodobnost, že se nikdo nebude zajímat o tyto tisíce nešťastníků, které sunnitští radikálové z IS vyhánějí z jejich dávných syrsko-iráckých sídel. Jezidské etnicko-náboženské společenství čítá na celém světě možná půl milionu jedinců spojených v malých, často mikroskopických společenstvích. Bude v rámci OSN nebo UNESCO založena nějaká byrokraticko-asistenční instituce, která

by pomáhala pronásledovaným, poskytovala jim malou podporu a třeba je spojovala s jejich souvěrci roztroušenými po světě? Anebo to, co dnes vypadá jako obvyklá kuriózní zpráva, nad kterou člověk jako obvykle uroní pár laciných demokratických slz, je předurčeno k tomu, aby to za pár dní zmizelo, pohlceno a zastřeno jinými, mediálně šťavnatějšími zprávami? Vlastně se v těchto dnech hodně mluví – a právem – o „pronásledovaných křesťanech“. Avšak různá společenství věřících v Ježíše Nazaretského přece jen mají sem tam rozhodující slovo a v nejhorším případě mohou vždycky doufat v to blahoslavené okno, jež se v čase modlitby Anděl Páně každou neděli otevírá na náměstí sv. Petra a z něhož prší požehnání, utěšující slova a také pár tvrdých, odvážných pokárání (budiž papež František blahoslaven, i kvůli tomuhle...).

Ježídy někdo nazval „Uctívači ďábla“¹⁴. Jistě, je to pojmenování, které může nahánět strach, nebo ještě hůř, vyvolávat děsivé obrazy jako z hororu. Ve skutečnosti, jakkoli se sami považují za muslimy a objevili se jako specifické bratrstvo uvnitř islámu, ostatní muslimové se tváří, že je považují spíše ani ne tak za „kacíře“ (jelikož muslimové neznají církevní instituce a kázeň, těžko přistupují na pojem kacířství), jako za „odpadlíky“. Nepodléhají tedy normě, podle které národy zvané *ahl al-Kitáb*, „národy Knihy“, jež ačkoli nejsou muslimské, znají pravého Boha prostřednictvím svých svatých písem, mají právo udržovat svoji původní víru za patřičný poplatek v podobě určitých daní a nějakých občanských omezení podle svého statusu *dhimmi*, „podřízení/chránění“. Mezi ně v první řadě patří židé a křesťané; v Íránu jsou ale za takové považováni i vyznavači mazdaismu, tedy zoroastriáni (kteří skutečně ještě žijí na pomezí Íránu a severozápadní Indie) a v jiných oblastech i buddhisté.

¹⁴ Mezi mnoha přívlastky, jež jsou jim tradičně přisuzovány, je opravdu jeden, který ve staré perštině (předchůdkyni dnešní farsí, kterou se mluví v Íránu) zní *Shaiōān Peresht*, „uctívači Satana“. Obdobný smysl má turecký výraz *Cyrāğ Sāndēren*, „ti, kteří zhasínají lampy“, který odkazuje na obvinění z kouzelnicko-náboženských rituálů, jež se konají při zhasnutých světlech (taková obvinění byla vznášena i proti prvním křesťanům a ve středověké Evropě proti mnoha heretickým skupinám).

Přesto slovo, které tu skupinu označuje, *Jazídiún*, pochází z arabštiny a jako *Dawásin* má zřejmě původně geografický význam. Označuje obyvatele horské oblasti Džabal Sindžár východně od Mosulu, kde je zřejmě přinejmenším od 13. století usazeno několik roztroušených společenství kurdského původu a mluvících kurdsky, která patří k íránské větvi a vyznačují se vírou v jediného Boha a v několik andělských bytostí, jež jsou mu podřízeny; nejvýznamnější z nich je Malak Tá'ús, „Paví anděl“¹⁵.

Jezidismu dal synkretistickou podobu, v níž jej známe, sůfi žijící na přelomu 11. a 12. století, šejch Adí ibn Musáfir, představovaný jako potomek velké rodiny umajjovských chalífů, kteří ze svého hlavního města Damašku na přelomu 7. a 8. století vládli ještě v podstatě jednotnému světu islámu. Termín „jezídové“ někteří vysvětlují také jako památku na umajjovského chalífu Jazída, jenž je drahý paměti sunnitů a naopak nenáviděný šíity.

Ačkoli se jezídové skutečně nějakým způsobem utvořili uvnitř sunnitského islámu, sdílejí náboženská přesvědčení rozšířená jen v několika méně významných šíitských sektách, jako například víru v převtělování. Jejich složitá a ne vždy jasná teologie v sobě skutečně nese – v synkretistické podobě – také gnostické, židovské a křesťanské prvky. Obzvláště zřetelná je jejich spřízněnost s nestoriánským křesťanstvím, rozšířeným v Iráku, Íránu a na indickém subkontinentu. Každopádně sdílejí „s Abrahámovými věrnými“ velké obecné principy nesmrtnosti duše a věčné odplaty pro spravedlivé, zatímco osudem hříšníků je převtělování.

Zásadní částí víry je každoroční pouť do svatyně šejcha Adího; svatá písma jsou dvě, Černá Kniha a Kniha Zjevení. Zdá se, že některé extatické rituální prvky odkazují na praktiky dnes dodržované

¹⁵ Narážka na vznešeného opeřence, zásadní symbolickou bytost v předislámské perské kultuře, a výrazná, téměř biteistická konotace, která vyplývá ze vztahu mezi Bohem a Pavím andělem, připomíná vzdálený, ale už ne tak vágní biteistický původ mazdaistického typu. Paví anděl pak byl interpretován jako figura podobná hadu pokušiteli z hebrejského a křesťanského vyprávění o stvoření a ztotožněn se *Šajtanem*, Satanem muslimského náboženství, které v této andělské postavě spatřuje anděla rebelujícího proti Bohu „z příliš velké lásky“, neboť se cítí uražen, protože byl stvořen až po člověku, jemuž dal Alláh přednost.

především v šíitském islámu, jehož vliv v oblasti Mezopotámie a Persie byl po staletí velice výrazný. K šíitskému světu zjevně patří také složitá nábožensko-církevní hierarchie, která odlišuje obyčejné *murídán*, „aspiranty“, od „privilegovaných“ věřících (jejichž vůdcové, *šejchové*, se mohou chlubit, že pocházejí z umajjovské chalífovské linie), mezi něž patří akolyté, sloužící, sboristé a extatičtí tanečníci. Takové rozlišení, původně gnostické, mezi „dokonalými“ a „věřícími“ platilo v západním středověku v katarství (sekta gnosticko-manichejského původu). Na přelomu 12. a 13. století kataři téměř dobyli Evropu a k jejich zničení byla nutná vyhlazovací křížová výprava a dlouhá inkvizitorská práce. Že by jezídové byli jakýmsi pokračovateli některých sekt spřízněných s vírou, jež ve 13. století tolik okouzlovala provensálské trubadúry a s níž jsou zřejmě v některých ohledech spojené legendy o svatém Grálu? Íránský termín *Ízed* znamená „anděl“. Kdybychom ho mohli spojit s označením jezídů, téměř by se mohlo zdát, že tomuto náboženství rozšířenému mezi kurdskými horaly, kteří si je udrželi navzdory tomu, že perskou náhorní plošinu na přelomu 7. a 8. století dobyli muslimové, přiřazuje právě předislámský íránský původ gnosticko-mazdaisticko-manichejského typu.

Mongolové, kteří dobyli Persii v polovině 13. století, chránili nebo každopádně nechali v klidu jak nestoriánské křesťany (také se silným kmenovým společenstvím), tak kurdské jezidy, kteří museli snášet silné perzekuce od mnoha tureckých, přísně sunnitských (i velký Tamerlán se na ně zlobil, stejně jako na všechny možné šíitské sekty, na které narazil na své cestě z Uzbekistánu do Sýrie) vln, které oblast zasahovaly od 11. do 14. století. Nějakou tu nepříjemnost vytrpěli i od osmanské správy, jež měla v Mezopotámii své pohraniční *vilájety* („gubernoráty“) a upřednostňovala spíše kurdské sunnitské muslimy. Trýznivé události na syrsko-irácké hranici však hned po válce neobratně odstartovala geo-etnická neznalost a politická panovačnost brutálního a neohrananého anglického funkcionáře jménem Winston Churchill přivodila nové problémy. Jejich stopa spolu s koncem strany Baas Saddáma Husajna, mezi jehož tisíc vad však nepatřila nábo-

ženská nesnášenlivost, vedla k současné nové epizodě násilí, jehož obětí v obecné atmosféře nového islámsko-sunnitského fanatismu je jezídká komunita. Přejme si, aby si papež František při příští modlitbě Anděl Páně alespoň vzpomněl na tyto mírné lidi věřící v Pavího anděla, kolegu archanděla Gabriela, uctívaného posla Panny Marie.

Papež František, Irák a „džihádistický průšvih“

PAŘÍŽ, 20. SRPNA

Je zřejmé a přirozené, ne-li přímo svatosvaté, že hlava katolické církve nemůže mlčet o irácké tragédii, jež se po západní invazi v roce 2003 stala chronickou, ale před několika měsíci kvůli násilí ze strany IS opět začala být akutní. Také a především – avšak jistě ne pouze – proto, že tato tragédie se týká několika tisíc křesťanů, z nichž část jsou katolíci. Tedy, jedna ze dvou křesťanských církví existujících na iráckém území (takzvaná asyrská) je nestoriánského vyznání, k němuž se hlásí omezená skupina přítomná v malých komunitách v Iráku, Íránu a Indii. Druhá (chaldejská), ačkoliv si zachovala svůj aramejský ritus, se přičlenila ke katolické církvi. Papež František se k tomu vyjádřil velice otevřeně, když přátelsky a neoficiálně diskutoval s novináři, kteří jej doprovázeli na zpáteční cestě ze Soulu. A říkal to – což příhodě dodává úžasně symbolický charakter –, právě když brázdil nebe nad Čínou.

Jak je jeho zvykem, byl všechno, jen ne záhadný. Říkal závažné a málo „diplomatické“ věci – protože není diplomatem a protože období, kterým procházíme, se jeví čím dál méně vhodné pro diplomatické zdvořilosti a opisné fráze. Skutečně vůbec neváhal připomenout rámec třetí světové války. Mluvit o tom může být „nevychovanost“. Je však opravdu tolik odpovědné o tom mlčet, vzhledem k tomu, že znaky a symptomy této možnosti jsou každým dnem jasnější a znepokojivější? Jistě, nikdo nemůže vědět, jak by taková válka vypadala. Mýlili se v jejím předpovídání v roce 1914. A také v devě-

tatřicátém, když se všichni připravovali na zákopy a na dusivé plyny, a přitom to bylo ještě horší, jenže naprosto neočekávaným způsobem.

Papež Bergoglio cítí, že už nemá moc času. Otevřeně řekl i toto a připomněl demisi Benedikta XVI., čímž možná narážel na momentální obavy o své zdraví. Připomněl, že je mu téměř osmdesát let, a klidně mluvil o „návratu do Domu Otcova“, a svá slova doprovodil úsměvem a gestem pravé ruky, které v jeho Argentíně stejně jako v Itálii znamená odcházení. V jeho věku jsou obavy z těchto věcí fyziologické, nikoliv patologické. Takže žádné drama. Nevím, jestli se tohle všechno dostalo na italské obrazovky; francouzská televize mu s taktní pozorností věnovala dlouhé okamžiky. Ale i co se týká iráckých záležitostí, jakož i těch palestinských, jsou televizní stanice ve Francii trochu méně rezervované než ty italské.

Nejdůležitější je, že papež František v souvislosti s Irákem výslovně mluvil o tom, že je vhodná intervence Spojených národů. Nelze říct, že k ní přímo vyzýval, také proto, že určité návrhy se nemohou formulovat v rozhovoru, jako byl ten, v němž se k této věci vyjadřoval, ale přitom nevyvolával dojem zjednodušování a povrchnosti, které si papež nemůže dovolit. Každopádně budiž znovu pochválena jeho jasně vyjádřená odvaha. Mluvil o intervenci zaměřené na „zastavení“ džihádistů. Neposkytl rady, nevedl nástroje. OSN k tomu má, když chce, také vojenské prostředky, především však může a musí používat prostředky diplomatické. Ty zde jsou, protože al-Bagdádího podporují, financují a vyzbrojují přímo či nepřímou některé „úctyhodné“ mocnosti, například některé emiráty Arabského poloostrova, všechny přísně sunnitské – takoví jsou přinejmenším emírové, i když ne všechen jejich lid. Dodnes jsou to neochvějní spojenci Západu, to znamená v zásadě Spojených států amerických, ačkoli v případech současných hanebností v Libyi a Sýrii, našli nejjistější kumpány v britské a především ve francouzské vládě. Anebo „nové“ Turecko, které už není zcela „laické“, jak za chvíli řeknu a dostanu se k některým detailům. Zkrátka, přátelé džihádistů jsou v podstatě na stejné straně jako ty politické síly, které u nás nejvíce řeční proti islámu

a bez rozmyslu ho obviňují. Stará historie: jak říkával Bertolt Brecht, ti, kteří pochodují proti nepříteli, si někdy nevšimnou, že nepřítel pochoduje v jejich čele.

Hlavní věc, na kterou nemůžeme zapomenout ani na okamžik, je, že prostřednictvím džihádistů sunnitské emiráty už mnoho měsíců vedou *fitnu*, nelítostnou občanskou válku proti šiitům – a to jsou nejenom Íránci, ale také mnoho Arabů v Sýrii a Iráku. Výslovně se jim dosud postavili především, a velice účinně, Kurdové – jak pešmerga, tak milice PKK. Kurdové jsou sunnité, ne však Arabové, nýbrž Íránci; a co má největší význam, jsou to odhodlaní odpůrci IS. Jedná se o tytéž, které před třiceti lety krutě masakroval *reis* Saddám Husajn za tichého souhlasu Západu, pro který byl tenkrát prodlouženou rukou proti Chomejního Íránu, a které již na konci první světové války potrestal sir Winston Churchill, odpovědný spolu s lady Gertrudou Bellovou (a Bůh jim odpusť – my to nikdy neuděláme) za to, že během pár horečných hodin vyznačili hranice nových arabských zemí na Blízkém východě. Dělalí přitom chybu za chybou a hanebnost za hanebností a připravili tak půdu pro všechny problémy, na které už téměř sto let všichni doplácíme. Kurdové tedy museli být „potrestáni“, protože zůstali zarputile věrní sultánovi. Proto jejich území, Kurdistan, bylo roztrháno na cáry, které byly rozděleny mezi čtyři různé státy (Turecko, Sýrie, Irák, Írán).

Je třeba toto všechno připomenout, stejně jako je třeba říct, že v Iráku zkázu dokonal jednostranný americký zákrok v roce 2003 proti Saddámu Husajnovi. Ten asi nesl všechny viny a měl všechny chyby tohoto světa, ale přinejmenším udržoval ve své zemi náboženský klid ve znamení tolerance. A tady jsme u jádra všeho. Američané, v Iráku jako kdekoli jinde, tajní spojenci islámských fundamentalistů (jako byli v Afghánistánu s Tálibánci před rokem 2001) nebo jejich protivníci, způsobili těch průšvihů na Blízkém a Středním východě až příliš. To, čemu je dnes třeba se vyhnout, ne-li tomu přímo zabránit, je jejich nová jednostranná iniciativa. A chudák Obama vlastně vypadá, že vůbec není ochotný se pouštět do nového riskantního podniku, po zničující lekci posledních čtrnácti let. Ostatně, americká

diplomacie má problémy volit takové kroky, které by mohly být nevídané pro vlády emirátů Arabského poloostrova, jež jsou stále spojenci Spojených států. Na druhou stranu také Izrael je v tomto ohledu velice opatrný – při případném úspěchu džihádistů na syrsko-irácké šachovnici by hrozilo, že bude dokonce znovu zpochybněn status Golanských výšin. Ale v tomto dramatickém *impasse* zůstali pouze kurdští pešmergové, chabě podporovaní západními vládami uprostřed podezírání a nejistot, kteří fungují jako přehrada proti fanaticismu lidí z „chalífátu“ – i se svými nádhernými ženskými oddíly, jež uštěďřují džihádistům nesnesitelná ponížení, protože je to nepojmenovatelná ostuda, být na válečném poli poraženi ženami..

Asi se naskýtá otázka, jaký je důvod tohoto podezírání a těchto nejistot v souvislosti s Kurdy z nezávislého polostátu, který vznikl zánikem Iráku Saddáma Husajna. Ta otázka je zásadní a – i při své složitosti – mnohem jednodušší, než nám u nás vládoucí politická korektnost dovoluje vysvětlit. IS byl podporován, a nepřímo a skrytě ještě je, také Erdoğanovým Tureckem, které už džihádistické síly využilo – ne méně, než to udělala Francie a Anglie – v syrské krizi, která vypukla v roce 2011. V Turecku, kde se nedávno ukázalo, že se začíná odklánět od kemalovské „laické“ pravověrnosti, která se ještě před několika měsíci navzdory všemu zdála nezvratná, se právě u většiny, jež zvítězila v současných volbách, osudově šíří silné sympatie k džihádistům. Zesílily do té míry, že jediní, kdo se staví proti al-Bagdádímu, jsou právě příslušníci kurdské pešmergy. Protikurdský nacionalismus, shora dozorovaný a umírněný prodžihádistický postoj a (v neposlední řadě) věčná otázka vodních nádrží a ropných polí nacházejících se na strategickém příhraničním území, kde se setkává Sýrie, Irák, Írán a Turecko (oblast etnicky osídlená Kurdy), se spojují, aby například zabránily Američanům v razantním zásahu proti IS. Navzdory očekáváním samotné irácké vlády, kterou Američané ustavili (v níž však nevyhnutelně mají převahu šíité, jimž nechybí sympatie k Íránu a Sýrii).

Skutečnost je taková: podle formulací, náznaků a zdrženlivosti v tomto případě mají dnes všichni blízkovýchodní spojenci Spojených

států (arabské emiráty, Turecko) nějaký ten důvod k náklonnosti vůči džihádistům. Ovšem po současných událostech a angažovanosti příslušníků pešmergy postoj mezinárodní občanské společnosti ke kurdskému problému už nebude moci být tak výrazně lhostejný, jako tomu bylo dosud. To všechno dále potvrzuje oprávněnost papežova nepřipraveného výroku – rozhodná akce Spojených národů je nezbytná a to, že tento organismus až dodnes nefungoval, nepatří k posledním příčinám krize, do níž jsme se zřítily už v letech 2001–2003 kvůli nešťastně zvoleným krokům Bushovy vlády.

Proto je třeba jednat ihned za pomoci prostředků, které má mezinárodní občanská společnost k dispozici, zasáhnout proti al-Bagdádímu a jeho ať už zřejmým či skrytým spojencům rozhodnou diplomatickou a politickou výstrahou a přát si, aby to stačilo. A nevyhýbat se vojenským opatřením, když se to bude jevit jako nevyhnutelné. Obavy některých demokratických katolíků, že papež František „vzkřísil přízraky spravedlivé války z odkazu sv. Augustina“, jsou zcela nemístné; tím spíš, že, ať ty „krásné duše“ chtějí nebo ne, „spravedlivou válku“ jako princip uznává i poslední vydání Katechismu katolické církve.

Tohle všechno však otevírá cestu také jiným scénářům a představovalo by to pro ně významný precedens. Není to pouze syrsko-irácká oblast, která by v téhle chvíli potřebovala mezinárodní intervenci, neboť protagonisté ozbrojeného střetu neumějí, nemožnou nebo nechtějí přijmout vyjednané řešení. Papež si dělá starosti se syrsko-iráckou situací, jejímiž oběťmi jsou kromě jiných, jak již bylo řečeno, křesťané. Oběti z řad křesťanů jsou však i v Gaze, mezi izraelským kladivem a kovadlinou Hamásu, pro něž jsou palestinští křesťané – katoličtí nebo řecko-ortodoxní melkité – *dhimmi*, občany druhé kategorie. Jestliže krize v Gaze, která je stále více věrnou kopií nešťastné operace Roztavené olovo v roce 2009, pořád zuří, bude o ní argentinský biskup z Říma, jenž má co na srdci, to na jazyku, ještě dlouho mlčet?

„Džihádistické nebezpečí“ a jeho nikoliv náhodná nepochopení

PAŘÍŽ, 24. SRPNA

Už asi dvacet let (ve skutečnosti vlastně mnohem déle) se mi běžně stává, že se ocitám v nepohodlném postavení „hlasu mimo sbor“. Vůbec nepatřím k těm, kdo jsou zásadně se vším nespokojení, ani od přírody, ani že bych si to systematicky vybral. Za to, že se pravidelně ocitám „na druhé straně“ vůči postojům, které zauímají držitelé moci a provozovatelé médií, jsem kromě jiného celkem draze zaplatil v osobní i profesionální rovině. To prohlašuji s maximálním klidem a bez kapky lítosti, tím méně výčitky.

Myslím si, že bylo třeba svědčit proti politickým a vojenským krokům, jež zvolila americká supervelmoc a její satelity spojené v NATO¹⁶ při srbské krizi v březnu až květnu 1999, s ostudou, jakou bylo bombardování Bělehradu, které ještě teď tíží svědomí všech dobrých Evropanů. I když ti, kteří nesou přímou a největší odpovědnost, sami sebe šťastně a zcela zprostiti viny, spoléhající na obvyklou ztrátu paměti veřejného mínění. Že bylo nutné odsoudit, pokud jde o útok na Afghánistán v roce 2001 a na Irák během obou válek v Perském zálivu, a především při té v roce 2003, nepřesvědčivost alibi, za něž se schovával George W. Bush a pochybné figury, které ho obklopovaly (Cheney, Rumsfeld, Riceová & spol.), jakož i směšný pseudovědecký aparát (teze Samuela P. Huntingtona), za něž se schovávali stoupenci

¹⁶ V tomto ohledu zcela souhlasím s článkem Barbary Spinelliové *Se la Turchia è una potenza con l'immunità* (Je Turecko velmoc s imunitou?), *la Repubblica*, 10. dubna 2014, který je tak dramaticky přiléhavý, že byl okamžitě zahalen ledovým mlčením.

onoho arogantního a drsného hazardérství, mezi nimiž figurovali také někteří nezodpovědní katolíci sympatizující s tezemi *neocons* a *theocons*. Že bylo nezbytné připomenout všem, že mechanismus spojenectví, který se uplatňuje v NATO, způsobil, že členské země, samozřejmě vyjma Spojených států, ztratily nejenom suverenitu, ale také důstojnost (jakkoli jsme v posledních měsících měli dojem, že Obama se stáhl zpět a přenechal pole ostatním partnerům, jako Sarkozyho a Hollandeově Francii a Cameronově Anglii; to však, je to neuvěřitelné, ale je to tak, ty záležitosti dokonce ještě zhoršuje).

Tohle jsem tvrdil v knize *La paura e l'arroganza* (Strach a arogance), kterou jsem připravil k vydání a která vyšla v roce 2003, avšak bleskurychle zmizela z oběhu, jak již bylo řečeno. Jelikož nemohla být zcela ignorována – byly v ní i eseje Noama Chomského –, rozběsil se proti ní „svobodný“ tisk a celý neméně svobodný mediální systém. Já a další jsme byli obviněni, že jsme islamofilové, tedy automaticky přátelé teroristů a, coby amerikanofobové, zajisté také antisionisté, a tudíž nepřímí antisemité (kromě toho, že jsme také přímo „kryptomunisté“ a členové imaginární „rudo-hnědé fronty“, nebo ještě lépe řečeno „rudo-zeleno-hnědé“, neboť, *ça va de soi*, jsme komplici *green fascismu*).

Jak kdysi správně řekl Alexandr Solženicyn, když je na svobodném Západě třeba někoho umlčet, není nutné ho posílat na Sibiř: stačí mu vypnout mikrofon. To se stalo mně a dalším, mnohem významnějším lidem, kteří, když se o těchto věcech mělo veřejně diskutovat, byli systematicky obcházeni a nahrazováni „experty“, obvykle takovými, kteří se za ně jen sami prohlašují a/nebo jsou jimi autoritativně jmenováni. Na různých televizních kanálech, kupříkladu, mluvili obvyklí komentátoři, kteří – poté, co znalecky kázali o al-Káidě, o Saddámových „strašných tajných zbraních hromadného ničení“ a tak dále – byli dál superposlouchaní, superpřítomní, superpublikováni a superplacení, aniž by se namáhali udělat sebemenší formální gesto a pokorně a třeba roztržitě požádat o prominutí veřejnost, kterou léta podváděli svými lžemi a hloupostmi.

Historie se samo sebou nikdy neopakuje, což přesto nemění nic na tom, že podobné podmínky přinášejí často výsledky, jež nakonec více či méně připomínají předcházející situace a vytvářejí tak dojem *déjà vu*.

Připadalo mi strašné, ale bohužel vůbec neuvěřitelné, že tolik uznávaných komentátorů a *opinion makers* z naší Itálie a z našeho Západu ukazuje, že se ze srbské, afghánské a irácké lekce nepoučili a nepřestávají či znovu začínají otravovat novými lžemi. Přitom nedbají na to, že důsledky neúspěchu politické linie, kterou brání, mají všichni před očima: téměř patnáct let neovladatelný Afghánistán, jakož i rozdělený Irák, zmítající se v občanské a náboženské válce, v jehož vládě dosazené a podporované Spojenými státy k završení ironie převažují šiité, tedy proiránsky orientovaní politici.

Po morbidním divadélku, na jehož scéně se odehrálo poslední dějství pozemského osudu Usámy bin Ládina, se na několik měsíců snesla opona mlčení na přízrak al-Káidy, která až dosud byla obviňována z veškerého zla a poté záhadně zmizela, nebo spíš byla prezentována jako rozprašená. Islámský fundamentalismus a jeho hlavní politicko-vojenské vyjádření, terorismus, už se zdály mrtvé a pohřbené. Ve skutečnosti ti, kdo kupříkladu připomínali cynicky funkční využití tálibánského hnutí v Afghánistánu americkými tajnými službami, aby se Američané ubránili Rudé armádě a zároveň i možnému zásahu Íránu ve válce za osvobození od Sovětů, ti, kteří věděli něco o vztahu mezi sunnitským fundamentalismem a vládami emirátů Arabského poloostrova (jistých spojenců USA) a které také napadlo, byť jen vzdáleně, jak ohromný je propletenec zájmů, který spojuje Spojené státy, nadnárodní ropné či obchodní *lobbies* jako Unocal, Exxon a Halliburton a arabské ropné monarchie, dobře věděli také to, že jedním z motorů postupujícího chaosu na Blízkém a Středním východě byla a je *fitna*, již arabští sunnitští emírové už dlouho cynicky vedou proti šíitskému islámu.

Další habad'úra v podobě „arabských jar“, spojená s prestižní hrou na mediální zmizení „fundamentalistického nebezpečí“, se od roku

2011 servíruje některým narychlo připraveným předělávačům západního politického vedení (především vládám Británie, která se pak ale bleskově stáhla, a Francie) jako příležitost pro „skvělé nápady“. Nejdřív svržení Kaddáfího, který se provinil tím, že mařil výnosné obchody s evropskými *lobbies* v oblasti afrických financí, ropy, pitné vody a telefonních sítí. Potom pokus, který se v té chvíli jevil jako úžasný a poté se ukázal jako neohrabaný, udělat totéž s Bašárem Asadem, obviněným tentokrát (varianta toho, co se svého času udělalo se Saddámem) z držení chemických zbraní hromadného ničení. Jak v Libyi, tak v Sýrii byly džihádistické (už se dává přednost tomuto adjektivu) milice v první linii mezi spojenci západní politiky, přestože v nové krizi byla vláda chudáka Obamy očividně zaskočena, nepřipravená a nerozhodnutá, co má dělat.

Záležitost „chalífátu“ islámského státu založeného v Iráku a v Sýrii a jeho krutého zacházení s nemuslimy – a spletl jsem se, když jsem se mu zpočátku vysmíval jako něčemu podobnému „Knížectví Seborga“ – však násilím znovu nastoluje nebezpečí, které se před lety označovalo jako fundamentalistické, Francouzi mu raději říkají islamistické, a které se nyní již nazývá džihádistické. Nový Hitler al-Bagdádí a jeho pomocníci byli tedy okamžitě prohlášeni za „horší než al-Káida“ a stejně je nedávno označily i tak uznávané noviny jako *Corriere della Sera*.

Rozumí se samo sebou, že se musí (nebo že by se mělo) postavit se džihádistům z al-Bagdádího chalífátu silou. Velice jasně to řekl – a už jsme to zde připomněli – papež František, když odpovídal novinářům během svého zpátečního letu ze Soulu 19. srpna. Vyjádřil se jasně: Spojené národy jsou aktérem, který má být pověřen podobnou misí, již není možné nechat pouze na statečných příslušnících kurdské pešmergy. Jenže se zdá, že mainstream politicky korektních hlasů, které podpořily už Bushe v Iráku, se dal znovu do pohybu a ukázal na Američany jako ideální vůdce pro tento úkol. Pouze kontext a podmínky se nevratně změnily. Kromě toho, že první a nejlepší věcí, kterou by Obama měl okamžitě udělat, aby po příliš mnoha letech slibů

zachránil svoji důvěryhodnost, by mělo být uzavření hanebného koncentračního a mučičího tábora na Guantánamu, skutečně nehodného civilizované země. Jinak jeho váhání ohledně Blízkého východu je pochopitelné. Tento nový chalífát *Islamic State* je dosti zvláštní, jak vznikl tak zničehonic u hranic mezi Irákem, Sýrií, Íránem a Tureckem, v oblasti z hlediska ropy a geopoliticky vzato citlivé.

Takže by bylo dobré především zjistit, kdo doopravdy financuje a podporuje al-Bagdádího lidi, kteří vypadají, že jsou ekonomicky a vojensky dobře zajištěni a opírají se o vynikající infromaticko-telematický, neřku-li přímo virtuální propagandistický systém (ten je opravdu „západní“ – mnohem více než nepravděpodobné „mezinárodní brigády“ evropských dobrovolníků tvořené hrstkou odpadlíků a vyvrženců, o nichž se vypráví tolik bájí...). Protože přičteme-li k jeho sunnitskému fanatismu skutečnost, že operuje v tak citlivé oblasti, hypotetická odpověď na tuto zásadní otázku nakonec bude inspirovaná příslovečným *cui prodest*. Komu prospívá další destabilizace této oblasti, když ne arabským sunnitským vládám ze Zálivu, které vedou svoji protišíitskou a protiiránskou *fitnu*; Erdoğanovu Turecku, které vlastně nemá moc důvodů chovat k džihádismu antipatie a které má stejně jako Asadova Sýrie zájem o vodní nádrže na horním Eufratu; a nadnárodním ropným společnostem, které nemohou spoléhat na energickou podporu nejistého a slabého Obamy, a tak se rozhodly pracovat na novém a odlišném uspořádání Blízkého a Středního východu, aby si zachovaly své pohodlí, což byl primární důvod afghánské krize v roce 2001 a irácké krize v roce 2003?

Je celkem zřejmé, že Izrael je zato ve skutečnosti nerozhodný: na jedné straně jsou zjevná pouta mezi džihádisty a částí ozbrojeného palestinského hnutí, na druhé straně má spojení i se šíity a Íránem, na ještě další straně je zde riziko, že úspěch džihádistů v Sýrii by vážně zpochybnil otázku Golan. Alespoň jedna věc už je jasná: džihádismus, prezentovaný jako velké riziko, kterému Západ musí čelit, zásadně podporují blízkovýchodní síly (emiráty Arabského poloostrova, Turecko), jež jsou rovněž spojenci Západu. A tak vzniká

důvodné podezření, daleké jakýchkoli konspiračních teorií, že existují síly, jež mají zájem vyvolat a podporovat nové džihádistické nebezpečí, aby si tak zajistily alibi pro ospravedlnění nového zásahu a nové přítomnosti armády, která by zakořenila v oné příhraniční oblasti, pár kroků od Teheránu. Jakou hru hrají pánové – stále titíž, stále oni... –, kterým se v roce 2008 podařilo umístit své rakety s jadernou hlavicí namířené proti Rusku na gruzínském území, letos zorganizovali obdobný mistrovský kousek na Ukrajině, překlenuli lokální nacionalismus a pokusili se přímo donutit ruské námořní základny stáhnout se z Černého moře, severovýchodního vrcholu Středomoří? To je rybníkem obsazeným stroji NATO, z nichž mnohé hostí náš půvabný poloostrov, a opovrhuje tak ústavou Italské republiky.

Z toho vyplývá nutnost, aby se Obama nenechal naléháním velké části Kongresu strhnout k zásahu, jinak by riskoval, že se zase ocitne v pěkné bryndě, horší, než byla ta servírovaná v Afghánistánu v roce 2001 a v Iráku v roce 2003. A aby mezinárodní občanská společnost podpořila žádost, kterou odvážně a odhodlaně vznesl Svätý otec: je to OSN, nikoliv jiné subjekty, které – jednjíc konečně jednou konzistentně a jistě – musí převzít iniciativu a zastavit al-Bagdádího „islámský stát“. OSN, které musí přestat se svojí pštroší politikou. OSN, jež nám svou nečinností darovalo dramatický pat v izraelsko-palestinské krizi. OSN, jež svou nepřítomností umožnilo americké zbojnictví v afghánské a irácké záležitosti. OSN, které se blýsklo absencí a mlčením vůči naplánovaným útokům převlečeným za „barevné revoluce“ v Gruzii a na Ukrajině. OSN, nikdo jiný. Především ne NATO. Tomu je třeba přát jen to, co mu správně přeje Barbara Spinelliová: aby zmizelo co nejdřív, v zájmu všech.

„Třetí vlna“?

PAŘÍŽ, 25. SRPNA

Takže jsme v tom opravdu znovu? Vážně se vrátily temné časy po velkém arabsko-muslimském nájezdu na Středomoří a Evropu v 7. a 8. století a po strašné osmanské hrozbě trvajícím od 14. do 18. století, která v roce 1453 zachvátila Konstantinopol, v roce 1541 Budu, 1570 Kypr a dvakrát (1529 a 1683) dokonce obléhala Vídeň, přičemž temné předpovědi už viděly sultánovy koně pít z fontán na náměstí sv. Petra? Došli jsme tedy jednoho krásného dne – poté, co jsme se tolik nakřičeli „na ně, na ně!“ – k té tolik obávané „třetí vlně“, k novému islámskému útoku na Západ? Soudě podle toho, co prohlašují někteří slavní televizní *opinion makers*, a toho, co píše uznávaný komentátor Bernard-Henri Lévy v *Corriere* před několika dny, by člověk řekl, že ano.

Pravda je, že historická srovnání, ačkoli jsou lákavá, s sebou vždycky nesou riziko, že nás svedou z cesty. Jistě ještě existuje a je ve fázi expanze a opětného zhoršení nebezpečí, které se až donedávna označovalo jako fundamentalistické, Francouzi pro něj vymysleli označení „islamistické“, a kterému se teď už, podle arabského slova džihád, obvykle (špatně) překládaného jako „svatá válka“, nejraději říká džihádistické? Ale to se nám snad zdá. Nebyl Lévy před několika měsíci mezi zastánci svržení Kaddáfího v Libyi a Asada v Sýrii, což byly podniky (první z nich se zdařil, druhý se prozatím nezdařil), při nichž byli džihádisté v první řadě mezi „našimi“ spojenci, a všichni to věděli? Zkrátka: po divné smrti bin Ládina všichni považovali al-Káidu téměř za zničenou, potom Západ (ne pouze a ne

tolik Američané jako Cameronova Anglie a především Sarkozyho a Hollandeova Francie) dal jasná znamení, že radikální islamisty a jejich milice považuje za faktické spojence nebo každopádně „společníky na cestě“. Načež nejdříve události v Nigérii a potom v Iráku a Sýrii způsobily, abychom znovu změnili názor. Je to tak? No v tom případě se ale my lidi z ulice, návštěvníci hospody Na Růžku a hospodyňky z Dolní Lhoty, ptáme: Na co si tu hrajeme? A hlavně, kdo si hraje a o kolik se hraje?

Al-Bagdádího IS se rozpíná v příhraniční oblasti mezi Irákem, Tureckem a Sýrií, u hranic s Íránem. Tato oblast z velké části zahrnuje také geografický region Kurdistánu. Region zásadní z geopolitického hlediska, ale také ropného a hydrologického, neboť se v něm nacházejí nádrže na horním Tigridu a Eufratu. Stoupenci chalífy jsou evidentně sunnitští muslimové, zastánci náboženského radikalismu, kteří touží po státu řídicím se právem *šar‘ía*, podporují je však také sunnitské kmeny, bývalí přívrženci Saddáma Husajna. Na vojenské úrovni široce využívají bývalé důstojníky armády zesnulého diktátora, kteří pravděpodobně dříve sympatizovali s politickou stranou Baas, tudíž to nejsou žádní islamisté, nýbrž spíše „laici“. Ti všichni se staví především proti irácké vládě, kterou podporují USA, ale převažují v ní šíitští, tedy proiránsky orientovaní politici. Írán se obával al-Bagdádího hnutí mnohem dříve, než se o něm u nás vůbec něco vědělo. U nás o něm však nikdo nemluvil, neboť to, co se děje v Íránu, a to, co říkají iránské politické představitelé, se pravidelně zahaluje mlčením, které se prolomí, pouze když režim ajatolláhů hrozí ukamenováním cizoložnic nebo když se znovu začne diskutovat o jeho jaderném programu.

Jestliže mlčení Západu o iránských záležitostech a nerozhodnost v souvislosti se záležitostmi syrskými se dají snadno vysvětlit mizernou kvalitou a podlézavostí našich médií, opatrný přístup Izraele je pochopitelný vzhledem k tomu, že IS je nepřitelem syrského prezidenta Asada, kterého Teherán podporuje. Ale v Jeruzalémě se obávají, že pokud by al-Bagdádího džihádisté ještě více zakořenili v Sýrii, mohl by být znovu diskutován současný *de facto* status Golanských

výšin. Jelikož Netanjahu nemůže zaujmout postoj ani proti Asadovi, ani pro něj, mlčí. A mlčí také jak turecký prezident Erdoğan, tak Saúdská Arábie a emiráty Arabského poloostrova, všechny sunnitské; všichni jsou protivníci Asada a Íránu a vlastně nejsou příliš negativně zaměřeni vůči al-Bagdádímu (jakkoli, samozřejmě, vůbec nejsou ochotní ho brát vážně jako chalífu).

Kdo naopak mluví, je Asad, jenž přišel požádat Spojené státy o zásah proti IS. Tady je však jeho diplomatická hra průhledná. Kdyby potřeboval pouze vojenskou pomoc, měl by k dispozici Írán a Rusko, možná i Čínu. To, o co mu teď ale jde, je zrušit diplomatickou izolaci ze strany Západu. Žádost o pomoc adresovaná USA by sama o sobě byla pěkným tahem, ale při současném stavu je trochu ukvapená a nerealistická – jak se může jevit jako účinná, se stále lhostejnějším Obamou a po měsících demonizace syrského režimu západní propagandou? Pokud jde o Arabský poloostrov, zdá se, že Katar se od IS distancuje. Katarský emír se však stáhl z pozic vůči svým kolegům a sousedům, kteří ho, věrní saúdskoarabským zásadám, vyloučili ze svých řad.

Mezitím al-Bagdádí postupuje s černými vlajkami svého chalífátu. Doprovází ho také malá „islamistická cizinecká legie“ mladých lidí ze Západu, jsou s ním i v sousedních oblastech (zdá se, že kat Jamese Foleye je Angličan, který působil na formálně syrském území); v tomto ohledu trvám na svém přesvědčení, že jde o *lunatic fringe*, extremistickou frakci vyvrženců, i když je legitimní a nezbytné se ptát, kdo tyto lidi a jejich rychlé a nákladné přesuny financuje. Vybaví se vám Mehdi Nemmouche, Francouz alžírského původu, bývalý obyčejný gauner, který potom konvertoval v obvyklé vězeňské *madrase* (muslimská varianta vězení jakožto „univerzity zločinu“) k ryzímu islámu a který sotva vyšel z vězení, dal se na cestování – zjevně s využitím více či méně dobře organizované logistické sítě – a nakonec se přidal k al-Bagdádího hnutí, pokud ho ovšem verbíři nenaverbovali přímo ve vazbě? To on je ten chlápek, co 24. května vraždil v Židovském muzeu v Bruselu. Kdo mu zajistil peníze a slíbil beztrestnost? Jaká imaginární „teroristická síť“? To si pohodlně domyslíme. Stejně

to vypadá spíš na dílo tajných služeb některé země, která je vybavená lépe organizovanými západními základnami, než na dílo „chalífátu“. Které země? Kdo má zájem na destabilizaci?

Někdo považuje za půvabnou, avšak momentálně nepřilíš významnou skutečnost, že nigérijští džihádisté z Boko Haram projevují nadšení z al-Bagdádího. I když se zatím nezdá, že by měli v úmyslu formálně uznat jeho pravomoc chalífy (avšak ačkoli je tento rozdíl zásadní, západní pozorovatelé ho zřejmě budou považovat za zanedbatelný, pokud ho vůbec vnímají). Každopádně pokračují úspěchy milicionářů IS, kteří obsadili významné oblasti jako syrské vojenské letiště v Tabqa a – ostatně nejinak než Hamás a Hizballáh – usilují o zdokonalení svých státních institucí. Území, které ovládají, ostatně nestejnorodé, se soustřeďuje na oblast mezi Aleppem – kde Asadova vláda odolává, až na některé periferie – a Rakkou v Sýrii a v oblasti mezi Mosulem, Tal Afarem a Kirkúkem v Iráku, kde však příslušníci kurdské pešmergy pořád účinně kladou odpor. V oblasti blízko Bagdádu IS zatím ovládá Fallúđu.

Když se podíváme na mapu, chalífovo území je jakási pavučina rozprostřená do některých říčních a některých ropných oblastí, ale postrádá skutečnou územní kontinuitu. Poplašné výkřiky, jež opakovaně slycháme, kromě těch opodstatněných politikou kruté nesnášlivosti praktikované vůči šíitským muslimům, křesťanům a jezídům, souvisí s hypotézou, že věrní nového chalífy mohou rozšířit svoji vojenskou politiku a uchýlit se k teroristickým prostředkům, které v minulosti charakterizovaly al-Káidu. Avšak skutečný problém – opakují – je jiný, a jelikož je zásadní, je zřejmé, že naše média o něm nemluví.

Kdo financuje al-Bagdádího? Kdo mu umožnil, aby vyrostl rychle jako nějaká jedovatá houba? Kdo ho vyzbrojuje? Kdo ho chce využít k novému určení toho, kdo bude ovládat ropné oblasti na Středním a Blízkém východě a také co nejvíce zblízka kontrolovat iránskou hranici? Kdo „načerno“ kupuje ropu, která se v IS pořád dál těží? Že by se ofenzivní „třetí vlna“, již se mnozí obávají, opravdu blížila, ale nebyla by už islámská jako po 8. a po 15.–16. století, ale byla to vlna

ze strany USA a NATO, po útocích a fiaskách v roce 2001 v Afghánistánu a v roce 2003 v Iráku, které dopadly tak, jak dopadly? A jaký vztah je mezi úspěchem al-Bagdádího (jehož však zatím dost málo muslimských společenství touží formálně uznat za chalífu, a to i těch, která ho odhodlaně podporují) a *fitnou*, krutou válkou proti šiitům, již mnoho měsíců vede Saúdská Arábie a emiráty Arabského poloostrova? Al-Bagdádí může být i nebezpečný štváč, ale ačkoli je – stejně jako bin Ládín – obdařen značným, a tím pádem nepředvídatelným exhibicionismem, vypadá spíš jako vykonavatel než jako opravdový strůjce. Kdo tahá za nitky v této nové kapitole blízkovýchodní tragédie, která před sto lety vzešla z provinění a chyb (neřku-li zločinů) vítězů první světové války, když rozdělovali bývalá osmanská území? Jaké zájmy jsou za tím? Právě tímto směrem je třeba pátrat. A přijmout papežovo nabádání ke skutečné opatrnosti, když vyzývá Spojené národy, aby zabránily novým nebezpečným jednostranným iniciativám jednotlivých západních mocností. A nezapomenout přitom na už připomenuté moudré varování starého dobrého Bertolta Brechta: když pochodujete proti nepříteli, dávejte pozor, aby nepřítel nepochodoval ve vašem čele.

Možná terorista, možná revolucionář...

PAŘÍŽ, 31. SRPNA

Stojíme tedy skutečně před zásadním obratem? Ovšemže to, co se děje na Blízkém a Středním východě, podrobuje naši schopnost úsudku opravdu těžké zkoušce. Jako výbavu na této cestě vám upřímně a vřele doporučuji záříjové číslo měsíčníku *Le Monde diplomatique*. Ale abychom si rozuměli, ne, že by všechno na jeho stránkách bylo přesvědčivé. Není takový například Peter Harling a jeho tvrzení, že vojenské výboje džihádistů z IS „využívají rozdrobenosti států Blízkého východu“ (což je svatosvatá pravda) a „postupují proti strategii Spojených států“ (mají však Obamovy Spojené státy v tuto chvíli nějakou strategii?), neboť „stále častěji ignorují americké okupanty a rozpoutávají konfesijní válku mezi sunnity a šíity“, zatímco nynější host v Bílém domě by vyhubení džihádistického zlořádu nechal „především na regionálních činitelích“. Tento poněkud zamotaný rozbor ale nezohledňuje, zdá se, jeden problém: kdo si skutečně přeje „konfesijní válku“? Jenom a/nebo především Bagdádí? Saúdská Arábie a blízké emiráty, necháme-li katarského potížíistu, který jedná pouze sám za sebe, stranou, o tom nic nevědí? Nicméně v témže čísle tohoto měsíčníku se pěkná analýza Serge Halimiho věnuje „nové studené válce“, zatímco Ismail Alexandrani konečně – a že bylo na čase! – hovoří zcela jasně, když naprosto otevřeně a bez obalu prohlašuje, že kdekoli státy selžou, tam se rozpoutá chaos (a jestliže tuto nepochybnou pravdu porovnáme s přímou či nepřímou destabilizační činností, kterou západní mocnosti vyvíjely v posledních dvaceti letech, tedy od balkánské krize do první války v Perském zálivu i potom,

všechno bude mnohem srozumitelnější: takže, řečeno parafrází známého francouzského úsloví, chceme-li vědět, co je za tím, za vším hledejme lobby...). Nakonec Antoine Schwartz zdůrazňuje protiklad mezi socioekonomickými pokroky elit, které ovládají Evropskou unii, a její faktickou stagnací provázenou skličující, ale zcela jistě nikoli bezděčnou absencí společné diplomatické vize. To je prostě celý ten zmatek, v němž žijeme.

Každý den zaznamenáváme, aniž o tom možná víme, další důkazy tohoto zmatku. Všechno, co se děje, má smysl. Důležité je samozřejmě pochopit jaký. Nové příměří mezi Izraelem a Palestinci z Gazy se zdá pevnější a méně nejisté než ta předchozí. Na jedné straně způsobilo prudký pokles podpory, které se premiér Netanjahu těšil u izraelských občanů, na druhé straně se ale ukázalo, že vrcholní izraelsští představitelé již působí dojmem, že se nespolehají příliš, nebo výhradně na své přátelství se Spojenými státy americkými a začínají se poohlížet i po jiných zemích, například po Putinově Rusku. Svým způsobem nedostižný *monsieur* Hollande přijal 27. srpna v Elysejském paláci velvyslance akreditované ve Francii a poté, co prohlásil, že je odhodlaný neúprosně bojovat proti Bagdádímu, se nechal unést vystoupením v duchu orwellovského newspeaku, nad jehož větami, jako je tahle, se člověku nedostává slov: „Asad už není partnerem boje proti terorismu, je objektivním spojencem džihádistů.“¹⁷

Přesně tak: evropský politik, který spolu se Sarkozym podporoval džihádistické síly v Libyi a Sýrii s větší rozhodností než kdokoli jiný, teď suverénně změní stanovisko a ostatní obviňuje z vrtkavosti. Obamu naopak často kritizuje Hillary Clintonová za jeho nerozhodnost: kdyby kdysi býval neústupně podpořil syrské rebely proti Asadovi, argumentuje bývalá první dáma, dnes by nemusel zasahovat proti džihádistům v Iráku, což tak či tak bude muset dříve či později udělat... Ano, milí čtenáři, protože jakýsi ptáček paní Clintonové prozradil, že syrské síly, které se vzbouřily proti Asadovi, by tajemně a charismaticky měly sílu, úmysl i odvahu vytvořit ve svém vlastním

¹⁷ *Le Monde*, 28. srpna 2014, s. 2.

lůně protilátky, jež by neutralizovaly džihádisty představující jejich zásadní součást. A právě ze strachu z možných následků opačného rozhodnutí Obama odmítl Asadovi pomoci proti IS. Ale o tom, že Asad – jehož podporuje Rusko i Írán – skutečně není nijak izolován a že mu samotný Izrael dává přednost před džihádisty, kteří by byli v otázce Golanských výšin (pokud by se jim zde podařilo prosadit své předmostí) rozhodně mnohem méně vyhovující než on, samozřejmě Obama i paní Clintonová mlčí. A my obyčejní lidé z ulice nebo ženy v domácnosti se ptáme: co se to tady hraje za hru? Kdo si myslí, že si z nás dál může dělat legraci? Proč varování Íránců, kteří již několik měsíců upozorňovali na nebezpečný pohyb džihádistických skupin na západ od jejich hranic, nikdo nebral vážně? Nebo je naopak hrozba sunnitského IS podél hranice se šíitským Íránem považována z geopolitického pohledu za vítanou? A ropní šejkové z Arabského poloostrova o tomhle všem nevědí nic? Soudě podle skvělého vyzbrojení Bagdádiho milicionářů (kteří verbují – taková hrůza!, komentují naše média – i děti) by člověk řekl, že určitě ano. Ostatně co se děti týká, pohoršujeme se poněkud nekonzistentně: je známo, že pokud nějaké děti zemřou během bombardování Gazy, pak jen proto, že Hamás je používá jako lidské štíty, aby jimi chránil své rakety a tunely (jakkoli je z taktického hlediska poněkud obtížné pochopit, jak lze používat „lidské štíty“ proti bombardování...).

Každopádně jsme vydáni napospas naprostému chaosu. Na tom, že dějiny nemají žádný vnitřní smysl, alespoň ne v imanentní rovině, se shodneme. O tom, že ho mají v rovině transcendentální, jsem sice přesvědčen, nejsem ale bohužel schopen to dokázat ani nejsem s to pochopit a vysvětlit, jaký ten smysl je. Ovšemže dějiny se řídí jistými více či méně empiricky ověřitelnými pravidly. Například trvalý vztah mezi úspěchem a soudem historie je jedním z nich. Například terorista a/nebo zločinec, kteří mají úspěch, se stanou revolucionáři. A naopak revolucionář, který selže, se stane teroristou. Může být zahanbující, ne-li přímo hrozné, na to pomyslet, ale pokud by Hitler vyhrál druhou světovou válku, jak by byl dnes posuzován národně socialistický režim? Co by se vědělo o Osvětimi? A jak by byly hodnoceny takové

osobnosti jako Franklin Delano Roosevelt nebo Winston Churchill? Dokážete si představit svět, v němž by se o *šoa* vědělo málo nebo nic a naopak by se vědělo všechno a ještě víc o gulagu a vyvražďování Indiánů v Americe?

Jinými slovy můžeme bezpochyby tvrdit, že to dopadlo líp tak, jak to skutečně dopadlo. Ale že to všechno objektivně dopadlo nejlépe, jak to šlo, je jen hypotéza, kterou není možné objektivně a vědecky dokázat. Jednou z hlavních tragédií dějin je, že když dojde ke střetům a konfliktům, není tu nikdo, kdo by byl úplně v právu, ani nikdo, kdo by byl úplně v nepravu. Mezi protagonisty dějin neexistuje žádný ničema, který by částečně nebyl v právu, ani vznešená osobnost, která by nebyla částečně v nepravu.

Vybral jsem záměrně nepohodlný a možná pohoršující příklad, takový, co člověka dokáže přivést do rozpaků, abych tím vyzval k opatrnosti a rovážnosti. Všichni jsme otřesení a zaraženi vzestupem – nakolik zadržitelným nevíme – Bagdádiho a Islámského státu. Ale jak můžeme s jistotou říct, na jaké straně stojí „absolutní zlo“? A existuje vůbec takový druh zla ve světě dějin? Kategorie absolutna přísluší teologii, filozofii, matematice, nikoli však historii, která ze své podstaty není říší „relativismu“, nýbrž relativity.

A co je tedy například zač tenhle Bilal Bosnić, bosenský muslim (muslimského vyznání kvůli rodinné tradici, nebo protože konvertoval?), který se zničehonic objevil v Itálii a prezentuje se jako verbíř mladíků do řad džihádistů?

Deník *la Repubblica* se s ním setkal ve čtvrtek 28. srpna a na straně 12 s ním uveřejnil hrůzu nahánějící interview. Z rozhovoru, který s ním vedli novináři Giuliano Foschini a Fabio Tonacci, vyvstává velmi zajímavý, a chcete-li i fascinující, obraz, který je stejně tak i alarmující a z mnoha hledisek rovněž problematický. Vypadá to, že dotyčný mluví dobře italsky, neboť tvrdí, že právě objíždí muslimské komunity v naší zemi a káže v místních mešitách. Ano, ale v jakém jazyce? Určitě ne v arabštině, v posvátném jazyce islámu, který ale nearabové málo znají, a pokud ano, většinou se jen naučí zpaměti text několika pasáží Svaté knihy a/nebo modliteb (a náš kazatel je

z Bosny). Tak jak? V basic English? Nebo v našem jazyce? Skutečnost, že opakovaně používá arabské slovo džihád v ženském rodě, zatímco se jedná o slovo rodu mužského, nás vede k přesvědčení, že arabštinu příliš neovládá (pokud tedy chybu neudělali novináři). Také když vysvětluje právě tohle slovo, tvrdí, že se jedná o „svatou válku“, zatímco každý správný muslim dobře ví, že džihád je úsilí věřícího namířené Bohu milým směrem, nemusí však být nutně bojovné: také sociální či humanitární angažovanost může být džihádem. Máme tedy před sebou nevalně vzdělaného muslima, nebo propagandistu, který vědomě zjednodušuje, možná s úmyslem hrát falešnou hru?

Podezření ještě zesílí, když Bosnič, tentokrát s povzbudivým a smířlivým výrazem, upřesní, že Islámský stát, jehož je přívržencem, křesťany vůbec nechce vyhnat, pouze po nich žádá, chtějí-li si v islámské zemi ponechat svou víru, zvláštní daň. V tomto případě jsou informace, které nám poskytuje, pravdivé tak napůl: a taková poloviční lež může být kolikrát horší než pořádná lež jako věž.

Skutečně je pravdou, jak jsme o tom již hovořili, že právo *šar'ia* dovoluje „lidem Knihy“ – což jsou v podstatě židé a křesťané, ale tam, kde se vyskytují, se za ně obvykle považují i zoroastriáni a dokonce i buddhisté a jezidi –, tedy náboženským skupinám, jež nejsou pohanské a modloslužebnické, aby si ponechaly svou víru pod podmínkou, že budou své obřady vykonávat pouze v soukromí, vzdají se proselytismu a budou platit určité daně (*džizja* a *charádž*). V muslimské tradici se jedná o relativně nízké a natolik přijatelné daně, že mnohé křesťany, kteří se ocitli v pokušení konvertovat kvůli kariéře, odradila skutečnost, že jako muslimové by museli platit takzvanou „zákonnou almužnu“ nazývanou *zakát*, jež tedy byla pravděpodobně vyšší. Jenže alespoň podle toho, co víme, křesťané na území ovládaném Islámským státem chalífy Bagdádího musejí v současnosti čelit nejen zastrasování a hrozbám, ale mají také za povinnost platit přemrštěnou daň, čímž jsou prakticky úplně či z velké části připraveni o svůj majetek. Tohle všechno je popřením práva *šar'ia*, nikoli jeho naplněním, neboť přehnané zdanění se rovná jistému druhu nátlaku, zatímco jak Prorok, tak jeho zákony naprosto jasně stanoví, že žádný

žid nebo křesťan nesmí být ke konverzi k islámu nucen. Takže tihle supermuslimové se rouhají.

V ostatních bodech uveřejněného rozhovoru navíc Bosnič tuto chlácholivou polohu opouští a zaujímá naopak daleko agresivnější postoj, než má správný muslim dovoleno. Co znamená, že Islámský stát chce dobýt celý svět včetně Vatikánu? I samotné křesťanství, které platí za mnohem mírumilovnější než islám, si přeje zítřek, v němž bude lidstvo „jediným stádem vedeným jediným pastýřem“. Ale tato touha po jednotě ve znamení opravdové víry je společná všem abrahamovským náboženstvím, neboť jde o eschatologický cíl, který se má uskutečnit v dějinách, ovšem až na samém jejich konci. Takže právě proto je směšování taktiky a strategie politicko-náboženského hnutí, byť vyznačujícího se silným proselytickým a vojenským charakterem, s eschatologickými cíli tak trochu laciná propagandistická eskamotáž. Všichni dobří muslimové, stejně jako dobří křesťané a dobří židé, vědí, že příchod Božího království na zemi sice mohou provázet i války a utrpení, ale každopádně půjde o království míru, svornosti a spravedlnosti. To, že si to muslimové představují jako absolutní islamizaci a křesťané jako absolutní christianizaci, je samozřejmé a normální, ale jen dokud to nepřekračuje symbolické a výrazové formy jednotlivých systémů. To, co si přejí a očekávají první z nich, je triumf Boží vůle, jež je podle nich vyjádřena ve Svaté knize. Přesně totéž očekávají a chtějí i křesťané, jen s tím rozdílem, že pro ně bude triumfem návrat krále, druhý příchod Bohočlověka. Tedy Slovo, které je pro muslimy Knihou, Koránem a pro křesťany Člověkem, Slovem, jež se podle prologu Janova evangelia stalo tělem.

Nicméně Bosnič se tak primitivním proselytickým a propagandistickým způsobem vyjadřování, které se nezastaví ani před výhrůžkami, chová podobně jako mnozí ti, kteří u nás o islámu neustále rozšívají lži a pomluvy. Faktem je, že přijal za vlastní nejenom radikální, ale také – jakkoli to tak nevypadá – velmi moderní vizi své víry. Není nikým jiným, a moc dobře to ví, než propagandistou ve službách *fitny*, občanské války mezi sunnity a šíity, která byla v islámu vždy zakoreněná, ale jež naplno propukla až v posledních desetiletích, když

se do ní coby protagonisté vložily sunnitské emiráty z Arabského poloostrova na straně jedné a šíitský Írán na straně druhé. Tohle je ve skutečnosti válka, která Bosniče zajímá. A on sám to v jedné chvíli říká zcela jasně. To, že islámská *fitna* postihne také křesťany, jezidy a výhledově i židy, kteří se stanou terčem útoků i pronásledování, je možná pravda, ale to je jiná věc. To, že se chystá vtrhnout i na Západ, nejspíš v podobě terorismu, je pravděpodobné, ale i to je jiná záležitost. Každopádně nemůžeme Bosničovi nedat za pravdu, když připomíná, že to byl západní svět, který napadl, zotročil si a připravil o majetek svět muslimský, nikoli naopak. Dějiny modernistických a radikálních muslimských hnutí v posledním století, tedy od konce první světové války dodnes, se nesly v duchu násilné reakce na útlak, tím odpornější, čím více se zaklínal hodnotami jako svoboda či demokracie. Necháme-li stranou rozdíly v síle, v rozsahu a v technických aspektech obou jevů, Guantánamo se neliší od Osvětimi. Je tu však jistá alarmující skutečnost, která se obvykle tiše opomíná. Osvětim tragicky souznila s politickým režimem a hodnotami, jež představoval. Guantánamo je naopak jejich popřením. A tenhle rozpor, tenhle protiklad je až příliš ořesný a tragicky paradoxní. Pokud tyranie stvoří Osvětim, můžeme nad tím pociťovat hrůzu, nikoli úžas. Pokud však demokracie vymyslí Guantánamo, ochromí nás její nevyzpytatelnost, která je ve skutečnosti proradností: rozporuplností a zvráceností v plném a úplném významu těchto dvou doslovně chápaných podstatných jmen.

Slyšíme-li Bosniče mluvit, musíme mít především a zcela jasně na zřeteli jednu skutečnost. Nemáme zde co do činění s věčným a neměnným islámem, nýbrž s jeho „modernistickou“ podobou, jež ani tolik neodpovídá „politizaci náboženství“, jako spíš „religionizaci politiky“. Islám, který nesmí a nemůže nikoho oklamat, především pravé muslimy. Říkám, že „nesmí“, ale možná bych měl říct spíš „neměl by“. Protože kdoví...

Nicméně na toto očerňování je třeba reagovat připomenutím toho, čím islám doopravdy je, tedy vírou bezmála jedné a půl miliardy osob, téměř jedné čtvrtiny dnes žijícího lidského druhu, která ve své

velké většině sdílí bídu těch přibližně devadesáti procent lidstva, jež systém institucionalizované a globalizované nerovnosti spravovaný mezinárodními finančními, ekonomickými a technologickými lobby, neodpovědnými (opět v etymologickém významu slova) vůči občanské společnosti, odsuzuje k živoření s přibližně deseti procenty zdrojů. A právě tahle nezměrná nespravedlnost ohrožuje naši vlastní bezpečnost. Řečeno parafrází slavného výroku: „Spánek spravedlnosti plodí příšery.“

Přísnost a rozum

FLORENCIE, 28. ZÁŘÍ

Znovu zachovejme klid. To je zapotřebí zvláště tehdy, je-li situace vážná. A teď taková je. Nad islámem se rozpíná stín chalífátu nikoli v tom smyslu, že by se k jeho programu snad připojily hotové zástupy lidí (naopak jich zatím není mnoho, i když jejich počet a bojechtivost roste), ale v tom smyslu, že džihádisté z celého muslimského světa pravděpodobně našli nový katalyzátor. To však neznamená, že existuje také jediné operativní centrum a jediná rozvětvená organizace. Nezapomínejme, že svět, který obecně nazýváme jako „teroristický“, je poznamenán vzájemnou mstou a rivalitou. Ovšemže některé síly rovněž mají zájem o střet, přičemž několik z nich stojí mimo islám. Extremisté se totiž jako obvykle navzájem podporují, a to i v případě, že je jejich cílem se navzájem pozabíjet.

Džihádisté tedy usilují o střet se Západem a vypadá to, že zvolili novou, „řemeslnější“, ale možná i přímější a účinnější techniku. Vybrat si v jednolitém davu nevinných namátkou nějaký případ a zaútočit. Zaútočit tvrdě a děsivě: někoho podříznout nebo mu useknout hlavu – zasáhnout jednoho člověka a poučit jich nikoli sto, ale několik milionů, aby je tím vystrašili a možná také vyprovokovali nějakou, pokud možno krutou, reakci. Jinými slovy, cíl chalífy i Islámského státu je zjevný. Formálně jednají tak, jako by si chtěli všechny podřídit terorem, ale ve skutečnosti daleko spíš chtějí, aby západní koalice v zoufalství zareagovala co nejtvrdějším možným útokem, čímž by dokázala jejich tezi, že celý Západ je nepřitelem islámu a že pro skutečného věřícího je jedinou možnou volbou džihád do posledního

muže jak proti „křižákům“, tak proti „odpadlíkům“ (to znamená proti muslimům, kteří přijímají, nebo dokonce považují za samozřejmé a legitimní soužití s lidmi jiného vyznání a dokonce i s lidmi, kteří se k žádnému vyznání nehlásí).

Nalijme si čistého vína. Do kruté léčky nastražené chalífou by nepadlo ani dítě, tedy alespoň rozumné dítě. Hrozí však, že do ní padnou jak přežralé hrušky naše vlády i naše média, jež podléhají panice nebo vyzývají k nesmyslným odvetám. Padá do ní i Obama se svým vojensky pomýleným a lidsky hanebným plánem plošného bombardování, jehož cílem je ze syrskoirácké oblasti okupované džihádistickými milicemi udělat spálenou zemi a neztratit přitom jediného vojáka (po afghánském a iráckém nezdaru v letech 2001 a 2003, jejichž pozůstatky jsou ještě na hony vzdálené řešení, je totiž americká občanská společnost sice ochotna svolit k tomu, aby její ozbrojené síly z nějakého vzdáleného státu udělaly spálenou zemi, nikoli však aby riskovaly život jediného ze svých vojáků, jinak dnešnímu složení vlády hrozí skandální politický i volební debakl). Padají do ní i Severoatlantická aliance a její vedení. Všechno je natolik nesmyslné, natolik surreálné, že to vzbuzuje podezření, a obávám se, že nikoli bezpředmětné, že se před námi odehrává více či méně domluvená hra rolí. Džihádističtí vůdci i jejich nadřizení v pozadí, kteří je zásobují muži, penězi i zbraněmi (ať nám nikdo nevykládá, že všechno to vybavení pořídili ze zbožných almužen věřících, pokud tedy nemyslí některé mocné věřící jako třeba jisté emíry...), chtějí vytvořit nový Afghánistán a Irák (to je ale náhodička!) na hranicích se strašákem celého Západu i všech sunnitských vládců, na hranicích s Íránem. S tím Íránem, jehož představitelé nikoli neprávem podezřívají NATO, že jakmile se pod záminkou války s chalífou usadí pár kroků od jeho území, vybuduje tu dobře vyzbrojený ochranný val základen s raketami namířenými na Teherán, jak se to již stalo a právě se to děje od Gruzie po Ukrajinu. Jde sice o primitivní, ale účinnou hru. Proto také, ponecháme-li laické a demokratické divadlo, které na nás hrají, stranou, západní „jestřábi“ (a také několik směšných sov převlečených za výra velkého jako například francouzský prezident, jenž včera

podporoval syrské džihádisty v jejich úsilí svrhnout Asada, zatímco dnes chce své bývalé spojence vyhledit) považují IS za vítaný, protože jim umožňuje opět s plnou parádou vojensky vtrhnout na Blízký východ skýtající území s cennými geopolitickými hranicemi, ropu i vodní ložiska v Horní Mezopotámii.

Nicméně pro další vojenskou akci ve velkém stylu se u nás vyplatí, byť to není nezbytné, získat podporu. Odtud tedy pramení onen alarmismus, k němuž se ochotně propůjčují jisté strany i jistá média. Říká se, že teroristé „se chystají zaútočit na Evropu“. Opakuje a zveličuje se těch několik málo případů, kdy skutečně došlo k odhalení teroristických buněk nebo i závažných, ale zatím podle toho, co víme, izolovaných akcí, aby se tak zvětšil a umocnil jejich účinek. Vyvolává se panika i za pomoci předběžných zadržení, například těch prováděných samotnou italskou policií (ale uvést jména zadržených, bližší okolnosti a důkazy o tom, že jsou skutečně podezřelí, úřady odmítají a také pak zadržené obvykle v tichosti propouštějí). Mluví se dokonce o naplánovaných „teroristických činech“ (které se naštěstí – to je ale náhodička! – všechny podařilo na poslední chvíli odvrátit) a řeč byla dokonce i o pokusu – samozřejmě včas překaženém – zaútočit na Bílý dům, o němž nebyly nikdy zveřejněny podrobnější informace.

Nejzávažnějším aspektem toho všeho je každopádně nebezpečí teroristických útoků, které je skutečné, neboť vyplývá z logiky „války nízké intenzity“, jež probíhá – jakou pravdu má papež! – už celé roky. Bezpečnostní opatření propíraná v médiích patří k pravidlům hry, bohužel však nejsou s to nás doopravdy ochránit. Nacházíme se tak dramaticky uvěznění mezi kovadlinou demagogického alarmismu, jenž má za cíl vytvářet politickým způsobem využitelné napětí, a kladivem hrozby, jež je sama o sobě nekontrolovatelná a nepředvídatelná. Tenhle druh války lze vyhrát za pomoci bezpečnostních služeb infiltrací schopných agentů do středisek verbování i do řad vedení teroristů a odlákáním potencionálních *politische Soldaten* od armád teroru skrze dialog a kulturní výměnu. Na všech těchto frontách jsme, bohužel, nedostateční, nepřipravení a nechránění. Ale i kdybychom nebyli, v každém případě zůstaneme nevyhnutelně ohrožení. Musíme

si toho být vědomi, čekat jen to nejhorší a co nejvíce se angažovat. Zatímco první dvě zmíněné fronty vyžadují specialisty, v rámci té třetí, založené na informovanosti, kultuře, vlídném přijetí a humanitární práci, bychom se měli angažovat všichni. Kdo to nechápe, tak objektivně stojí na straně teroru, ačkoli je přesvědčený, že proti němu bojuje. Všechno ostatní jsou jen řeči, které slouží pouze k přiživování islamofobie, další úžasné zbraně v rukou chalífy a al-Káidy, na čemž nic nemění ani jejich vzájemná rivalita.

Pokud bychom tedy všechno pečlivě zvážili, mohli bychom udělat dvě věci. Zaprvé zcela vážně utáhnout s veškerou přísností, rozhodností, ale i s klidem smyčku kontrol a síť vyšetřování. V rámci toho bychom si především měli zajistit spolupráci evropských muslimských komunit, jež sborově vyjádřily svou ochotu podílet se na dohledu i z toho důvodu, že je v jejich zájmu ukázat, že IS v žádném případě nereprezentuje sunnitský islám jako celek. To všechno by se mělo provést bez zbytečného troubení na poplach, které beztak jen nahrává nepříteli. Zadruhé zorganizovat vojenské tažení proti IS a zajistit, aby je v první linii prováděly sunnitské muslimské síly, kterým by maximální podporu a vojenské jednotky měla poskytnout nikoli Severoatlantická aliance (aby se zmařil obraz „západní křížové výpravy“, mocné zbraně džihádistické propagandy), nýbrž Organizace spojených národů. Dále pak urgentně na různých úrovních zapojit Rusko, Turecko a Írán, jež se zatím z nejrůznějších, ne-li úplně protichůdných, důvodů odmítají angažovat (pokud by se navíc zcela vážně přistoupilo k řešení izraelsko-palestinské a syrské krize, to by jistě samo o sobě téměř dokázalo rozpráshit nesourodou džihádistickou frontu). Vojáci by se tedy měli vyslat pod vlajkou Organizace spojených národů, nikoli Severoatlantické aliance. A pokud možno, neměli by to být žádní chlupáci z Fidžijských ostrovů s modrými přilbami, ale skutečné, řádně vycvičené a schopné vojenské oddíly. Máme zájem na tom, aby bylo zřejmé, že Západ neútočí na IS, aby zasáhl sunnitský islám jako takový. Musíme ukázat, že jedno s druhým vůbec nesouvisí, že většina muslimů je proti zločincům, kteří uřezávají hlavy, a že za muslimskými silami bojujícími proti těm, kdo si uzurpují právo

reprezentovat jejich víru, stojí Organizace spojených národů, tedy občanská společnost celého světa.

Pokud tohle všechno neuděláme, a to co nejdříve, tak ať se stane cokoli, válku prohrájeme hned v počátku.

Jeruzalém

Jediná možná cesta, pštros a tři opice

(nestane-li se zázrak...)

FLORENCIE, 9. LISTOPADU

Ve východním Jeruzalémě se dál konfiskují budovy a obyvatelé se odsouvají do jiných částí města, v jehož nejcitlivějším a posvátném historickém středu (ve „starém městě“) se uplatňuje urbanistická politika přestaveb a asanací. Nové domy bývají obvykle osídleny židovskými izraelskými občany. Tato politika, kterou prosazuje Netanjahuova vláda, úzce souvisí s politikou neustálé výstavby obytných budov určených pro nové osadníky na Západním břehu Jordánu. Dokonce i na internetu koluje zlověstná a pomlouvačná legenda, jako vždy rozšiřovaná profesionálními i samozvanými antisionisty, podle níž všichni nebo téměř všichni Izraelci souhlasí s touthle bezostyšnou praxí vyvlastňování a postupným zmenšováním území, na němž by se měl rozkládat budoucí, stále méně reálný palestinský stát (pokud tedy nenastane zázrak v podobě rozhodného stanoviska Organizace spojených národů, což je po vítězství republikánů v tzv. midterm elections, tedy ve volbách v půlce prezidentského mandátu v USA, stále méně pravděpodobné). Proti takovému útisku velmi odvážně bojují i některé organizace židovských izraelských občanů. Zvláště záslužný je Izraelský výbor proti demolicím domů (ICAH – Israeli Committee Against House Demolition), založený americkým Židem Jeffem Halperem a tvořený židovskými izraelskými občany.

Na Západě je tahle složitá problematika poměrně málo známá a ještě méně srozumitelná, neboť tu přetrvávají velmi rozšířené dezinformace, na nichž se zakládá až příliš mnoho navzájem protichůdných předpokladů. Naprosto běžně se lze například setkat s neznalostí

faktu, že populaci židovského Státu Izrael asi z patnácti procent, což představuje asi milion obyvatel z celkových sedmi, tvoří muslimští či křesťanští arabští občané. Je sice pravda, že tyto „izraelské Araby“ mnoho, možná až příliš mnoho jejich židovských spoluobčanů vnímá s jistou nevrlostí jako trn v patě, nicméně izraelskou občanskou společnost znepokojují úplně jiné problémy – napjatá situace na egyptských, libanonských i syrských hranicích, ekonomický stav země nebo situace na trhu práce – a způsobují nezadržitelný úpadek podpory premiérovi.

Navíc se zdá, že politika „hotové věci“, která při rozhodnutích v otázce vyvlastňování a osídlování převládá a jež se těší apriorní podpoře extremistů uvnitř země a od vlády Spojených států amerických mimo ni, dál pokračuje bez jakéhokoli zaváhání či přerušení. Přesto však současná vláda není tou nejméně ochotnou k vyjednávání s Palestinci. Za Netanjahua – který nedávno vydal opatření, jež trestá až dvacetiletým trestem odnětí svobody toho, kdo trefí a poničí auto kamenem – se však schovávají a pomalu, ale jistě vystrkují drápky takové politické formace, jako je strana Židovský domov aktuálního ministra průmyslu a obchodu Naftaliho Bennetta¹⁸, ultraliberála a přesvědčeného podporovatele stále intenzivnější politiky osídlování židovských osadníků v Palestině; nebo jako je například hnutí za svobodný pohyb na Chrámové hoře LIBA rabína Jehudy Glicka (jenž nedávno unikl teroristickému atentátu), které vzneslo zdánlivě uklidňující návrh, podle něhož by se židům mělo přiznat právo modlit se na Chrámové hoře „v míru a přátelství s Araby“ (aniž se však stará o skutečnost, že většina Arabů by takový krok chápala jako predehru k dalšímu obsazení a následnému vyvlastnění, a aniž uvádí, co by byli židé ochotni Arabům nabídnout výměnou na znamení reciprocity).

Naše znepokojení nad tím by se nemělo zvrhnout ve zděšení, natož v paniku, neměli bychom ho ale ani podceňovat. Říjnové číslo časo-

¹⁸ Funkci ministra průmyslu a obchodu zastával od března 2013, v dubnu téhož roku byl také pověřen vedením Ministerstva pro záležitosti Jeruzaléma a diaspory. V čele tohoto ministerstva působil i po svém znovuzvolení, od května 2015 navíc také nově zastává post ministra školství. (Pozn. překl.)

pisu *Le Monde diplomatique* z roku 2014 věnovalo dvě impozantní stránky 4 a 5 článku Oliviera Pironeta s názvem *Na Západním břehu Jordánu, přízrak intifády (En Cisjordanie, le spectre de l'Intifada)*. Gad Lerner zase v pěkné reportáži nazvané *Na Chrámové hoře, kde fanatismus rozdmýchává nenávisť (Sulla Spianata delle Moschee, dove i fanatici accendono l'odio)*, která vyšla v deníku *la Repubblica* 3. listopadu téhož roku na straně 14, přitvrdil a upozornil na to, jak se mesianisticko sionistický extremismus rozšířil i v armádě, kde byla jeho propagace až do doby před čtyřiceti lety přísně zakázána, zatímco na druhé straně v palestinském muslimském světě sílí radikální a džihádistická hnutí. Lerner při popisu linií „nové intifády“, jež už skutečně vypukla, spatřuje příčinu jejího vzniku v tom, že propuká „v srdci Jeruzaléma, tedy tam, kde Židé a Arabové budou v každém případě nuceni žít všichni společně, i když se navzájem nenávidí. O nevyhnutelnosti takového osudu rozhodla v roce 1967 anexe Svatého města, které se stalo ‚nedělitelným‘ hlavním městem Izraele, tedy městem bez checkpointů a jasně vymezených hranic.“ A tak se v podstatě znovu zamýšlí nad tím, že kdyby různé izraelské vlády uposlechly vícekrát stvrzenou rezoluci OSN, jež jim ukládala stáhnout se do původních hranic před válkou v roce 1967, všechno se mohlo vyvíjet jinak. Nevyhnutelná nutnost „smíšení“ tedy objektivně vyplývá z tvrdošíjného neplnění rezolucí OSN, což je také jeden z kořenů spirály násilí, z níž terorismus často vyrůstá.

Někteří izraelští vedoucí představitelé dali jasně najevo, že pro tuto chvíli vidí jen jediné řešení vzniklé situace: tedy postupně zmenšovat životní prostor pro Palestince do té míry, až budou nuceni odejít. Ale kam mají odejít? A na tomto místě sám Gad Lerner připomíná způsobem naprosto odporujícím politické korektnosti hlavní otázku nejnovějšího románu Amose Oze, *Jidáš*: bylo ze strany izraelských židů opravdu dobrým a rozumným řešením budovat institucionálně a výlučně „židovský“ stát na území hojně osídleném nežidy?

Vedle Betléma se rozkládá arabsko-křesťanská čtvrť Bejt Sahur, *campus pastorum* (Pole pastýřů) našich středověkých poutníků. Naproti ní se tyčí sveřepá a tísnivá monstrózní sídlištní pevnost Har

Homa, vybudovaná na území palestinské komunity – betonové monstrum, kde se nepracuje, nepřestuje, nevyrábí – jeden z dvaceti nadále se rozrůstajících komplexů, podobných jako vejce vejci, jež obklopují rodné město Davida a Ježíše. To, co by mělo být územím budoucího palestinského státu, jehož zárodek uznala Organizace spojených národů, v níž zasedá, byť bez práva hlasování, i Palestinská autonomie, už neexistuje. Jenže Izrael, žijící v neustálé hrůze z toho, že Palestinci demograficky „předstihnou“ židovské obyvatele, nemůže Západní břeh Jordánu a Pásmo Gazy jednou provždy anektovat (jak by se zdálo logické, jakkoli je to z hlediska mezinárodního práva nelegitimní). Nikoli snad proto, že by se bál reakce Organizace spojených národů, která by se pravděpodobně omezila na obvyklé protesty a rezoluce, zablokované vetem Spojených států amerických, nýbrž jednoduše z toho důvodu, že by nevěděl, co si počít se třemi miliony Palestinců, jimž by musel udělit občanství (a palčivou otázku skutečného postavení „izraelských Arabů“ – o tom ústavním mluvit nelze, neboť Izrael ústavou nedisponuje – ponechme raději stranou). Mezi politiky, médii i obyčejnými židovskými občany Izraele panuje všeobecná shoda – v čemž je podporuje i většina Židů z diaspory a mnozí pozorovatelé ze zahraničí – na tom, že by to rychle a vážně ohrozilo rovnováhu mezi židovskými a nežidovskými občany a přivedlo ji až do kritického stavu. Ve skutečnosti nejsou demograficko-sociologické vyhlídky v tomto ohledu tak pesimistické. Zvýšení životní úrovně Palestinců by podle známého pravidla chování stačilo k tomu, aby se snížila porodnost. Ale Izrael takový risk nechce podstoupit.

Tak co s tím? Nechceme-li pokračovat v pštrosí politice ani se přidat k zavrženíhodným argumentacím předem zaujatých antisionistů, musíme vzít na vědomí jednu skutečnost: současná izraelská vláda – zda v tomhle je, či není v souladu s vládami předchozími, nechme stranou – dál prosazuje svou politiku zabavování, demolicí i rekonstrukcí nemovitostí, vyhánění či přesídlování Palestinců a stavbu osad pro nově příchozí osadníky do Erec Jisra'el, nazývané *olim*. Dává tak na srozuměnou, že jejím hlavním záměrem je způsobit, aby co největší množství unavených a zoufalých Palestinců emigrovalo jinam.

Do arabských zemí, do západních zemí, kam budou chtít, ale hlavně ať odejdou. Zdá se, že cílem je vybudování židovského státu, který bude skutečně takový i z hlediska etnicko-kulturního složení. Ze tří milionů plodných a nebezpečných Palestinců by byl Netanjahu možná ochoten udělit občanství Státu Izrael nanejvýš půl milionu z nich, kteří by se přidali k milionu izraelských Arabů, s nimiž stát musí počítat již teď. A noví osadníci zatím slouží k tomu, aby zaplnili demografické vakuuum, jež zbude po těch Palestincích, kteří pravděpodobně neustojí současný nesnesitelný tlak.

Co tváří v tvář této objektivní skutečnosti Palestincům zbývá? Uchýlit se k novým formám terorismu, nebo k novým vlnám ostřelování raketami země-země, nebo k nové intifádě má pro ně jedinou rozumnou a přijatelnou logiku: vzbudit alespoň na chvíli zájem světových vlád i veřejnosti, protože jakmile se jejich sebevražedné bomby, rakety a kameny odmlčí, mediální reflektory namířené na jejich životní podmínky zhasnou a všechno se vrátí ke statu quo, tedy k neustálému postupu izraelských bagrů, které je vyhánějí a vzápětí nahrazují osadníky. Návrat k mírovému stavu vždy znamená obnovení více či méně pomalého procesu jejich vyhánění. Okolní arabské země s tím mají své zkušenosti: Jordánsko a Libanon s tím v minulosti měly značné výdaje, zatímco Egypt byl zasažen v menší míře. Naopak bohaté poloostrovní emiráty zůstávají spojenci Západu, zatímco vnitropoliticky (zejména ve školách) nechávají kolovat jednoduše nenávistnou protisionistickou a protižidovskou tematiku, což si se systémem jejich mezinárodních spojení ostře protiřečí. Jinak se však o problém až na to, že Palestincům poskytují trochu peněz a dodávají mnoho zbraní, vůbec nezajímají. Co se peněz týče, Spojené státy americké v roce 2013 poskytly Palestinské autonomii 330 milionů dolarů, Evropská unie 468 milionů v rámci programu podpory bezpečnosti a pomoci.¹⁹ Očekávat novou vlnu palestinského

¹⁹ Dané údaje lze ověřit u Human Rights Watch, *World Report 2014* (www.hrw.org) a měly by se doplnit údaji souvisejícími s programem izraelsko-palestinské spolupráce, který sice existuje, je však, jak vyplývá z elektronického časopisu *Jadaliyya* ze 4. července 2014 (www.jadaliyya.org), v ohrožení.

násilí, provázenou izraelskou represí, jako nevyhnutelnou a netečně jí přihlížet je ze strany mezinárodního společenství idiotské a nezodpovědné. V tuto chvíli jsou cesty, které se nabízejí, jen dvě: buď se Izraeli vystaví zcela závazná stopka a uvede se do praxe princip „dva národy, dva státy“ – pokrytecká mantra, kterou mnozí opakují, ale v níž jich věří stále méně –, nebo se na úrovni mezinárodního společenství musíme postarat o zaopatření národa, jehož před zraky všech nutí, aby opustil svou zemi. Zanechme plané rétoriky, nechylujme se k teroristickým výrazům jako *endliche Erlösung* („konečné řešení“), přestaňme odporně a nepřípustně varírovat mezi filoizraelským konformismem na oko a divokým kryptoantisemitismem, když nikdo v okolí neposlouchá, přestaňme s politikou pštrosa a tří opic „nevidím-neslyším-nemluví“. Taková je skutečnost. Tedy pokud se nestane nějaký zázrak, který by dokázal zastavit nebo zvrátit trend, jenž se vzhledem k přítomným silám a jejich rozložení zdá být přinejmenším až dodnes nezvratným.

„I když je to šílenství, přesto je v něm logika“

FLORENCIE, 16. LISTOPADU

Desátého listopadu se rozšířila zpráva, že chalífa Bagdádí byl zabit během náletu Spojených států amerických, k němuž došlo o tři dny dříve, v pátek 7. listopadu, v oblasti města Kajm. Téměř okamžitě se ale rozpoutal divoký kolotoč vysvětlování, upřesňování, výhrad a popírání. Mluvčí Pentagonu, plukovník Steve Warren, upřesnil, že terčem amerických letounů nebyl přímo chalífa, nýbrž konvoj asi deseti vozů přejíždějících do Mosulu. Mluvčí obrany Tom Crosson zase dodal, že mezi zabitými byly důležité osoby z chalífova okruhu. Jak je u zpráv tohoto druhu zvykem, jejich autoři se i tentokrát uchýlili k dlouhému seznamu neznámých, poloznámych i známějších osob. Zejména u tajných služeb Spojených států amerických je pravidlem vydat zdánlivě přesné prosopografické rešerše a udělat vše pro to, aby se vzbudil dojem, že úřady detailně a analyticky rekonstruovaly diagramy a sítě teroristických či z terorismu podezřelých organizací, přestože je pak dál mění, opravují nebo na ně zapomínají. Někdy sekvence jmen zmíněných osob a organizací odpovídají ve skutečnosti irelevantním, podružným nebo opakovaným údajům tak, aby to působilo, že jsou početnější a pádnější. Podrobí-li se tento materiál pečlivějšímu analytickému zkoumání, pak nezbude o mnoho víc než jen prázdná sláma.

Mezi skutečnými i domnělými specialisty v daném oboru a dobře informovanými osobami je teď například docela v módě rozplývat se chválou nad metodou použitou generály Petraeusem a McChrystalem, kterým se údajně podařilo „asanovat“ oblast Fallúdzý, vyčistit ji od teroristů z al-Káidy a nastolit zde dokonce parastátní systém, který

jako by byl téměř jakýmsi schematickým a primitivním předchůdcem IS. Ve skutečnosti tato oslavovaná metoda, pod kterou se podepsal zejména Petraeus, spočívala v brutální směsi represe, násilí, mučení a korupce. Více či méně štědrým rozdáváním peněz si zajišťoval spolupráci (kterou by bylo vhodnější nazývat „kolaborací“) toho či onoho místního vůdce, čímž rozbil jednotnou frontu ozbrojenců. Tato metoda v podstatě zklamala a musel se vymyslet bůhvíkolikátý skandál s erotickým pozadím, aby se Petraeusovi umožnilo odejít z nejvyššího velení sice s ostudou, ale aniž by to příliš pošramotilo jeho vojenský a politický obraz (který tím však byl stejně nenávratně poškozen).

Také se tvrdilo, že ihned po rozšíření zprávy o nebezpečí, jež hrozilo chalífovi, který byl nutně alespoň na krátký čas považován za mrtvého, došlo k oslabení jím vedené vojenské fronty, a to nejen následkem ztrát způsobených náletem, ale také kvůli vlně odchodů a zběhnutí. Takzvaná „skupina čtyřiceti“²⁰ mluvila okamžitě o zázraku, zdůrazňovala nicméně – jak se to ostatně dělá, zvláště když se minulost interpretuje jako předpověď *ex post* –, že džihádistické síly jsou ze své vlastní povahy křehké, byť pružné. Stejně erudovaně se také upozorňovalo na to, že politická hnutí vedená charismatickými osobnostmi, jakou Bagdádí bezpochyby je, obvykle zažívají krizi, pokud jejich vůdce zemře, neboť bývá obtížné a problematické ho nahradit. Dokonce i uznávaný odborník Vittorio Emanuele Parsi napsal v italském deníku *Avvenire* z 11. listopadu, že „zbavit IS jeho charismatického vůdce by pravděpodobně způsobilo snížení jeho schopnosti oslovit, nadchnout i verbovat své příznivce,“ i když svůj článek opatrně zakončil tvrzením, že eventuální odchod chalífy ze scény „by střet neukončil“. Téhož dne však v deníku *la Repubblica* známý bývalý představitel CIA Bruce Riedel naopak zdůraznil, že smrt džihádistického vůdce by mohla v dnešní atmosféře „přinést příliv rekrutů připravených zemřít mučednickou smrtí“.

V následujících dnech se stíny rozptýlily a zdálo se, že střípky obrazu se složily. Chalífa Abú Bakr Bagdádí, oděný do klerické

²⁰ Členské státy Organizace spojených národů včetně arabských vlád v Zálivu a Jordánska, které se připojily k boji proti IS.

černě, prohlášený chalífou 29. června loňského roku, prý byl pouze zraněný. Pro tuto chvíli se to celé zdá poněkud zamotané a naše média, zaměstnaná v posledních dnech rozbroji mezi předsedou vlády Matteem Renziem, odborovým svazem CGIL a levým křídlem jeho vlastní strany nebo různými výpadky a poruchami způsobenými špatným počasím, upřela světla svých reflektorů jinam. Zdá se však, že v oblasti tajných služeb se něco pohnulo, pokud byl z výšky s jistou přesností doopravdy zasažen konvoj vozů, v jednom z nichž se přemísťoval i Bagdádi. Dosažení podobného výsledku bez avíza nevyžadá zrovna pravděpodobně. Jenže takovou válku, jako je tahle, jež se vede i v rovině propagandy – a jak už bylo řečeno, IS disponuje výbornými technikami, i těmi ze Západu, kteří ji pěstují veškerými rafinovanými online prostředky –, nelze nikdy vyhrát, pokud se nezapojí také pozemní jednotky. Je také nutné vstoupit do přímého a konkrétního kontaktu s obyvatelstvem v dané oblasti a přesvědčit ho o tom, že se tu nebojuje žádná svatá válka, že IS skutečně není ztělesněním čistého islámu napadaného západním satanem nejspíš spolčeným s kacířskými šíity, že není pravda, že by byl džihád jediným účinným nástrojem ochrany muslimské tradice ani že všechno, co přichází ze Západu (kromě financí a technologií, jichž džihádisté dokážou mistrně využívat), je zkažené. Boj se prostě musí vést i nástroji tzv. *soft power*, tedy propagandou a diplomacií, a v tomhle je koalice „čtyřiceti“ prozatím na nule, ne-li pod ní. Další otevřený problém představuje role Asada, i když oslabeného. Mnozí tvrdí, že jeho odstoupení by umožnilo jeho soupeřům, kteří nejsou adepty ani přáteli IS, připojit se rozhodně ke koalici a vši silou čelit chalífovi. Jenže v Sýrii o tom mnozí pochybují, počínaje křesťanskými komunitami. Vzájemné neshody jednotlivých složek rozrůzněné protiasadovské opozice jsou známé, ne-li příslovečné. A zdá se nepravděpodobné, že by se některé skupiny spojily raději se západními bezvěrci a „odpadlíky“²¹ než s Bagdádim.

²¹ Tak džihádisté obvykle definují ty, které my nazýváme laickými či umírněnými muslimy a kteří, jak už bylo řečeno, poklidně přijímají soužití s lidmi jiného vyznání či úplně bez vyznání.

Zmínili jsme se o šíitech. Teď už jsou v irácké armádě, jež byla až do včerejška téměř celá v rukou Málíkiho šíitů, opět zastoupeni i sunnitě. Pravdou však zůstává, že nejlepší tajná služba v oblasti je ta iránská. Jenže Íránská islámská republika nedůvěřuje silám, které se koalice „Čtyřiceti“ chystá – nebo by mohla – nasadit (neboť by to v konečném důsledku mohlo vést k vybudování základen NATO schopných ohrozit Teherán raketami poblíž jejích hranic – asi tak, jak se o to právě NATO snaží na úkor bezpečnosti Ruska od roku 2008 v Gruzii a teď i na Ukrajině). Navíc aby plně spolupracovala s koalicí proti Islámskému státu – což by ostatně bylo spíš nevhodné, protože by to Bagdádiho mužům poskytlo záminku zaklínat se šíitsko-západním spiknutím proti dobrým a nevinným sunnitům, kterými by samozřejmě byli oni –, žádá omezení embarga, jež je na ni uvaleno. To však znepokojuje Izrael, neboť ten je přesvědčený o tom, že uvolnění protiiránských sankcí by znamenalo oživení nukleárního programu Teheránu. Jenže Íránci, kteří podepsali Smlouvu o nešíření jaderných zbraní a kteří jsou jedinou mocností Blízkého a Středního východu jisté váhy, jež nedisponuje jadernými zbraněmi vlastní výroby – které naopak Pákistán, Izrael a Indie vlastní – nemají v tuto chvíli důvod nesplnit svůj výslovný závazek a nastoupit pomalou, nejistou, nákladnou i nebezpečnou cestu za sestrojením „své vlastní“ bomby. Je přece jednodušší a rychlejší si ji například koupit od Severní Koreje.

Ostatně přetrvávající bezvýchodná izraelsko-palestinská situace a otázka nového útoku ze strany jedné frakce sionistického světa – na kterou si Netanjahuova vláda, zdá se, nedává pozor – proti Chrámové hoře v Jeruzalémě jsou samy o sobě úžasnými argumenty, jež ženou vodu na mlýn džihádistské propagandy, která je naštěstí podle všeho stále ještě nezvratně rozdělena mezi IS a al-Káidu, jak ukazují nejistoty a rozpory egyptských salafistů ze skupiny Ansar Bajt al-Makdis („bojovníků Domu svatosti“). Teď to navíc vypadá, že chalífa disponuje i námořnictvem tvořeným korzářskými loděmi, jež brázdí Rudým mořem a útočí na egyptské námořní jednotky. Od Libye až po Sinajský poloostrov se znepokojivě objevují džihádistské odnože. Ostatně mohli jsme si snad vážně myslet, že egypt-

ské Muslimské bratrstvo se vypaří jako pára nad hrncem? Opravdu jsme věřili, že se mezi mnohými z nich nešíří sny o odplatě a plány na pomstu související s Bagdádího úspěchem? Nebo jsme se domnívali, že trasy beduínských a námořních pašeráků zejména zbraní mezi Libyí, Pásmem Gazy, Rudým mořem a Sinají se nemohou protnout s chalífovou nebo salafitskou propagandou?

Všechny tyhle záležitosti by neměly být známé od včerejška. Již v září se v Alžírsku jedna skupina po odchodu z řad al-Káidy přidala k IS, jako to udělali egyptští džihádisté ze skupiny Džund al-Chiláfa *fij ard al-Kinana* („Chalífovi vojáci v Egyptě“). Před několika dny uznali Bagdádího autoritu coby chalífy i džihádisté, kteří ovládají město Derna v Libyi. Taktéž před nedávnem se bojovníci skupiny Ansar Bajt al-Makdis ze Sinaje, dosud napojení na al-Káidu, přidali k Islámskému státu. A další spojení s chalífátem se navazují i dál směrem na východ: v Afghánistánu, kde se starý a vážený vůdce al-Káidy, Abú al-Huda al-Súdání, již v dubnu tohoto roku přidal k syrskoiráckému Islámskému státu, a to ještě předtím, než IS Bagdádího prohlásil za chalífu; v Pákistánu, kde se k IS v červenci připojila skupina Tehrik-eChiláfa z hnutí Tálibán, až do té doby napojená na al-Káidu; v Indonésii, kde se další bývalí spojenci al-Káidy, mudžáhedíni z východní oblasti i organizace Džamá islámíja Abú Bakara Bašíra, rozhodli podobně. Mluvíme-li o rivalitě mezi IS a al-Káidou a zároveň o blízkosti obou hnutí, neměli bychom nikdy zapomenout na dvě věci. Zaprvé, již v al-Káidě koloval požadavek na znovuoustavení chalífátu, o němž často hovořil bin Ládín. Zadruhé, my si al-Káidu představujeme jako organizaci SPECTRE z bondovek, ale tak to nikdy nebylo. Výraz al-Káida (arabsky „základna“) byl a je obecný pojem, kterým se označuje blíže neupřesněné množství vzájemně zpravidla nekoordinovaných skupin a buněk, mezi nimiž často panuje silná rivalita, ne-li přímo nepřátelství, a jejichž vzájemná solidarita (nikoli institucionální či disciplinární provázanost) se omezuje pouze všeobecně na boj proti Západu. *Fitna*, občanská válka, postihuje celý islám, nikoli jen vztahy mezi sunnity a šíity, kteří i tak zůstávají jejími hlavními představiteli. Emiráty z Arabského

poloostrova vedou drsnou protišiiitskou kampaň, ale šiité zase ovládají Bejrút skrze milice Hizballáhu, Damašek prostřednictvím šiitských alávitů, Bagdád, kde mají šiité ve vládě převahu, i jemenské hlavní město San'á, kde působí šiitská sekta Húthiů.

Není pochyb o tom, že Islámský stát má ve svém toulci mnoho šípů. Kouzlo instituce chalífátu je silnou vábničkou pro všechny sunnity, včetně těch umírněných. I krutost a nelítostnost, která bez pochyby chalífovi Bagdádímu vynesla mnoho nepřátel, má na druhé straně temné kouzlo, jež přitahuje především mladé západní neofyty. Nakonec se v IS společně s žízni po mučednictví rozšířilo také přesvědčení, že případné vyvraždění věrných kromě toho, že mučedníkům, tzv. *šuhadá'*, zajistí vstup do ráje, také způsobí nekonečnou vlnu konverzí (vzpomínáte na velkého Tertulliana?: „Krev křesťanů je semenem.“²²) Neměli bychom si však všechny chalífovy bojovníky představovat jako kruté askety. Pod velením Bagdádího bojují i mnozí bývalí důstojníci armády Saddáma Husajna, tedy sunnitě, kteří sice mohou být – jak my rádi říkáme – „laiky“, i tak se však touží pomstít šiitům i Západu. Katastrofa v roce 2003 byla opravdu nezměrná...

Víra přesto zůstává zásadní. Proto pro bojovníky vyhlížející ráj představují takové nebezpečí úžasné a nesmírně odvážné ženské oddíly, které bojují v řadách kurdských milic pešmerga. Zdá se totiž, že koluje zpráva, podle níž někteří muslimští teologové tvrdí, že bojovník zabitý ženou nezíská přístup k rajským radostem. Být přemožen ženou je každopádně nesmírně ponižující. Proto se chalífovi bojovníci bojí střetů s kurdskými vojačkami. Skutečnost, že Kurdové byli svými souvěrci, sunnitskými Araby, prakticky ponecháni sami, aby se bránili oddílům IS, však není náhodná. Panují zde obavy, že by to tenhle „neuznaný národ“ mohl Syřanům, Turkům, Iráčanům i Íráncům, tedy čtyřem státům, které si rozdělily to, co by se hned po první světové válce mohlo stát svobodným národním státem, kdyby to nenarazilo na jejich odpor, pěkně spočítat. Po Bagdádího

²² Citujeme v českém překladu Josefa Nováka. Josef Novák, *Patristická čítanka 4: Tertullianus – Apologeticum*, Ústřední církevní nakladatelství, Praha 1987, s. 76. (Pozn. překl.)

porážce by bylo velmi těžké a ostudné se k tomu dál stavět odmítavě. V irácké ústavě z roku 2005 je už iráckému Kurdistanu přiznáno právo na autonomii. A dnes je v celém severním Iráku ostrůvkem obyvatelnosti a bezpečnosti, kde se dodržují lidská práva, město Arbíl, tedy skutečně hlavní město toho, co se rýsuje jako svobodný a nezávislý Kurdistan, který si již vydobyl místo mezi národy, jimž se právo na existenci dále neupírá. Po chalífově porážce – protože dříve či později, až nebude k ničemu potřeba, bude chalífa poražen – nebude už nikdo moct iráckým Kurdům upřít právo na národní existenci. Bude pak možné zastavit proces sblížení mezi novým státem a Kurdy žijícími v Sýrii, Turecku a Íránu? Bude moci dál přetrvávat jedna z hanebných nespravedlností (jedna z mnoha) dokonaná Lausanskou smlouvou z roku 1923, tedy ani ne tak po skončení první světové války jako spíš na začátku trvalého světového válečného stavu, který skrze konflikty v letech 1939–1945, v Koreji, ve Vietnamu, na Balkáně, v Afghánistánu a ve dvou válkách v Zálivu stále ještě trvá? Jsme ve třetí světové válce, říká papež František. Ale co když jsme ještě nevyšli z nové „stoleté války“ 1914–2014? A pokud to tak je, jak dlouho ji ještě necháme trvat?

Bylo však řečeno – a já to opakuji – že chalífa bude poražen, „až nebude potřeba“. V tuto chvíli ho potřebuje spousta lidí. Bagdádí je dnes možná nepřitelem lidstva číslo jedna, ale jeho existence i to, co dělá, bezpochyby mnoha subjektům náramně vyhovuje.

Vyhovuje to emirátům v Zálivu osídleným sunnitským i šíitským obyvatelstvem, ale ovládaným sunnitskými vládci – ropnými magnáty a majiteli finančních kolosů. Tito zapřísáhli nepřátelé Izraele, kteří jsou však objektivně jeho spojenci, neboť jsou svázáni s USA, se rozhodli i nadále pokračovat ve své protišíitské a protiiránské ofenzivě, přičemž tyto dva cíle sdílejí s IS (a nepřátelé vlastních nepřátel jsou, jak je známo, přátelé).

Vyhovuje to i Turecku Recepta Tayyipa Erdoğanova, který říká, že chce bombardovat chalífu, ale pak bombarduje Kurdy ze Strany kurdských pracujících (PKK) a tvrdí – zcela správně –, že válku proti syrskoiráckému Islámskému státu nelze vyhrát, dokud se nenasadí

i pozemní jednotky (což ostatně v rozporu s Obamovým názorem tvrdí i Pentagon). Rozumí se samo sebou, že takto nasazené turecké síly by vesele prošly skrze kurdské území s lehce představitelnými následky. Turecký premiér má s chalífou společné stejné nepřátele, Asada a Kurdy. Měli bychom mít na zřeteli i skutečnost, že přestože mezi Tureckem a Izraelem panují složité diplomatické vztahy, obě země pojí velmi silné ekonomické a obchodní partnerství, což mluví samo za sebe.

Vyhovuje to Západu obecně a Izraeli, neboť IS vede svou *fitnu* nejenom proti šíitům, nýbrž také proti dalším sunnitům, zejména proti tomu, co zbývá ze sítě, kterou běžně a nepřesně nazýváme al-Káida. Vyhovuje to i Spojeným státům americkým a Severoatlantické alianci, které budou moci pod záminkou válčení proti chalífovi vybudovat na severovýchodě Iráku nové vojenské základny poblíž iránských hranic a ohrožovat tak teheránskou vládu z větší blízkosti.

Vyhovuje to všem těm, a je jich hodně, kteří mají zájem na tom dál rozdmýchávat plošnou islamofobii také a především na Západě jako demagogický a volební nástroj. Čím více hlav usekne, čím více vražd nařídí nebo způsobí, čím více bude utlačovat ostatní kultury, čím více ponižování a násilí se dopustí na ženách, tím výhodnější bude chalífa pro ty, kdo chtějí zabránit serióznímu procesu zakořenění mírumilovného islámu směřujícího k soužití se zbytkem světa. Strašák chalífátu je dobře vymyšlen, stejně jako je dobře vymyšlen i falešný boj proti němu, jenž se přetavuje v diskriminaci a v podezírání mnoha poctivých muslimů, kteří by se chtěli jen v klidu modlit k bohu a se všemi v přátelském duchu pracovat.

Je-li plán IS šílený, pak je třeba se starým dobrým Horaciem, věrným přítelem smutného dánského prince, opakovat, že „i když je to šílenství, přesto je v něm logika“.²³

²³ Citujeme v překladu Břetislava Hodka (William Shakespeare, *Hamlet*, Národní divadlo, Praha 1980, s. 29.), jde však o repliku Polonia, nikoli Horacia, jak uvádí autor. Tentýž citát v témže překladu je použit i v názvu kapitoly. (Pozn. překl.)

Milovat smrt, snít o ráji

FLORENCIE, 23. LISTOPADU

Možná jsme již zapomněli, že ti samí kluci, kteří zpívali „Mládí, mládí!“, se od svých španělských soudruhů naučili, když se ocitli uprostřed bojů na kastilských rovinách, křičet „Viva la Muerte!“ Když to Miguel de Unamuno slyšel halasně pronést generála Millána-Astraye ve velké aule univerzity v Salamance, nazval to „absurdním výkřikem“ a měl pravdu. I když nikdo nebyl schopen pochopit nejnaternější význam toho výrazu jako on sám, který meditoval nad Donem Quijotem a nad tragickým pocitem života. Nebo možná právě proto. Kluci mé generace, banda poštilců, do níž jsem v šedesátých letech patřil i já, zpívali nikoli ošklivou píseň věnovanou maďarskému povstání z roku 1956 (které jsme my nazývali „revolucí“), kde se zpívalo „Jsme připraveni zemřít ve dvaceti“. V sedmdesáti už ne. Možná je to proto, že ta píseň je v desetislabičném verši a metrická pravidla v italštině vyžadují přejít od dvaceti rovnou k osmdesáti. Ale ani v osmdesáti na to člověk není připraven. Bláznovství života funguje tak, že co je „přirozené“ ve dvaceti letech, už takové není, když člověk dospěje k moudrosti, je-li to tedy moudrost. Na druhé straně duch je připraven, avšak tělo je slabé. Řekl to dokonce sám Ježíš. A opakoval to Antonius Block, hlavní hrdina *Sedmé pečeti* Ingmara Bergmana, který byl také rytířem a křižákem: kdo se vydal na křížovou výpravu, tak se už touto svou volbou ucházel o mučednictví.

Mládí a nutkání se obětovat, touha po sebeobětování, opojení prolitou krví, výzva na souboj se smrtí bez ohledu na život jdou odjakživa ruku v ruce. *Eros kai Thanatos*: doktor Freud nám správně vysvětlil,

jak hormonální bouře a *cupio dissolvi* (touha zemřít) jde jedno s druhým. Francouzi nazývají orgasmus *petite mort* (malá smrt – „mám tě k smrti rád“). *Yo soy el novio de la Muerte* (jsem snoubencem smrti), zpívali příslušníci Španělské legie a vraceli se tak k oblíbenému toposu evropských lidových legend a romantických balad inspirovaných tzv. *Totentanz* (tancem smrti). Dobrovolně se do války chodí ve dvaceti nebo méně letech: od husarů smrti v černé uniformě a se stříbrnou helmou vévody brunšvického až k anarchistům z Kronštadtského povstání, od speciální jednotky italské armády zvané Arditi (Smělí) až k chlapcům z Waffen-SS a z Černých brigád („My ze smrti strach nemáme“), ale týká se to i těch, co přišli potom, nebo i předtím. „Válka, tahle hra divokých adolescentů,“ napsal Drieu la Rochelle. Řítit se autem s vypnutými světly nocí, aby se zjistilo, zda zemřít je tak těžké, jak zpíval Battisti. Mladíci ze sedmdesátých let, „květinové děti“, nastupovali do Magic busů jedoucích do Káthmándú a vrhali se vstříc smrti na předávkování. Byli to ti samí, kteří si za pomoci peyotlu uřízli palec, aby nemuseli jít bojovat do Vietnamu, avšak důvodem, proč tam nechtěli, určitě nebyla zbabělost. Byli to ti samí, kteří později zabíjeli a byli zabíjeni v Rudých brigádách. Ostatně, *mutatis mutandis* (tedy s příslušnými změnami, ale nenechte se mýlit, je opravdu málo toho, co je třeba změnit), to říkal již sv. Pavel (*mori lucrum* – smrt je zisk) a po něm to opakoval Bernard z Clairvaux ve svém traktátu *De laude novae militiae* (*O chvále nového rytířstva*) věnovaném templářům: pro toho, kdo náleží Kristu, je smrt skutečným ziskem. Takzvaná „odložená infanticida“²⁴ vyvěrá z těchto podnětů, z těchto tragických a vzrušujících snů. Když je smrt fyziologicky vzdálená, nebo si to člověk alespoň myslí, tak ji vzývá a provokuje: „Pojď, smrti, ty mě nevyděšíš...“ chvástá se Brancalone

²⁴ Tak nazval svou knihu francouzský sociolog Gaston Bouthoul (1896–1980), zakladatel polemologie, vědní disciplíny zabývající se příčinami vzniku válek a organizovaného násilí. Tvrdí v ní, že přílišný demografický růst, kdy se rodí více dětí, než kolik se může uživit, způsobuje totální válku. Takto narozené děti jsou v podstatě odsouzeny ke smrti ve válce již v době svého narození, odtud pojem „odložená infanticida“. (Pozn. překl.)

z Norcie v jednom z posledních dialogů druhého filmu věnovaného této postavě.

Na odiv stavěné přání zemřít se rodí z plnosti života, ale pak může být dál živeno prázdnotou, která nás obklopuje. Můžeme se obětovat pro velký ideál a naopak: právě touha po něm, touha po tom, čemu Filippo Tommaso Marinetti říkal „krásné myšlenky, pro něž se umírá“, potřeba takových myšlenek může vyvolat tanatofilii. *Dulce et decorum est pro patria mori* („Smrt za vlast je vždy krásná a vznešená!“²⁵), „kdo pro vlast zemře, plně žil“²⁶. Ovšem nejen náboženský fanatismus může vést k přání a vyzývání smrti, jež už se neobjevuje jako černá paní, nýbrž jako anděl bitvy. Občanská náboženství byla od Velké francouzské revoluce dál živena těmito mýty. *Feralis exercitus*: spolubojovníci zabití Rudou frontou i reakcí jsou všichni tady a pochodují v našich řadách, zpívá se v písni *Horst-Wessel-Lied*, hymně NSDAP, připomínající archetyp „strašidelného vojska“.²⁷

Chceme se z toho všeho dál vyvlékat hrami se slovíčky typu „návrat do středověku“, nebo právě „fanatismus“? Jsme si jisti, že tohle všechno patří minulosti, která je jednou provždy za námi? A co když se vnitřní prázdno a touha dát životu tragický smysl – které mnoho chlapců zažilo, o nichž podali, generace za generací, svědectví od doby před více než dvěma sty lety až dodnes a které je donutily jít do boje, nastoupit na palubu takzvaných Magic busů, vyrazit v noci se zhasnutými světly na dálnici nebo vstříc jiným formám sebevraždy – co když se dosud šíří mezi těmihle dospělými pubertáky odchovanými pod knutou polorozpadlých rodin, liberálního školství, práv dětí, linek bezpečí, supervitaminů, bot Timberland, triček Adidas, herních konzolí Play-station, nedělí trávených v obchodních centrech místo

²⁵ Horatiův citát z *Ód* uvádíme v překladu Jindřicha Pokorného. Quintus Flaccus Horatius, *Vavřín a réva: ódy, epódy, satiry, listy*, Odeon, Praha 1972, s. 74. (Pozn. překl.)

²⁶ Jde o verš „chi per la patria muor vissuto è assai“ z italské písně Paola Poly z roku 1826, zhudebnil ji Saverio Mercadante. (Pozn. překl.)

²⁷ Pojem „strašidelné vojsko“ (tedy *feralis exercitus*) citujeme z knihy *Germánie neboli O původu a poloze Germánů* významného antického historika Tacita v českém překladu Václava Bahníka. Tacitus, *Z dějin císařského Říma*, Svoboda, Praha 1976, s. 360. (Pozn. překl.)

v kostele na sváteční mši, popu, rapu, twitteru, facebooku, ipadů, selfiček a tak dále?

Mnozí z těch, kteří se probouzejí a stávají se dobrovolníky, jsou tihle dospělí pubertáči: mladí, co jdou pomáhat Ginovi Stradovi²⁸ nebo bojovat proti ebole. Vidíme v noci na našich nádražích tyto chlapce a dívky, jak skromněji, avšak stejně statečně, rozdávají lidem bez domova polévku a teplé mléko. V jiných dobách by za zpěvu vstoupili do legie mladých fašistů zvané „Primavera“ („Jaro“), dobrovolné milice národní bezpečnosti, jako to udělali jejich pradědové.

Jiní se zase vydávají odlišnými cestami, aby reagovali na podobný podnět, aby hledali v podstatě totéž. Jsou to noví Alláhovi válečníci, západní chuligáni, kteří chtějí dát prázdnému životu nový smysl tím, že se přidají do chalífových řad ve službách temného božstva, v němž jim nevědomost a tma, v nichž se zmítají, dala zahlédnout rysy slitovného a milosrdného Boha. To jsou stoupenci nového islámu, který již není islámem, nýbrž šíleným politickým projektem převlečeným za náboženskou víru, muslimským modernismem přestrojeným za návrat ke kořenům a poháněným pomýlenou vzpourou proti procesu globalizace. To jsou noví adepti na mučedníky (*šuhadá'*) džihádu, o němž nic neví, ale v jehož jménu se dokonce nezdráhají podříznout krk jiným mladíkům, svým vrstevníkům nebo skoro vrstevníkům, kteří pocházejí ze stejných zemí jako oni a mluví stejným nebo jim blízkým jazykem. Jsou to mladíci jako Brit Abdel-Majed Abdel Bary, bývalý raper; možná jako Džihádista John, kat Petera Edwarda Kassiga, který se mu v mnoha věcech podobal, a možná právě proto; jako Nasser Muthana, Velšan z Cardiffu vzdáleně jemenského původu, bývalý student medicíny, kterého otec za samého zdráhání a s lítostí poznal na fotografii; jako čistokrevný Normanďan z katolické rodiny Maxime Hauchard, který přijal jméno Abú Abdalláh al-Faransí (doslova „otec služebníka božského, Francouz“), vyškolený v Sýrii a, jak je zřejmé, adept na mučedníka. „My milu-

²⁸ Luigi Strada (* 1948), řečený Gino, je známý italský chirurg a pacifista, který v roce 1994 spolu se svou ženou založil humanitární organizaci Emergency. (Pozn. překl.)

jeme smrt,“ opakují tihle konvertité. A proto zvítězíme nad vámi všemi, západáky bez duše, kteří žijete jen pro peníze a pro konzum. My milujeme smrt, protože jsme pochopili skutečný a niterný smysl života, protože věříme ve věčný život. Takový, který Maxime nikdy nedokázal najít v krásných kostelech a půvabných madonách své rodné Normandie, proto za ním vyrazil a věří, že ho našel někde v syrských skalách a iráckých dunách. *Vstříc krásné smrti*, jak nazval italský spisovatel Carlo Mazzantini²⁹ svůj pozdní deník mladého kluka z Italské sociální republiky.

Nepodceňujme tyto příklady. Vystříhejme se toho, abychom je považovali za pouhé ojedinělé případy, za ztracené životy, za možná až příliš nevinné duše, které se dostaly do spárů zvrhlosti. Jsou to naše děti, z Walesu a z Normandie a nejenom odtamtud. Jsou to děti selhání moderního světa, nekonečné hanby a potupy, jež se skrývají za nablýskanými výlohami obchodních center, za barbarstvím generace McDonalda. Jsou to mladíci, kteří žijí ve slumech v San Francisku a takzvaných *bidonvilles* v Detroitu, ti, o nichž zpívá Eminem v písni *Slim Shady*, ti, kteří někoho pobodají nebo se prostituují kvůli dávce trávy nebo sněhu. Jsou to odpadky společnosti, jež vyprodukovala další a na pohled nekrvavá monstra: takzvané *yuppies*, uchažeče o pozici Chief Executive Officer, darebáky, kteří dělají kariéru, v košilích s vysokým límečkem, barevnou kravatou a rafinovanými navštívenkami ve stylu *Amerického psycha*, a snaží se stát podržtaškami nějakého mocného bosse nějaké mocné lobby.

Nicméně mladíků ženoucích se do řad IS ze vzteku a z prázdnoty, kterou uvnitř cítí, těchto neúprosných svědků selhání západního světa, je co do počtu ještě málo a snad jich málo i zůstane. Stejně jako se musíme mít na pozoru před povrchností, s níž bychom je mohli považovat za zanedbatelné blázný, tak se musíme vyvarovat i terorismu těch, kteří se je snaží vydávat za předvoj a špičku ledovce kdovíjakých obrovských zástupů připravených zaútočit na Řím a zabít papeže,

²⁹ Carlo Mazzantini (1925–2006) je italský spisovatel, který skutečně sám bojoval v armádě Italské sociální republiky, k níž se přidal ve svých sedmnácti letech po kapitulaci italské vlády 3. září 1943. (Pozn. překl.)

jak vyhrožuje chalífa. Není pochyb o tom, že na tohle by mohl stačit i jediný „vlk samotář“, nový a šikovnější Ali Aĝca, který bude mít víc štěstí. To je riziko, které papež podstupuje, které podstupujeme my všichni. Není jisté, ale je pravděpodobné a snad i možné, že chalífa plánuje nebo už naplánoval novou vlnu teroristických útoků prováděných osamělými bojovníky a že spoléhá na to, že je angažuje přímo na Západě, kde budou moci jednat snáz než jejich syrští, iráčtí nebo libyjští spolubojovníci.

Bagdádí možná vyhrožuje naprázdno a navazuje tak na dávnou rétoriku – touha zmocnit se Říma, „červeného jablka“, se v islámu vyskytuje již od 7.–8. století a živila sny mnoha istanbulských sultánů –, jež se ostatně příliš neliší od vychloubání křižáků a velitelů tureckých válek z 15.–18. století, kteří slibovali, že dobudou Istanbul a dojdou až do Jeruzaléma. I to je jeden z nástrojů této karikatury na džihád, jež by byla směšná, kdyby nebyla tragická. Je však stejně tak jisté, že my nesmíme povolit v ostražitosti ani padnout do pastí těch, kteří nám vyprávějí, že islám propagovaný Bagdádím je skutečným islámem a že všichni muslimové jsou připraveni ho následovat, včetně těch, kteří to ještě nevědí, i těch, kteří už to odmítli a teď proti němu bojují.

Prozatím skutečně neexistují zástupy chlapců ze Západu připravených se zapojit do bojů pod černými vlajkami Bagdádího. A je velmi pravděpodobné, že tu nikdy ani žádné nebudou. To nás však neopravňuje k tomu, abychom podceňovali případy anglického rapera, velšského studenta a normandského mladíka. Jsou to velmi pravděpodobně řádní kluci, kteří se nestali ani dobrými, ani hodnými muslimy. Lůno, z něhož se zrodili a z něhož se bezpochyby zrodí i další (jen nevíme, kolik jich bude), není islám. Je to Západ, který se zhroutil v konzumní a na zisk orientovanou společnost. Je to nicota, jež se nachází na konci tunelu modernity. Z tohoto důvodu není s podivem, že při pozornějším pohledu je prvním a největším nepřítelem Bagdádího – stejně jako stoupců náboženských konzervativců zvaných „theocons“ – papež František. To on dává těm nejposlednějším lidem na zemi naději, zatímco chalífa jim nabízí

zfalšovaný Korán a vyhlídku na smrt, rozdávanou i přijímanou. To on povzbuzuje různá náboženská vyznání a lidi dobré vůle jakéhokoli vyznání, aby žili ve znamení míru a byli společně šťastni ve spravedlivější společnosti, zatímco chalífa se snaží prosadit svého Boha uhněteného z nenávisti a zoufalství, který nemá nic společného se slitovným a milosrdným Alláhem.

Chalífové už nejsou, co bývali...

FLORENCIE, 30. LISTOPADU

„Záměrem chalífátu je obsadit celý svět počínaje Římem.“

Teď už tu novinu víte. Tohle skličující oznámení učiněné monsignorem Šlemonem Wardunim, pomocným biskupem chaldejského patriarchátu v Bagdádu (tedy irácké katolické církve; existuje tam též asyrská církev nestoriánského typu), věrně cituje prohlášení chalífy Bagdádiho, vůdce IS. Navazuje na dávnou hrozbu a mnohokrát vyslovenou dávnou ambici muslimských vládců, kteří, jak bylo řečeno, mezi 7. a 15. stoletím označením *Rum*, *Ruma* nebo *Rumiya* rozuměli jak Řím sám, tak i římskou říši obecně (což pro ně bylo to, co je pro nás východořímská říše) a konkrétně i její hlavní město, tedy „Nový Řím“ (*Nea Ryme*), Konstantinopol.³⁰ Záměr tuniského emíra z rodu Aghlabovců Ibráhima II. zmocnit se po dobytí Sicílie, tedy kolem roku 902, také Říma a později Konstantinopole dokládají *Acta translationis sancti Severini* (Přenesení ostatků sv. Severina) neapolského kronikáře Jana Diacona Hymmonida, který žil na přelomu 9. a 10. století a tudíž sám zažil osobnosti i skutečnosti, o nichž píše. Je ostatně dobře známo, že již dříve, v letech 846–847, se Saracéni

³⁰ O tématu záměny Říma s Konstantinopolí v arabských středověkých geografických textech se dozvíte více v publikacích: Marco di Branco, *Grecia e Roma nella storiografia araboislamica* /Řecko a Řím v arabskoislámském dějepisectví/, Pisa University Press, Pisa 2009; Marco Di Branco a Kordula Wolfová (ed.), „*Guerra santa*“ e conquiste islamiche nel Mediterraneo (VII-XI secolo) /“Svatá válka“ a islámské dobývání ve Středozemí (7.–11. století)/, Viella, Roma 2014; Adalgisa De Simoneová a Giuseppe Mandalà, *L'immagine araba di Roma. I geografî del medioevo (secoli IX-XV)* /Arabský obraz Říma. Středověcí zeměpisce (9.–15. století)/, Patron, Bologna 2002.

pocházející ze severní Afriky pokusili o útok na Řím, vyplenili baziliky sv. Petra a sv. Pavla (obě stojící mimo městské hradby) a zničili okolí města. Nešlo již o náhodný nájezd, nýbrž o organický plán, který spolu se souběžně probíhajícím dobytím Sicílie rodem Aghlabovců předpokládal i systematické pronikání do oblasti Tyrhénského moře a na Apeninský poloostrov.³¹

O několik století později osmanští sultáni, kteří v šestnáctém století získali hodnost chalífy, převzali v turecko-tatarské verzi legendy o „červeném jablku“ také nárok v podobě věštby na dobytí takzvaného *caput mundi* (hlavního města světa) a přijali také zvyk zdravit své oddíly odcházející na důležitá válečná tažení namířená proti západnímu křesťanstvu přáním „Na shledanou v červeném jablku!“ Chvástání? Z velké části bezpochyby ano, ale ne větší než sliby evropských panovníků, kteří při odchodu do války proti Osmanům pravidelně ujišťovali, že je na čase dobýt nejenom Istanbul (tedy znovu dobýt Konstantinopol), ale táhnout dál a znovu po onom osudném 15. červenci roku 1099 osvobodit Jeruzalém...

Do doby mezi útoky na jižní Itálii (a nejenom na ni), jež pořádal Aghlabovci z Ifrikíje během 9. století, a vybudováním slavné saracénské námořní základny Fraxinetum³² na provensálském pobřeží neda-

³¹ Tyto události již byly připomenuty ve výjimečných a dodnes nepřekonaných dějinách *Storia dei musulmani di Sicilia* (Dějiny sicilských muslimů, 1854–1872) Michela Amariho, k nimž mnozí odborníci následujících desetiletí přispěli různými doplňky či opravami, jež by samy potřebovaly nové definitivní uspořádání a také by se měly zbavit chyb, jimiž jsou často poznamenány kvůli „arabskému podvodu“, podvrženému dokumentu *Codice diplomatico di Sicilia sotto il governo degli arabi* (Diplomatický kodex Sicílie za arabské nadvlády) sepsanému opatem Giuseppem Vellou (1749–1814), který úžasně popsal Leonardo Sciascia ve svém románu *Egyptská rada* (v češtině vydaném ve výboru s názvem *Sicilské variace* – pozn. překl.). Z těchto důvodů je dnes nutné prostudovat kromě základních studií o emirátu rodu Aghlabovců od Mohameda Talbiho a o emirátu v Bari od Giosuè Muscy důležitou práci Korduly Wolfové, *Auf dem Pfad Allahs. Gihād und muslimische Migrationen auf dem süditalienischen Festland (9.–11. Jahrhundert)* /Na cestě Alláha. Džihád a muslimské migrace na jihoitalské pevnině (9.–11. století)/, in *Transkulturelle Verflechtungen im mittelalterlichen Jahrtausende. Europa, Ostasien, Afrika* /Transkulturní výměna ve středověkém tisíciletí. Evropa, Východní Asie, Afrika/, ed. V. M. Borgholte, M. M. Tischler, WBG, Darmstadt 2012, s. 120–166.

³² Základnu Fraxinetum nedávno zkoumal odborník na středověkou válku Aldo A. Settia ve své studii *«In locis qui sunt Fraxeneto vicini». Il mito dei saraceni fra Provenza e Italia*

leko Saint-Tropez mezi lety 921 až 972, spadá ona záhadná událost s dopisem Berty Toskánské chalífovi al-Muktafimu, kterou jsem již připomínal. Také jsem upozorňoval na další zdánlivě bizarní událost přátelské diplomatické výměny mezi císařem Karlem Velikým a chalífou ar-Rašidem na počátku 9. století. Francký panovník očividně věřil konfliktu kultur mnohem méně než profesor Huntington³³ a byl lepším geopolitickým odborníkem, než jakými jsou různí sváteční stratégové, kteří se čas od času objeví v nějaké televizní talk-show. Možná mu také nebylo úplně neznámé, že mezi iberskými muslimskými emiráty, s některými z nichž měl přátelské a s jinými zase nepřátelské vztahy – jimž však všem vládli emíři z rodu Umajjovců, kteří ze Sýrie uprchli po abbásovském převratu –, a novou dynastií chalífů sídlící v mezopotámské metropoli nepanovaly celkem vzato moc dobré vztahy. Člověk tedy mohl bojovat proti iberským Maurům a mít dobré vztahy s blízkovýchodními Saracény, což byl především vynikající nástroj nátlaku na byzantskou říši, na ruku jejíž basilissy Ireny si francký panovník dělal záslusk. Právě z tohoto diplomatického jednání mezi Bagdádem a Cáchami pravděpodobně vychází požadavek Karla Velikého na patronát latinských křesťanů, kteří navštěvovali svatá místa, což se ostatně stalo předejrou velmi rozšířené legendy o jeho cestě na Východ, později legitimizované i epickým textem.

Coby toskánská markýza Berta velmi dobře věděla, že pobřeží země, jíž vládne, není vůbec v bezpečí před vpády nevěřících a že Pisu, přístavní město, jež rostlo a prosazovalo se v celé střední oblasti Tyrhénského moře, každým dnem více a více zaměstnávají vzájemně komplementární činnosti – obchod a korzárská válka. V roce 828 Bonifác II., jemuž král Lothar I. svěřil obranu Korsiky, podnikl výpad na tuniské pobřeží s výsledky, o nichž nám prameny zachovaly rozporuplné zprávy. Jeho syn Adalbert, jemuž nejméně od roku 846 náležel titul markýze z Tuscie, byl potvrzen v úřadu obránce Korsiky

occidentale / „In locis qui sunt Fraxeneto vicini“. Mýtus Saracénů v Provensálsku a západní Itálii /, in Di Branco a Wolfová (ed.), „*Guerra santa*“ e *conquiste islamiche* / „Svatá válka“ a islámské dobývání / cit., s. 167–173.

³³ Srov. Samuel P. Huntington, *Lo scontro delle civiltà e il nuovo ordine mondiale* /Střet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu, č. 2001/, it. překlad, Garzanti, Milano 1996.

a musel se tedy vypořádat s loděmi Aghlabovců. V letech 898–899 se Pisánci dopustili únosu tuniské lodi, na níž cestovala osobnost z aghlabovského dvora, eunuch ‘Alí al-Chádim. O šest až sedm let později to byl podle všeho on, kdo chalífovi al-Muktafimu doručil dopis s Bertiným návrhem doprovázeným slibem drahocenných darů, mezi nimiž v první řadě figurovaly zbraně, které latinský Západ již v té době zcela mistrně vyráběl i vyvážel: například „francké meče“, velmi žádané v zemích islámu. Možné spojenectví mezi Toskánskem a chalífou by jistým způsobem posloužilo k zabezpečení tyrhénského křesťanského pobřeží před výpady tuniského emíra. Dary měly být – jak se v dopise pravděpodobně dušovali – poslány až později, neboť hrozilo nebezpečí, že by se jich zmocnil tuniský emír Zijádát Alláh III. Toskánsko-abbásovské diplomatické pouto by bezpochyby mohlo také posílit italské markrabství ve vztahu k byzantskému císařství. Šlo tedy každopádně o ambiciózní projekt.

Jak již bylo řečeno, Bertin dopis, přeložený z latiny do řečtiny a posláno do arabštiny, si tedy chalífa skutečně mohl přečíst. Jenže sebezprezentace šlechtičny byla ve skutečnosti vychloubavá: představila se totiž přímo jako panovnice Říma, mocnější než Byzantinci. Dokonce to vypadá, že tato dáma, jež byla vdaná za markýze Adalberta II., chalífovi předestřela možnost uzavřít spojenectví prostřednictvím sňatku. Zdá se však, že chalífa na to neskočil a že jeho odpověď byla spíše chladná. Ta však k markýze do Luccy nikdy nedorazila, neboť posel zemřel cestou. Ostatně zanedlouho poté zachvátila to, co zůstalo z Karlovské říše, krize, již se podařilo překonat až ve druhé polovině století.³⁴

Tohle ovšem byli skuteční chalífové. Dnes už takoví chalífové nejsou.

³⁴ Neuvěřitelný příběh Berty, její přehnané diplomatické ambice i její dopis nadchl badatele, jako jsou Giorgio Levi della Vida a Carlo Guido Mor. Nepostradatelná je do dnes studie Catii Renziové Rizzové *Riflessioni su una lettera di Berta di Toscana al califfo Muktafi: l'apporto congiunto dei dati archeologici e delle fonti scritte* /Úvahy nad dopisem Berty Toskánské chalífovi al-Muktafimu: společný vklad archeologických dat a psaných pramenů/, „Archivio Storico Italiano“, 159, 2001, s. 3–46. Teď celou záležitost znovu představil Furio Cappelli ve studii *Caro califfo ti scrivo... /Pišu ti, drahý chalífo.../*, „Medioevo“, říjen 2014, s. 32–43.

Papež v Turecku

PAŘÍŽ, 2. PROSINCE

Ve dnech 28. až 30. listopadu podnikl papež František cestu do Turecka: setkal se s prezidentem Erdoğanem, s představiteli muslimské turecké komunity i s patriarchou řecké pravoslavné církve. Mluvil o míru, o svobodě všech vyznání, o boji proti terorismu a násilí, o spravedlnosti pro národy bez vlastního území, o jednotě křesťanů. Podle mínění mnoha lidí se vyjádřil k obvyklým, všemi sdíleným otázkám, o něž se ale nezajímá ani nestará nikdo z mocných světa, tedy z těch, kteří opravdu něco znamenají. Pro ostatní (a já jsem mezi nimi) však pokračoval ve výpovědi, jež by se takticky mohla zdát dokonce bezvýznamná, ale mohla by být, alespoň v záměru, součástí výbušné strategie.

Diplomatický – především však náboženský a humanitární – úkol, který si papež František pro tuto cestu předsevzal, byl velmi delikátní a vůbec ne jednoduchý. Od Ankary, bývalého chetitského a později římského města povýšeného Mustafou Kemalem do role hlavního města nového Turecka, které vzhlíželo k Západu, k Evropě, po Istanbul, starověkou Konstantinopol (jejímž oficiálním názvem byl Nový Řím), někdejší centrum osmanské říše, odkud často zaznívaly výhrůžky sultánů dobytím Říma, Kristův náměstek navštívil zemi, jejíž vůdce je v ambivalentní situaci. Podle některých necítí k chalífovi Bagdádímu, který nedávno sídlu papežství pohrozil dobytím, čímž vyhrožovali již někteří jeho předchůdci ze 7.–17. století s realističtějšími vyhlídkami, avšak zcela jistě s menší provokativní hru-

bostí, dostatečné nepřátelství a podle jiných k němu dokonce chová skryté přátelství.

Prezident Erdoğan je problematickou a pochybnou postavou. S papežem se setkal v honosném paláci vybudovaném v Ankaře na jeho počest, jenž svou rozlohou překonává Kreml, Vatikán i „královský palác“, který postavil – i v tomto případě jako monument sám sobě – Ceaușescu v Bukurešti. Ostatně vedle sídel někdejšího rumunského diktátora a současného republikánského sultána se i dnes zničené kolosální Hitlerovo berlínské kancléřství, jež ve své době vyvolalo skandál, zdá skromným příbytkem. Během několika let vlády Erdoğan nejdříve zdánlivě velmi pevnou rukou vedl Turecko rozhodnuté vstoupit do Evropy za každou cenu. Poté změnil směr a zdálo se, jako by skoro chtěl exhumovat dávný panturkismus, na počátku století tak drahý Enverovi Pašovi, který snil o „Velkém Turecku“ od Smyrny až po Samarkand. Nakonec, aniž se oficiálně přihlásil k jednomu či druhému cíli, se sám prohlásil za vůdce rozsáhlého neoosmanského imperiálního plánu, jenž chce podle všeho Turecko pasovat do role vedoucího státu sunnitských muslimských zemí, přičemž bez přílišné diskrétnosti pomrkává na džihádisty po celém světě (ti se ostatně, jak je obecně známo, těší značným sympatiím uvnitř nejsilnější turecké politické strany AKP /Strany spravedlnosti a rozvoje/). Alespoň na pohled ho nijak zvlášť neznepokojuje skutečnost, že ho to staví do objektivně podezřelé situace vůči západnímu světu, k němuž Turecko více jak sto let vzhlíželo (ještě před Atatürkem za reforem posledních sultánů). Nezneklidňuje ho ani fakt, že ho to, zdá se, vede na cestu diplomatické kolize s Izraelem, který byl po mnoho desítek let trvalým diplomatickým spojencem jeho země a který zůstává i jejím hlavním hospodářským a obchodním partnerem.

Prakticky má Erdoğan s Netanjahuem dál společného nepřítele, syrského Asada, ale to je teď mnohem méně důležité, než to bylo před několika lety. Je naopak mnohem významnější a znepokojivější, že má stejné nepřátele jako chalífa Bagdádí: právě Asada a Kurdy. Ostatně jistě není náhodou, že papež v předvečer své cesty poskytl

dlouhý rozhovor izraelskému deníku *Jediot Achronot*, v němž zdůraznil, že katolická církev pohlíží na judaismus, stejně jako na islám, přátelsky a s úctou, a připomněl slavnou větu Pia XI., podle níž se křesťan nemůže v duchovním smyslu považovat za nikoho jiného než za semitu, což v tomto kontextu a v těchto intencích vlastně znamená za žida, byť to asi není úplně přesné. V rozhovoru pro tyto důležité izraelské noviny si také papež neodpustil větu bezpochyby plnou přátelství, optimismu a ochoty, ale jak je jeho zvykem i se skrytou provokací. Když přišla řeč na šoa, slíbil, že vatikánské archivy budou zcela zpřístupněny všem badatelům, kteří chtějí zkoumat činnost papežského úřadu během nešťastných let pronásledování. Nemůže nám jistě uniknout, že takové prohlášení v sobě zahrnuje jak pozvání, tak jistou provokaci: přijďte si sami na vlastní oči ověřit, kdo má pravdu – zda jistě zejména židovské kruhy, nebo Svatý stolec – v otázce údajné liknavosti Pia XII. při odporu vůči nacistickým zločinům či v otázce zásluh katolické církve, jež proti nim bojovala, byť ne vždy zcela otevřeně a rozhodně.

Stejný tón, stejné výzvy, které jsou zároveň výrazem srdečnosti i skryté provokace, lze najít také v umírněné a velmi opatrné řeči papeže k prezidentovi Erdoğanovi po návštěvě mauzolea Mustafy Kemala Atatürka, jenž zůstává otcem turecké vlasti, přestože se nedá říci, že by byl současný prezident jeho přesvědčeným obdivovatelem. Turecko je zemí velmi starobylé kultury, po staletí dominovalo Středomoří a zároveň bylo centrem politického systému, jenž zaručoval svobodu a ochranu i všem nemuslimským poddaným. Dnes se odehrává velmi tvrdý konflikt, který má náboženské a politické aspekty, a svět od Turecka očekává příkladné humanitární chování, jaké dodnes uplatňovalo vůči syrským a iráckým uprchlíkům. Země půlměsíce je v otázce udržení světového míru v první linii, v níž ostatně coby spojnice mezi Východem a Západem vždycky byla. Proto papežova řeč obsahovala jak chválu a uznání, tak i skrytá varování a apel na to, aby Turecko nezklamalo všeobecně sdílenou naději, dnes poznamenanou nikoli neopodstatněnými obavami.

Stejným tónem hovořil i k Diyanetu, Úřadu pro náboženské záležitosti, nejvyšší náboženské autoritě dnes již laického tureckého státu, který tak ale v současnosti příliš nevypadá. Poté, co připomněl dlouhou tradici přátelství mezi Svatým stolcem a Tureckem a zejména předválečnou činnost apoštolského legáta monsignora Roncalliho, jenž se později stal papežem Janem XXIII., obrátil se papež na předsedu Diyanetu jako na svého kolegu nebo dokonce sobě rovného. Jsme oba, řekl mu, náboženští vůdci; chovejme se tak ve chvíli, kdy se znovu objevuje náboženská nesnášenlivost, jež způsobuje utrpení tolika národů. Vedle muslimů a křesťanů výslovně zmínil židy a jezidy. Tenhle papež se jako obvykle nechová diplomaticky, ani když ho k tomu okolnosti nutí. Je to člověk, který mluví zpřímá, nepoužívá ani opisy, ani eufemismy.

V Istanbulu se zatím papež setkal s ekumenickým pravoslavným patriarchou Bartolomějem I. a početnými křesťanskými komunitami. Mluvil také o jednotě křesťanů, i když dobře ví, že v pravoslavném (řeckém, ale především ruském) světě taková perspektiva naráží na mnoho překážek i na odpor. František ale není z těch, kdo se zaleknou. Dokázal to již několikrát. Hlavní otázku v rámci pravoslaví představuje „Petrovo prvenství“. Zmínka o tom padla. Sice velmi opatrná, ale zazněla. A to je důležité znamení.

Pohoršení na baterky

PAŘÍŽ, 21. PROSINCE

Tragický masakr, k němuž došlo v úterý 16. prosince ve vojenské veřejné škole na Warsak Road v pákistánském městě Pěšávar s bilancí přes sto padesát na místě mrtvých a téměř dvě stě zraněných, některých z nich vážně, souvisí – jak bylo připomenuto a jak bychom neměli zapomínat – s událostí, kdy před dvěma lety ozbrojenci z pákistánské odnože Tálibánu TTP (Tahrík-e-Tálibán Pákistán) zaútočili v pákistánské Mingoře na školní autobus a vážně zranili čtrnáctiletou Malálu Júsufovcovou, jež se od té doby stala celosvětovým symbolem práva na vzdělání a také držitelkou Nobelovy ceny za mír. Víme, co je TTP zač. Tato skupina se vši pravděpodobností zosnovala atentát proti Bénazír Bhuttové v roce 2007 a připravovala i nezdařený atentát na Times Square v roce 2009. Jejich program zahrnuje ve strategické rovině džihád proti pákistánské vládě premiéra Naváze Šarífa a armádě (přestože je v minulosti organizovali a chránili), nastolení nového společenského řádu založeného na právu *šar'ía* a koordinaci aktivit s afghánským hnutím Tálibán. V taktické rovině usilují o okamžité osvobození svých právě vězněných představitelů. TTP bojuje proti tanci, hudbě, počítačům, nenáboženskému školnímu vzdělávání, školní docházce žen i proti očkování, které považuje za druh otravy. V roce 2007 tato organizace vznikla jako federace asi třiceti radikálních skupin a působí zejména v regionu Vazíristán na středozápadě, na hranicích s Afghánistánem.

Na teroristické útoky a snad i na nahodilé a nepovedené (nebo, kdoví, až příliš obratné) represe, které končí masakrem malých dětí

či mladistvých jsme, bohužel, až příliš zvyklí. Zkusme si ještě jednou osvěžit paměť několika zběžnými, chronologicky seřazenými poznámkami. Měly by nám jen stručně a s mnoha mezerami připomenout některé události, na něž bychom nikdy neměli zapomenout, neboť jsme přísahali, že na ně nikdy nezapomeneme, a jež neúprosně upadly v zapomnění až na příležitostné, často pod nějakou záminkou pořádané připomínky událostí.

1. Beslan, Severní Osetie-Alánie (Konfederace nezávislých států), 1.–3. září 2004. Při obsazení školy čečenskými separatistickými ozbrojenci a při následném zásahu speciálních ruských jednotek přišlo o život 330 osob, z toho 186 dětí (mrtvých teroristů bylo 31).
2. Bagdád, Irák, 28. ledna 2007. Minometný útok na školu: 5 studentek zemřelo a 20 bylo zraněno.
3. Lógar, Afghánistán, 12. června 2007. Během atentátu u východu ze školy byly 2 studentky zabity a 4 zraněny.
4. Bagdád, Irák, 7. prosince 2009. Bomba odpálená mimo školu způsobila smrt 6 dětí a 25 jich zranila.
5. Potiskum, Nigérie, 10. listopadu 2014. Během útoku několika sebevražedných teroristů (odmítám pro ně používat vznešená pojmenování jako *šahíd* nebo *kamikaze*) zahynulo 47 lidí, především studentů.
6. Pěšávar, Pákistán, 16. prosince 2014. Útok na školu spravovanou armádou: přes 150 mrtvých.
7. Radáa, Jemen, 16. prosince 2014. Při útoku proti šíitským milicím zemřelo nejméně 15 dětí.

Co se týče 16. prosince tohoto roku, musíme uznat, že nebohých jemenských dětí zemřelo „jenom“ 15, méně než desetina obětí masakru v Pěšávaru. Přešla se však jejich smrt mlčením jenom kvůli tomu nebo spíš proto, že zemřeli kvůli těm (nebo dokonce rukou těch), kteří jsou podle našich médií spíše „na naší straně“? Ve skutečnosti je v tomto případě za atentát jako obvykle odpovědná al-Káida. Jejím cílem však byli šíitští rebelové Húthiové, což automaticky deklaruje jemenské mrtvé na oběti „druhé kategorie“, stejně jako celé afghánské

vesnice zmasakrované drony. Ani tam se děti nepočítají, dokonce se ani nepřipomínají, protože jako zpráva, přesně tak, „neobstojí“.

Vraťme se tedy k události v Pěšávaru, ponechme její hrůzostrašnost stranou a snažme se pochopit, co se stalo, a položit si otázku, zda má tato tragédie nějakou, jakkoli zvrácenou a nelidskou, logiku.

Útok na školu, více než 500 rukojmí v rukou skupiny teroristů, přibližně 150 mrtvých, desítky vážně zraněných: to je bilance atentátu na armádní školu a na děti a mladistvé, kteří ji navštěvovali. To, že atentátníci při útoku všichni zahynuli, jak oznámily pákistánské úřady, je téměř přitěžující okolnost. Snad si to i zasloužili, ale o to nejde. Vážnost toho, co se stalo, kromě hrůznosti události samotné, tkví ve spirále pomsty, do jejíž logiky spadá. Ozbrojenci TTP tímto krutým a nelidským způsobem reagovali na jiné zásahy a nelidské činy, o nichž jsme nebyli ani náznakem informováni, což ale není, abychom si rozuměli, žádná polehčující okolnost. Kdybychom však tento faktor mohli náležitě zvážit, určitě by nám to pomohlo události porozumět, což je samozřejmě něco úplně jiného a opačného, jak asi není třeba zdůrazňovat, než ji omluvit. Musíme si zejména připomenout a pochopit, že atentát v Pěšávaru přišel po měsících bojů, náhlých útoků a odvet mezi dvěma starými komplici: Šarífovou vládou a Tálibánem. Teď si mnozí kladou otázku, zda by se v této situaci Šarífovi nehodilo usilovat o spojenectví Spojených států amerických. V takovém případě by totiž u mnoha našich médií přirozeně získal právo zabíjet za shovívavého ticha. Ale ve hře je možná čínská neznámá. Čína není od Pákistánu daleko a Šaríf by se tak mohl obrátit spíše na ně než na Američany.

Takže ve skutečnosti není nutné pákistánský džihádismus nijak zvlášť demonizovat. Faktem je, že v celém muslimském světě již po několik desetiletí panuje velmi silné a dynamické napětí mezi obrodnými silami, revolučním pokušením a voláním po nábožensko-kulturních formách, jež se nám zdají archaické a barbarské, ale které ti, kdo je přijímají zevnitř, prožívají se silnou touhou po jiné budoucnosti, než jaká je současnost. Musíme mít také na paměti, že dnes jsou muslimské země často těmi nejzaostalejšími a nejchudšími

ve světě blahobytu, zároveň však těmi nejrozvinutějšími ve světě bídy a hladu. To z nich činí jakési pojítka mezi populací zeměkoule, stále dramatičtěji rozdělenou na nadbytek a rostoucí koncentraci bohatství na jedné straně a masovou chudobu na straně druhé. V takové situaci se pro kazatele nenávisti a násilí převlečeného za svatou válku ve jménu Boha stává nábor osob zaslepených nenávistí a otupělých bídou a nevzdělaností, které cítí, že už nemají co ztratit, velmi jednoduchý.

Na takový útok by měl bohatší, svobodnější a vzdělanější svět reagovat zbraněmi, kterými se vymítá bída a odstraňují její nejhlubší příčiny, nikoli zbraněmi represí a odvet. Velkým nebezpečím, jímž Západ právě prochází – a vidíme to zejména na italském veřejném mínění –, je naopak iluze, že jedinou možnou odpovědí na slepé násilí je odpověď diktovaná stejně slepým a navíc i brutálnějším násilím.

Ale pozor, stínači hlav, masoví vrazi dětí, utlačovatelé žen a sexuální násilníci nám posílají naprosto jasnou zprávu. A v jejich šílenství je, bohužel – už jsem to řekl jak tady, tak i jinde a znovu to opakuji –, naprosto zřetelná, nelítostná logika. Ostatně to sami přiznávají: chtějí být napadeni, chtějí se stát mučedníky a mít tak jistotou, že jejich krev přinese nové konverze k jejich víře.

V této chvíli hrozí nebezpečí, že se u nás až příliš zvýší počet lidí ochotných hrát jejich hru v iluzi, že to bude na jejich zneškodnění stačit. Ke starým a až do včerejška okrajovým hlasům, které vyzývaly ke křížové výpravě na „obranu západních hodnot“ a které dnes podle všeho opět nabraly na síle, se z levice – odkud až do včerejška zaznívalo nabádání k porozumění a k dialogu – přidružil nový duch „nenáboženské a demokratické křížové výpravy“. Právce a levice se shodují v identifikaci společného nepřítele, který je zaprvé především protizápadní a zadruhé protiliberální. Proti džihádistickému islámu (ale zvýšil se počet těch, kteří tvrdí, aniž by cítili potřebu si své tvrzení jakkoli ověřit, že džihádismus se shoduje se skutečnou a hlubokou podstatou islámu) se šikujeme zprava i zleva na obranu těch hodnot, jež nejhlouběji pocítujeme jako „své“, tedy samozřejmě blahobytu, ale i tolerance, racionality a lidských práv.

Jenže je tu něco, co nám uniká. Něco obrovského. My stále považujeme hodnoty, jež si vydobyla naše kultura, za univerzální a nechceme vzít na vědomí skutečnost, že právě tyto hodnoty byly založeny na nerovnosti a nespravedlnosti. Cesta občanského vzestupu moderní doby od 16. století dodnes vedla po hlavách, zádech a – řekněme to otevřeně – i přes mrtvoly národů z ostatních světadílů. A to platí i pro levici. Když Marx s Engelsem vyzývali „proletáře všech zemí“, aby se spojili, jejich svět představovali dělníci a rolníci evropského trojúhelníku mezi Paříží, Berlínem a Londýnem. Slovanští, italské, španělské a řecké pracující zůstávali na okraji, tím méně byla brána v úvahu práva afghánských pastýřů, rolníků v deltě Nilu či otroků sklízějících bavlnu a kávu.

Může se nám to nelíbit, ale globalizace vynesla dnes tento hluboký rozpor na povrch. Ozřejmila, že naše rovnost a náš blahobyt stál po dlouhá století na bídě národů z ostatních světadílů a na vykořisťování, jemuž byly vystaveny. A to všechno pokračuje i dnes: v dnešním světě miliony Afričanů nemohou uhasit svou žízeň a léčit se s AIDS, neboť naše lobby spravují zásoby vody za drahé peníze a ceny za patent na výrobu léčiv drží vysoko.

Tohle násilí není o nic méně krvavé, není méně kruté než násilí Tálibánců: je jen méně viditelné, méně očividné. A to do té míry, že je považujeme za „přirozené“. Vyhodit do povětří školu, třeba ve jménu Boha, je zločinný fanatismus. Zatímco ničit pomocí dronů úkryty ozbrojenců bez ohledu na skutečnost, že se nacházejí v pokojné zástavbě tvořené chýšemi a chatrčemi žen, starých lidí a dětí (tedy pokud nedojde k omylu, kdy se zničí nevinné vesnice a vyhladí se i všichni jejich obyvatelé, aniž se zasáhne jeden jediný úkryt Teroru), to je obyčejné mezinárodní policejní opatření. A vyhladovět a přivést k zoufalství celé světadíly ve jménu logiky zisku a pravidel trhu je pak nejspíš kultura a svoboda. Dokud tuhle nenormální logiku od kořenů nevymýtíme, stále nám bude hrozit nebezpečí, že časem bude mít metoda fanatického šílenství navrch.

Nicméně abnormalita úsudku založeného v zásadě na staré báchorce o konfliktu kultur je stejná, byť protichůdná k té se zdán-

livě opačným znamenkem, jež spočívá ve velkém zlu, na něž upozorňuje papež František – v lhostejnosti. To umožňuje obecné, povrchní a rozhodné odsouzení těch, kdo zabíjejí děti, bez jakékoli zodpovědné úvahy nad příčinami, které mohou vyvolat takovou hrůznost v lidech, které není přijatelné považovat za a priori zdegenerované a zrůdné. Lhostejnost vyvolává jev, který Claudio Magris³⁵ popsal v deníku *Corriere della Sera* hned druhý den, 17. prosince. Pohoršujeme se na povel, ale také nepravdělně. Máme velmi krátkou paměť, neboť naše poznání je omezené a naše etika slabá. Sedmnáctého prosince to vypadalo, jako by celý svět sborově křičel své „Už nikdy víc!“ do tváře vrahů z Pěšávaru, nicméně prostředky, nástroje a konkrétní opatření, jež by se měla přijmout, aby se takové neštěstí neopakovalo, zůstala zahalena v mlze. Pak jsme byli svědky toho, jak hned následujícího dne jeviště znovu ovládla otázka italsko-indického incidentu týkajícího se dvou mariňáků, poté vyhlídka na ukončení napjaté situace mezi USA a Kubou a nakonec odsouzení mladíka pro vraždu – každodenní trpká stránka z italské černé kroniky, obligátní „zatracený případ“³⁶ – a okamžitě tak ze scény vystrnadila masakr v Pěšávaru. A tak se od sólokapra k sólokaprovi necháme tahat za nos několika vyvolenými *happy fews*, kteří ovládají světové finance a hospodářství a pro něž jsou politici jakousi „obchodní společností“ jednajících v jejich zájmu a *opinion makeři* jejich výkonným personálem.

Ostatně způsob, jakým přijímáme (nebo lépe řečeno jsme jim vystaveni), uskladňujeme, zpracováváme a přitom zapomínáme jistě znepokojivé, alarmující nebo přímo strašlivé zprávy, má také jiné aspekty, které by v nás měly vzbuzovat odpor. Například morbidní hra pohřebního účetnictví, která je v podstatě bezděčnou náhražkou logiky „oko za oko“. Mnozí z nás mají tendenci instinktivně a skrytě ospravedlňovat jisté hrůzy tím, že je považují za reakci na jiné hrůzy

³⁵ Claudio Magris (* 1939) je italský spisovatel, germanista a esejist. Některé jeho romány (*Dunaj. Životopis řeky*) či odborné tituly (*Habsburský mýtus v moderní rakouské literatuře*) vyšly v češtině – zabývá se zejména Střední a Východní Evropou.

³⁶ *Ten zatracený případ v Koší ulici* (č. 1965) je název románu velkého italského spisovatele 20. století Carla Emilia Gaddy (1893–1973), který pojednává o vraždě a jejím vyšetřování.

a dávají tak najevo, že atavistická dimenze („lidská, až příliš lidská“) pomsty je vlastně moc nepohoršuje. Tak například zlynčování palestinského mladíka Muhammada Abú Khdeira, který byl upálen zaživa na začátku července tohoto roku, nemůže nijak ospravedlnit krveprolití, jehož se dopustili dva Palestinci v synagoze 9. listopadu téhož roku. Žádný politický ani náboženský důvod, žádné utrpené příkoří nemůže ospravedlnit činy, které nejsou jen hanebné, ale vyvolávají další nenávist a dál roztácejí spirálu pomsty, kterou bychom měli naopak zastavit.

Jenže abychom ji zastavili, musíme na jedné straně jít až ke kořenům událostí, jež ji vyvolaly a jež spočívají ve stále neuskutečněném a ještě na hony vzdáleném řešení izraelsko-palestinského problému (který navzdory zdání, nepochybnému překrucování a zločinné snaze ho takovým učinit, není problémem výlučně židovsko-arabským ani židovsko-muslimským). Na druhé straně je třeba, aby silnější uskupení šlo příkladem a jako první opustilo tragickou hru vzájemných provokací a represí (i proto, že provokace se páchají zejména proto, aby vyvolaly represe v tragickém začarovaném kruhu, který vyrůstá sám ze sebe). Tato náročná, a řekněme také odvážná a heroická, povinnost dnes náleží Izraeli. A Izrael se mýlí, když má za to, že tvrdá reakce, možná dokonce vzhledem k útoku i přehnaná, je jedinou cestou, jak si zjednat úctu. Jinou otázkou je, zda izraelská vláda chce teroristické atentáty využít jako záminku pro nekonečné odsouvání řešení krize, které může jako jediná zahájit. Jen pokud Izrael najde sílu učinit první krok na cestě k míru a vzdá se represí vedoucích jenom k dalším krveprolitím, zajistí si skutečně úctu a vděk všech. Tedy samozřejmě kromě těch, kteří si naopak přejí, aby masakr pokračoval. Klíčem ke všemu je právě tato otázka: Kdo chce, aby pokračoval, a proč? Podobně obecné odpovědi jako ty, jež všechno připisují fanatismu, evidentně neobstojí. Vymanit se z kruhu pomsty vyžaduje odvalu. Bylo by to bezpochyby nepopulární rozhodnutí, a kdyby ho třeba prosadil nějaký politik, přišel by jistě o velké množství hlasů. Dokonce i nazývat věci pravými jmény vyžaduje odvalu. Přesto bychom se o to měli pokoušet.

Na druhé straně musíme dál spoléhat na skutečnost, že odvaha, víra a čest mohou být silnější než fanatismus a násilí a že mohou být odměněny. Několik dní předtím, než došlo k útoku na jemenské a afghánské děti, se stala jiná, výjimečná a velmi šťastná událost. Média se o ní příliš nešířila, proto vzápětí upadla do zapomnění, nicméně i tak vzbuzuje naději. Ve čtvrtek 11. prosince tohoto roku dorazilo téměř osmnáct milionů šiitských poutníků do iráckého svatého města Karbalá na svátek *Arbain*, který ukončuje čtyřicetidenní smutek za smrt imáma Husajna, Muhammadova vnuka, šiitského světce a mučedníka, kterého nechal zabít sunnitský chalífa z Damašku v 7. století.

Jednalo se o rekordní počet poutníků, který byl hozenou rukavicí do tváře sunnitským džihádistům chalífy Bagdádího přímo uprostřed jimi ovládaných území. Svědky podobného výjevu jsme se stali i v dalším svatém městě Nadžaf, kde dívky v čádoru hrdě nesly v průvodu portréty imáma Chomejního a Hasana Nasralláha, vůdce libanonského Hizballáhu. Jak Írán, tak Hizballáh i syrský prezident Asad podporují boj proti džihádistům z IS, i když se odmítají podílet na koalici vedené Spojenými státy, jejímž skutečným cílem není jen boj proti Bagdádímu jako takový, nýbrž vybudování západních vojenských základen co nejbliž íránské hranici.

Chalífova strategie

FLORENCIE, 20. LEDNA 2015

Ještě jednou se vraťme k tomu být, chtít být nebo myslet si, že jsme na straně společnosti, kterou před lety nazval Erich Fromm ve svém slavném eseji „společností vlastnění“. Jeden můj přítel, známý badatel, jehož nebudu jmenovat, mi právě napsal, že před několika týdny poslal dopis jednomu významnému novináři, vedoucímu jedné rubriky v jednom z největších deníků naší země:

*Milý A***, plně sdílím zděšení z pařížského masakru a uspokojení z reakce Evropy. Proč se ale všude tvrdí, že islamisté „nenávidí naše svobody“, „naši toleranci“, to, že jsme „liberté, egalité, fraternité“ a že je Evropa založena na těchto hodnotách? **Měla by na nich být založená. Jenže na bratrství jsme zapomněli už před drahnou dobou, o rovnosti se moc nemluví a ještě řidčeji se praktikuje. Nikdy jsme je také neuplatňovali ve vztahu k Asiatům a Afričanům, ať už muslimům či nikoliv. Ve vztahu k nim jsme uplatňovali jen naše záporné hodnoty (které vždy doprovázely naše kladné hodnoty jako odvrácená tvář téže planety): svobodu být chamtiví, být přemožitelé, vykořisťovatelé, egoisty a cyniky; svobodu v konzumerismu a v komercializaci, jež vážně ohrožují autentické duchovní hodnoty islámu i ostatních kultur (počínaje tou naší). Ne, příčinou jejich nenávisti není to, že jsme svobodní. Nenávidí nás, protože jako svobodu a pokrok prezentujeme skutečnost založenou na nespravedlnosti a nemorálnosti. Založme Evropu znovu na jejích autentických hodnotách spravedlnosti a pak teprve bude***

možné setkání s dalšími národy tisíciletých kulturních tradic. Již před více než sto lety viděl Conrad v hloubi Evropy „srdce temnoty“. Jen za předpokladu, že si ho uvědomíme a že ho porazíme, budeme moci vrátit ideji svobody její nedocenitelnou hodnotu.

Vznešená slova, nenapadnutelná perspektiva a návrh, s nímž nelze než souhlasit. Přítel tvrdí, že ho překvapil a zklamal fakt, že jeho dopis nebyl dodneška uveřejněn a že mu od onoho význačného novináře ani nepřišla žádná odpověď. Odpověděl jsem mu, že podle mého názoru ani nikdy uveřejněn nebude, a to bohužel zcela záměrně. Pokud by takový názor shrnutý do několika stručných, bystrých a rozumných řádků dostal prostor, zhroutilo by se příliš mnoho takzvaných *idola fori*, na jejichž co nejskálopevnějším udržení však mají mnozí lidé velký zájem. Tak proč by měli přispět k jeho šíření? Jen proto, že je pravdivý? Ale na pravdě „nesejde“, jak již před lety moudře říkal Gianni Bonagura coby bůh Janus na jevišti v nezapomenutelných *Sedmi římských králich* z pera Luigiho Magniho a s Gigim Proiettim (v několika rolích, včetně oněch králů).

Mezitím zprávy, které přicházejí z Francie i ze světa, nejsou, jak se dalo předpokládat, povzbudivé. Pět milionů výtisků nového čísla časopisu *Charlie Hebdo* rozebraných v rekordním čase mělo svůj okamžitý efekt, jak se bohužel dalo až příliš snadno očekávat. Celý muslimský svět byl pobouřen kvůli dalším karikaturám považovaným za urážlivé a bezbožné (samozřejmě nic proti právu na svobodu projevu, ale bylo opravdu vhodné s ní nakládat tak neumírněně, provokativně a přilévat tak olej do ohně?). V Nigeru zemřelo při útocih na katolické kostely sedm lidí (krutá ironie událostí: pro mnoho muslimů je Západ a křesťanství totéž a tak se v pomstě za karikatury zveřejněné antiklerikálním časopisem útočí na katolické kostely); v Gaze počmárali francouzské kulturní centrum; v Ingušsku vyšly do ulic tisíce protestujících; afghánský prezident Ghaní mluvil o „nezodpovědných karikaturách Proroka“ (a jak je možné s ním nesouhlasit?).

Ještě vážnější je zpráva, podle níž se neupřesněné množství francouzských občanů židovského vyznání chystá opustit svou vlast, „kde

pro ně již není bezpečno“, „kde člověk může umřít jen proto, že je Žid“. Jde o dopad masakru v košer supermarketu v oblasti Porte de Vincennes, k němuž došlo 9. ledna, ale možná také – a především – o reakci na projev premiéra Netanjahua ve Velké pařížské synagoze z 11. ledna, kdy prohlásil: „Izrael je vaším domovem.“ Vyzval je tedy k *aliji*, k novém exodu. Jinými slovy je vybídl, ať změní vlast. To všechno otevřeně řekl nejvyšší představitel cizího státu na návštěvě v jiné zemi a v přítomnosti nejvyššího představitele hostitelského státu. „Bibi“ nikdy nebyl džentlmen a Hollande je z těch, kdo ranám do tváře neuhýbá, událost však byla objektivně nepřípustná jak z hlediska diplomatického, tak i z hlediska obyčejné slušnosti. Navíc pokud by následkem toho skutečně mělo dojít k odchodu byť jen několika stovek francouzských Židů do Erec Jisra’el, vláda vedená člověkem zodpovědným za tuto situaci by bezpochyby neváhala zabrat další části palestinského území, které už skoro neexistuje, aby zde usadila tyto nové občany, souvěrce, nucené znovu prechat z Evropy, jak se to dělo před osmdesáti lety. Ani nemá smysl namítat, že dnes ve Francii, jako i na celém Západě, jsou židé sice v ohrožení, ale ve stejné situaci jsou i křesťané, muslimové a agnostici.

Tato záležitost, sama o sobě velmi vážná, se jeví ještě znepokojivěji, pokud ji dáme do souvislosti s tím, co znovu zdůraznil jeden z nejváženějších, nejkompetentnějších a nejneustraněnějších pozorovatelů blízkovýchodní situace, politolog a islamolog Gilles Kepel. Vrátil se tak k tématu, jemuž se věnoval už ve své knize *Teror a mučednictví*³⁷. Klíč ke všemu spočívá ve výzvě či plánu vypracovaném již před lety, v roce 2004, jedním syrským inženýrem, který tehdy patřil k bin Ládinovi a byl znám pod čestným jménem, tzv. *laqabem*, Abú Musab al-Suri (tedy „Syřan“). Po internetu nechal kolovat kilometrový dokument nazvaný *Výzva ke globálnímu islámskému odporu*, o níž většina z nás vůbec nevěděla a málokdo ji bral vážně, neboť ji pravděpodobně považoval za abstraktní a příliš ambiciózní. Autor

³⁷ Gilles Kepel, *Terreur et martyre. Relever le défi de civilisation*, Flammarion, Paříž 2008. It. překl. *Oltre il terrore e il martirio*, Feltrinelli, Milán 2009.

výzvy v rámci kritiky teroristické strategie, jež vedla k 11. září 2001, tvrdí, že není třeba útočit na Spojené státy americké, nýbrž na Evropu, a zároveň že nemají útočit skupiny teroristů podřízené přísnému centrálnímu vedení, ale spíše buňky patřící buď přímo k radikální islámské menšině, nebo alespoň k menšině ochotné nechat se extremisticky vzdělat. Nechá se jim volnost jednat na základě vlastní taktické iniciativy s jediným strategickým cílem: uskutečňovat akce, které by v Evropě vyvolaly paniku a všeobecnou občanskou válku jak mezi muslimy (tedy *fitnu*), tak mezi muslimy a nemuslimy. Mezi cíli atentátů zmiňuje al-Suri i židy, na něž se má ale útočit mimo synagogy, tedy přesně tak, jak to udělal Merah v roce 2012 v Toulouse, Nemmouche v roce 2014 v Židovském muzeu v Bruselu, Coulibaly 9. ledna 2015 u Porte de Vincennes. Pak je také třeba útočit na „odpadlíky“, tedy muslimy tak či onak příliš svázané s takzvanými *kuffar*, tedy „nevěřícími“, jako byl například francouzský muslimský policista Ahmed Merabet, zavražděný 7. ledna jedním ze dvou bratrů Kouachiových. Nakonec je nezbytné páchat atentáty i na intelektuály a umělce, kteří se výslovně angažují proti celému islámu, aby se zabránilo jakékoli formě dialogu a prohloubila se tak propast mezi věřícími a nevěřícími, čímž by se nevratně přiblížilo to, co by podle mnohých bylo „střetem civilizací“.

Revoluční utopie – to je podstatou al-Suriho strategického myšlení. Ale v čem revoluční utopie spočívá? Právě v tom, že dnes budeme lhát, zatímco vše naplánujeme tak, aby se v budoucnosti naše lež změnila ve skutečnost. Tedy konkrétně v tom, že budeme tvrdit, že střet mezi muslimy a muslimy i mezi muslimy a nemuslimy, jenž není v zájmu ani v realistických očekáváních převážně většiny z asi tří a půl miliard lidí, kteří jsou dnes na světě křesťany, židy či muslimy, je skutečný a nezbytný, čímž se docílí toho, aby se takovým nevyhnutelně stal. Al-Suriho návrh prý podle Kepela vrcholní představitel al-Káidy, tehdy věrní „leninskému“ hierarchickému principu pyramidální revoluční praxe, asi před deseti lety zavrhli, protože se báli, že u akcí izolovaných buněk hrozí nejenom nebezpečí unáhlenosti, ale také rychlé infiltrace, a tudíž i zničení. Ale dnes, jak si všímá Kepel,

„YouTube, Twitter a Facebook [...] umožňují takzvaný ‚počítačový fishing‘ v obrovském prostoru pro nábor nových členů vytvořeném sociálními sítěmi.“ Navíc „rozpad arabských revolucí dovoluje velmi snadný přístup do džihádistických výcvikových kempů hned za hranicemi Evropy za cenu nízkonákladového letu. Například Istanbul, kam se díky masovému přílivu turistů dostanete za pár korun a bez víza, je dneska vstupní branou i pro tento další, džihádistický turismus, v rámci něhož proudí děti z francouzských předměstí vstříc hrůzám Islámského státu.“³⁸

Útočit na Evropu a evropské židy, aby byli „nuceni“ emigrovat do Izraele, a tak skrze jejich nucené usídlení v již tak těsných hranicích donutit izraelskou vládu, aby ještě rozšířila hranice své faktické anexy palestinského teritoria o území nezbytná pro nové osadníky, a zároveň tím eskalovat již teď vážnou blízkovýchodní krizi téměř až k explozi – je tohle plán chalífy Bagdádiho? Je to snad důvod, proč systematicky a zcela jistě nikoliv náhodně ze svých (šílených, ale všeobecných) útoků proti Západu a židům vynechává Spojené státy americké a Izrael? A styčným bodem, v němž by se sice opačné, ale souběžné geopolitické plány tajných služeb USA, Izraele a chalífy mohly protnout, je tedy Armagedon, který by se odehrával současně v Evropě a na Blízkém východě? Chraň bůh!

³⁸ *La Repubblica*, 18. ledna 2015, s. 14.

Guantanamera

FLORENCIE, 27. LEDNA

Vzpomínat je často strastiplné a bolestné. Přesto je to, co obvykle nazýváme „povinností paměti“, úžasná věc. Opakují nám to všichni, od médií přes politiky až po učitele ve škole. A mají pravdu. Každého 11. září, každého 27. ledna, každého 25. dubna a od teď se vši pravděpodobností i každého 7.–9. ledna.

Pamatovat si je nezbytné. Škoda jen, že to nestačí. Problém není v tom, že bychom si nepamatovali, ale v tom, že si toho často nepamatujeme dost. A pak existují dva druhy vzpomínek: na jedné straně ty, které se připojují k ostatním, možná analogickým, ale rozdílným vzpomínkám a vytvářejí s nimi komplexní paměťový fond, s nímž pracujeme, když se snažíme utvořit si na něco promyšlený názor; na druhé straně vzpomínky, které naopak slouží přesně opačnému cíli, než jaký navenek proklamují. Slouží tedy k tomu „dát vzpomínku-strašáka na titulní stranu“,³⁹ aby se ve své mohutnosti ocitla přímo před námi tak, že zabere celé naše zrakové pole, čímž překryje a vyžene z paměti další, možná důležitější vzpomínky. Například, ponecháme-li šoa stranou, mluví se o masakru jihoamerických Indiánů, kteří se stali obětmi takzvaných *conquistadores* a *bandeirantes*, o Arménech, o kulacích nebo o obětech Pol Pota, ve stínu ale zůstávají severoameričtí Indiáni, Tasmánci, bezpočet genocid, jež se

³⁹ Jde o citaci názvu italského filmu režiséra Marca Bellocchia z roku 1972 o sepětí tisku, politiky a pořádkových sil *Sbatti il mostro in prima pagina* (tedy doslova *Dej toho strašáka na titulní stránku*), který byl do češtiny přeložen jako *Aféra z titulní stránky*. (Pozn. překl.)

od 18. do 20. století odehrály v Africe, nebo třeba vyvraždění kozáků, které spojenci vrátili Stalinovi a poslali tak na jistou smrt, nebo smrt pravděpodobně více jak dvou milionů zajatých německých vojáků, kteří zemřeli vyčerpáním, hladu, kvůli nemocem či na nedostatek léčby během prvních dvou poválečných let, tedy v období sice čerstvého, ale přesto úplného míru.

Pak existuje i mnoho záležitostí, které v danou chvíli vyvolaly pohoršení, ale na něž lidé zapomněli a teď už dávno zmizely a vyvanuly z kolektivní paměti, neboť se nikomu nehodí je připomínat. Kdo si dnes vzpomene na irácké vězení Abú Ghrajb, které pravděpodobně nebylo o moc lepší než to v ulici Tasso v Římě, kde se v roce 1944 napáchalo tolik zvěrstev, že si je naštěstí ještě všichni dobře pamatují? Naopak často zapomínáme na hrůzy, které měli po jistou dobu všichni na očích, ale které se později ukázaly jako neexistující nebo velmi chatrné. Vzpomínáte si na iráckou ženu Sakíne Mohammadi Aštíaniovou, která před pěti lety zaplavila celou Itálii svou tváří – moc pěknou, i když trochu vylepšenou... –, protože mnoho italských starostů vyvěsilo její portrét na obřích plakátech před městské radnice, a již v její vlasti hrozilo, jak se uvádělo, ukamenování za nevěru? Pak vyšlo najevo, že v tom darebáckém iránském státě, na rozdíl od několika arabských zemí v Zálivu – kde je ale lepší jisté věci, i kdyby se děly, ignorovat, protože jsou to naši spojenci a prodávají nám ropu –, nevěra sice teoreticky může být potrestána ukamenováním, ale v praxi je velmi obtížné shromáždit takové důkazy, jež by soudcům umožnily tak barbarský trest udělit. Takže ženě hrozila nanejvýš smrt oběšením (což samozřejmě není žádná legrace...) za podíl na vraždě manžela. A tak se na tu milou paní, jelikož od té chvíle se již nedala použít jako mediální alibi pro útok na Íránskou islámskou republiku, zapomnělo. A mnozí starostové, kteří na zápěstí nosili zelenou stužku na znamení solidarity s ní – včetně mého přítele Mattea Renziho, později povýšeného do daleko vyšších funkcí –, si ji, jako by se nic nestalo, zase sundali.

Tak jaké další kultivované zločiny vedle Abú Ghrajbu a mnohého dávného i nedávného bombardování, v rámci něhož „střelba do vlast-

ních řad“ nebo „kolaterální škody“ – i přes použití „inteligentních bomb“ – zabily od Afghánistánu přes Irák až po Afriku mnoho nevinných lidí, spáchala naše demokracie postižená nevyléčitelnou amnézií, i když se každého 27. ledna, 25. dubna a 11. září sami zprošťujeme viny tím, že učiníme mediálně řízené „povinnosti paměti“ za dost? Kdo si dnes ještě vzpomene například na Guantánamo? Přesto by si na to alespoň má generace, i několik těch následujících pamatovat měly. Známe přece dobře půvabné tóny písně *Guajira guantanamera*.

Osvěžme si tedy paměť. Pátého února 2002 nás zasáhly – někoho z nás dokonce pohoršily – fotografie mnoha desítek vězňů z hnutí Tálíban či považovaných za příslušníky tohoto hnutí. V médiích se jejich snímky objevily možná omylem, možná nebyly dostatečně pohotově cenzurovány. Vězňové rozličného původu (nešlo jen o Afghánce či Araby, sem tam se tu vyskytl i nějaký Evropan či Američan) byli zavřeni v klecích a spoutaní řetězy na základně vojenského námořnictva Spojených států amerických na Guantánamu. Neví se, zda je z Afghánistánu převezli právě sem, na extrateritoriální základnu na kubánském území, proto, aby vězně zbavili kontaktu s vlastním územím Spojených států amerických, kde by násilí páchanému na zadržených bránila ústava, nebo proto, aby „darebácký stát“ Kubu popíchli další arogantní provokací.

Jednalo se o zajatce z řady vojenských výbojů, jež tehdejší prezident Spojených států amerických George W. Bush mladší vždycky vytrvale nazýval „válkou“. Avšak těm, kdo byli v rámci nich zajati, se nepřiznával, aniž by se někdo zabýval tímto arogantním rozparem, status válečných zajatců. Na jejich adresu jeden jinak poměrně zdrženlivý důstojník prohlásil, že přece není možné zaručit dodržování textu „starého čtyřiapadesát let“. Tím starým, zjevně zanedbatelným textem byly Ženevské úmluvy, které byly v tomto případě porušeny společně se zákony platnými přímo ve Spojených státech amerických. Na druhé straně v USA se již jak na parlamentní, tak na mediální úrovni diskutovalo o možnosti uzákonit použití mučení, pokud se usoudí, že by se tak daly získat informace potřebné pro záchranu amerických životů.

Nesmíme si myslet, že je to vichr šilenství, který vane naším světem a tlačí ho až k popření základů, na nichž stojí moderní občanská společnost, až k degradaci na takovou úroveň, proti níž kdysi bojoval Cesare Beccaria⁴⁰. Problém leží přímo v rozvoji moderních demokracií – tedy, chceme-li, v jejich vývoji do postdemokracií. Lze to shrnout i do dramatického vyjádření Marcela Gaucheta: „Když se práva člověka stávají politikou“.⁴¹ Od té doby diskuse o legitimitě výslechu, během nichž by se daly použít i „tvrďší“, „přesvědčivější“ a dalšími podobnými eufemismy popsané prostředky (i inkviziční soudci z 12. až 18. století používali obdobné zjemnělé opisy), udělala v parlamentech demokratických států, jako jsou Spojené státy americké nebo Stát Izrael, velký pokrok jak v intenzitě, tak v rafinovanosti, přestože média o tom občany ne vždy dostatečně informovala. Jinými slovy se zde vytváří zákon, který umožní v jistých případech a do jisté míry použít mučení. Vzhledem k odsudkům, na něž jsme si zvykli, k mantrám, jež jsme se během mnoha desetiletí naučili odřikávat, k zavržení totalitarismů, které jisté metody používaly, a tak podobně, je to bezpochyby nanejvýš zajímavé téma. Jak to, že se o tomhle obratu ve směřování námi sdílené demokratické etiky dostatečně nemluví? No co byste chtěli, děje se přece tolik věcí, kam bychom přišli, kdybychom měli mluvit o všech?

Od té doby byli v Guantánamu dál ilegálně zadržováni lidé, kteří často skutečně zdvihli zbraně proti okupantům ze Spojených států, ale protože neexistoval žádný válečný stav, nevědělo se podle jakých pravidel je věznit a vyslýchat. Skončili tam ale i mnozí další, kteří naproti tomu sice neudělali vůbec nic, ale stejně při zátahu padli do rukou vojáků nebo ozbrojených „vojenských poradců“. A teď se ocitli tisíce kilometrů od vlasti, prakticky nechránění ani vlastní zemí, formálně ovládanou skupinou kolaborantů; ani těmi, kdo je sice zajali, přitom však neměli odvahu přivést si je k sobě domů; a nakonec ani

⁴⁰ Jeden z největších představitelů italského osvícenství Cesare Beccaria (1738–1794) položil ve svém pojednání *O zločinech a trestech* (it. 1764, č. 1893) základy moderní penologie a odmítl v něm trest smrti. (Pozn. překl.)

⁴¹ Marcel Gauchet, *La démocratie contre elle-même*, Gallimard, Paříž 2002, s. 326.

mezinárodním společenstvím, které zrovna velmi pozorně hledělo někam jinam.

Dvanáct let! A nic se nezměnilo, leda k horšímu. Mnoha lidem je dál odpírána svoboda na základě rozhodnutí cizinců, kteří protiprávně vtrhli do jejich země, jsou dál vyslýcháni a mučeni. Jak americká, tak mezinárodní veřejnost o tom velmi dobře ví, ale teď už nedělá nic, aby tomu zabránila. V roce 2008 Barack Obama slavnostně slíbil, že jedním z jeho prvních vládních kroků bude uzavření tohoto ostudného vězeňského tábora a propuštění zadržených na svobodu. Z prezidenta Obamy se však vyklubal lhář, pokrytec nebo neschopný a zapomnětlivý chvástal, tedy zkrátka člověk, který neplní své sliby.

A co můžeme dělat my? Přesně to, co mohou dělat občané velké a šťastné demokracie: nechat si to líbit. Možná, to možná ano, chceme-li si zachovat tvář, můžeme si trochu zaprotestovat. Co nás to vlastně stojí? Co tím riskujeme? A kdyby nám to nestačilo, mohli bychom si zkusit sehnat knížečku, která vyšla před drahnými osmi lety u nikoho menšího než nakladatelství Seuil v Paříži a jejímž autorem je rozhlasový a televizní novinář Frank Smith. Ta strohá knížečka o zhruba sto dvaceti pěti stranách bez historického úvodu nebo poznámek se jmenuje *Guantánamo*.

Její obsah je jednoduchý. Velká kampaň v americkém tisku, podporovaná silným hnutím veřejnosti a americkou tiskovou agenturou Associated Press, donutila čtyři roky po otevření tábora, 23. ledna roku 2006, Pentagon k tomu, aby na základě zákona o svobodném přístupu k informacím (Freedom of Information Act) zveřejnil přepisy výslechů několika set vězňů. A tak bylo tři sta sedmdesát zápisů, z nichž některé jsou opatřené jménem zadržených, zveřejněno na cédéčkách a později zpřístupněno i na internetu.

Najděte si ten materiál. Jestli na to nemáte čas, tak si opatřete tu zastaralou knížečku Franka Smithe, v níž je shrnuto jen dvacet devět případů, bez jmen vyslýchajících i vyslýchaných, bez dat, bez poznámek. Samozřejmě, že svobodná a kompletní informace to není, přesto je těch pár stránek svým způsobem velmi výmluvných. Jednoduché otázky, strohé odpovědi. Zbytek – strach, násilí a utrpení – si musíte

představit. Jako když si čtete staré zápisy z inkvizičních procesů s kacíři a čarodějnicemi, kde ale narazíte na mnohem více detailů.

Staří veterináři vyprávějí o někdejších odděleních, kde se dělaly chirurgické pokusy na zvířatech (bojím se, že taková oddělení stále ještě existují). Když člověk vstoupil, uviděl spoustu klecí s ubohými svázanými, zafačovanými a náplastmi oblepenými zvířaty. Člověka zarazilo hluboké ticho, které v těch mučírňách panovalo. Kdo se ptal po důvodech, bylo mu vysvětleno, že pokusným zvířatům se obvykle vyříznou hlasivky. Kniha Franka Smitha na mě zapůsobila podobně.

Na druhé straně, i když se na ni brzy zapomnělo, může se stát, že na další knihu, kterou jsem během psaní těchto řádků zatím ještě neviděl, naopak čeká jiný osud. Takle publikace je prvním dokumentárním záznamem vlastní zkušenosti, jde totiž o svědectví jednoho z vězňů, *Deník z Guantánama* zajatce č. 760, Mauritance Mohamedou Oulda Slahiho. Vydání jeho odysey se v příslušných překladech chystá v dobré dvacítce zemí a již teď se prezentuje jako „očekávaný trhák“, tedy pokud ho „někdo“ nebude chtít zadusit...⁴²

Mohamedou přijel do Afghánistánu na konci osmdesátých let minulého století, aby se připojil k bojovníkům džihádu proti Rudé armádě a afghánským kolaborantům tehdy vládnoucího socialistického režimu. V té době Spojené státy americké chránily a financovaly *mudžáhedíny*, mezi nimiž byl i Usama bin Ládín. Víme, že pak došlo k obratu a ze zasloužilých válečníků se během několika málo let stali nebezpeční teroristé na seznamech CIA, jež je ostatně vzhledem k tomu, že předtím byli jejími spojenci, velmi dobře znala. Mohamedou zanechal válčení v roce 1992, ale i tak ho chytili, zavřeli a poslali do Guantánama spolu s dalšími osmi sty vězni stejného druhu. Od roku 2002 dodnes přetrpěl třináct let zadržování, ponižování, nedostatku, výslechů i mučení, aniž proti němu existoval důkaz a aniž byl oficiálně obviněn. Jeho trýznitelé si navzdory tomu přáli,

⁴² V Itálii knihu vydalo pod názvem *Dvanáct let v Guantánamu* (*Dodici anni a Guantánamo*) nakladatelství Piemme v Casale Monferrato v roce 2015. [V České republice knihu nazvanou *Deník z Guantánama* vydalo brněnské nakladatelství JOTA v září 2015 v překladu Radka Beneše. (Pozn. překl.)]

aby se přiznal ke dvěma atentátům, k jednomu v Torontu a druhému v Los Angeles. Za tímto účelem ho vyslýchali za pomoci technik eufemisticky nazývaných jako „přídavné“ nebo „tvrďší“. Podvolil se. Vymyslel si kompletní doznání a předložil ho těm, kteří ho chtěli slyšet. A tak ustaly rány pěstí, kopance, mučení, ponižující intimní hanobení. Nakonec ale vyšlo najevo, že na něho neměli vůbec nic. Budou ho muset propustit na svobodu spolu s dalšími asi sedmdesáti vězni, kteří nejenže jsou nevinní, ale na dlouhá léta byli zbaveni svobody v důsledku nelegitimního zadržení a následného věznění, o němž rozhodl naprosto nezákonný soud. Jak se ale zdá, zatímco úřad prezidenta Spojených států amerických se snaží postup propuštění Mohamedou i ostatních zrychlit (a doufejme, že bude následovat i přiměřené a dostatečné odškodnění), Kongres naopak dělá vše, aby jejich propuštění na svobodu zabránil, aby je zablokoval nebo alespoň odložil kdoví na kdy.

O knize *Má vězení: vzpomínky* Silvia Pellica se v Itálii 19. století říkalo, že se jedná o knihu, která Rakousko poškodila víc než prohraná bitva. Nikdy se nezjistilo, zda tomu tak skutečně bylo. Kdoví jak *Deník z Guantánama* zapůsobí na pověst první velké demokracie světa.

Uveďme ale jasně, že nikdo nechce Guantánamo srovnávat s koncentračními tábory nebo gulagy. Srovnávání hanebností je praxe sama o sobě stejně zbytečná a svévolná jako odpudivá, navíc žádný zločin nikdy nemůže ospravedlnit nějaký jiný zločin. Přesto je tu jedna věc, která nás nemůže nepobouřit. Jak již bylo řečeno, koncentrační tábory a gulagy byly ve své hrůznosti dokonale homogenní a koherentní s hitlerismem a stalinismem – byly obrazem jejich povahy, i když v té nejhorší podobě. Jenže Abú Ghrajb a Guantánamo nás urážejí a ponižují především proto, že představují kruté a palčivé popření toho, čím se společnost, která je stvořila, vychloubá, že je. A tato lež, tenhle zlý úmysl, tenhle zločinný cynismus je činí nepřipustnými, nesnesitelnými, neomluvitelnými a neodpuštělnými.

Tak co se vlastně zpackalo?

Takže, jak je možné, že se v tomhle *annus horribilis* – a i v mnoha předchozích letech, jež nebyla o nic méně *horribiles* – stalo to, co se stalo? A proč se veřejnost tváří, že tomu pranic nerozumí?

Před dvaceti lety jsem dal své knize *Evropa a islám*⁴³ podtitul *Dějiny jednoho nedorozumění*. To jednoduše spočívá ve skutečnosti, že po zhruba třináct století mezi sebou křesťané a muslimové navzovali čilou kulturní výměnu i pozitivní a plodné vztahy všeho druhu, od ekonomických přes kulturní až po diplomatické, zatímco však v jejich představivosti převážila idea rozporu, nebo spíš bojového a válečného konfliktu. Křížové výpravy a džihád měly ale v dějinách lidstva nekonečně menší váhu než hedvábná stezka; cesta do Indie a na „ostrovy koření“; řecká filozofie, již Západu navrátily arabské (a židovské) překlady zhruba o tři století dřív, než se sem pozdní antické texty dostaly ve staré řečtině; iberský muslimský Arab Ibn Rušd, latinsky zvaný Averroes (12. století), jehož komentáře Aristotela studovali Tomáš Akvinský i Dante; indické, čínské a perské lékařství zprostředkované naší Evropě tádžickým muslimem Avicennou (11.–12. století); matematika; astrologie-astronomie; alchymie-chemie, předávané již od středověku muslimským světem tomu křesťanskému; techniky v oboru architektury, zeměpisu a kartografie, jež procházely stejnými kanály. To všechno zcela jistě patří naší kultuře, je to její jasná doména, přesto masmédia dále netečně mluví pouze o „krutém Saladinovi“ a o strachu z nepřátelských Turků. Co s tím?

⁴³ Kniha vyšla v českém překladu Jiřiny Němcové v Nakladatelství Lidové noviny v roce 2004. (Pozn. překl.)

Možná by na tak malém prostoru a na místě příliš ambiciózního a nekonkluzivního závěru stálo za to zdůraznit jen pár věcí. Zkusme to.

Především se krátce zastavme u podstaty obou náboženství a jejich vztahu s judaismem. Po teo-antropologické revoluci zachycené v Bibli, která po kočovném pastýři Abrahámovi (asi 18. století před n. l.) nese jméno „abrahámovské zjevení“, některé národy semitského jazyka usídlené mezi Eufратem a pobřežím Levanty opustily polyteistické kultury, jejichž poselství se uchovávalo ve výmluvných příbězích (mýtech), a začaly svou víru vkládat do jediného Boha, stvořitele a pána vesmíru, který nezůstává izolovaný ve své nadnebeské sféře, ale vstoupí do dějin a uzavře s člověkem dohodu tím, že mu dá zákon. V této události, o níž různě pojednává Písmo považované za Svaté, mají mezi 18. až 17. stoletím před n. l. původ judaismus – jenž ve 13. století našel svého zákonodárce v proroku Mojžíšovi – a od 1. století n. l. křesťanství. To se nejdříve prezentovalo jakožto reforma a završení samotného judaismu, později jako víra s ním spojená, ale zároveň samostatná, jež převzala i mnohé prvky z kultů národů, u nichž se v následujících stoletích rozšířila (především si vzala poučení z řecké filozofie Platóna a Aristotela). Na Arabském poloostrově, kde existovala kvetoucí karavanová města udržující kontakt s Indií a Čínou a žily tu hrdé kočovné národy, které zčásti přijaly Abrahámovu a Mojžíšovu odkaz, nicméně smíšený s různými magickými a modlářskými kultury, se v průběhu 7. století prosadilo učení dalšího zákonodárce a proroka Muhammada (nebo jak my chybně říkáme „Mohameda“). Ten založil nový druh náboženského vyznání, nazývaného islám (doslova: podřízení se boží vůli), a převzal celou židovskou a křesťanskou linii proroků. Svě vyznání nepovažoval ani tak za skutečně nové náboženství, jako spíš za dovršení obou předchozích, jejichž stoupenci jsou označováni za „národy Knihy“ (ahl al-kitáb), držitelé Písma Svatého, božsky inspirovaného, byť poskvrněného zprostředkováním skrze člověka, čímž se liší od Koránu, který je ryzím slovem přímo od Boha.

Společné rysy všech tří abrahámovských náboženství jsou: víra v osobního všemohoucího a transcendentního Boha (tedy nepodřízeného imanenci hmoty), božská inspirace Písma a různě formulovaná doktrína, že na konci času dojde ke vzkříšení lidských těl a bude následovat život věčný. Judaismus a křesťanství navíc sdílejí i doktrínu prvotního hříchu, kterou islám nezná. Na druhé straně judaismus a islám mají společné mnohé tradice a pověry, zatímco křesťanství se od obou zcela rozhodně odlišuje základní ideou o vtělení Boha do historické postavy Ježíše Nazaretského – nejde tedy o Boha převlečeného za člověka, nýbrž o opravdového člověka. Ideu Bohočlověka a Ducha svatého spoluúčastníciho se na Otci a Synovi, tedy základní božské jednoty rozlišené do tří „osob“ (aspektů), z nichž jedna je nadána dvojí přirozeností (lidskou a božskou), odmítají jak židé, tak muslimové právě ve jménu jednoty a výhradně duchovní podstaty Boha.

Taková je teo-antropologická struktura těchto tří náboženství, které lze legitimně označit za bratrská. Vše ostatní, včetně různých podob jejich odvěkého nepřátelství (ostatně stále korigovaných úzkým dialogem a různými podobami sdílení a občas i synkretismu), se odvíjí od historických událostí, v jejichž vývoji neměly takovou váhu ani křížové výpravy a džihád, jak to příliš mnoho lidí obecně tvrdí, jako spíš pět faktorů. Zaprvé židovská diaspora, jež judaismus učinila vůči křesťanství a islámu v mnoha aspektech „vnitřní“ a téměř „interní“ se střídavými obdobími tolerance, asimilace a pronásledování. Zadruhé „revoluce modernity“, která v evropském světě vedla k postupné marginalizaci křesťanství zejména na Západě, kde se v rámci procesu sekularizace dospělo ke koexistenci ateisticko-agnostického pojetí společnosti a přežívání křesťanské víry jako rozšířeného kulturního dědictví i jako intimní a soukromé záležitosti, což by bylo v hebrejském i muslimském světě nemyslitelné. Zatřetí dobývání a kolonizace muslimského světa Evropou, probíhající od 18. do 20. století a doprovázené různými pokusy o soužití, soupeření či konflikt. Začtvrté antisemitismus, sionismus v 19. a 20. století a *šoa*, tři fenomény, jejichž propojení hluboce proměnilo ideovou i geohistorickou rovnováhu

mezi těmito třemi vírami. Zapáté „muslimské probuzení“, jež mělo jak západně modernizační, tak i tradicionalisticky restaurační podobu spojenou s filozofií salafitské školy, která vedla k džihádismu, jehož základní doktrínou je znovunastolení muslimského světového společenství (*ummy*) a přijetí právně-náboženského zákoníku *šar‘ía* za nejvyšší právní regulátor mezilidských vztahů.

V dnešní antropogeografické a geopolitické situaci jsou křesťanů (nebo těch, kteří se i tak mohou považovat za dědice křesťanské kultury, byť osobně nevěří) zhruba dvě miliardy, jsou rozděleni do mnoha církví i sekt a zastoupeni jak v nejbohatších a nejrozvinutějších, tak i v těch nejchudších oblastech světa (v nichž se však nacházejí hlavní zdroje surovin, využívaných zejména těmi nejbohatšími společnostmi). Muslimů je přibližně miliarda a půl, jejich převážná většina bydlí v oblastech Asie a Afriky bohatých na zdroje, jejichž využívání je však v jejich rukou pouze z části nebo vůbec. Jsou zastoupeni ve státech víceméně moderního ražení i ve státech tradičních, ve školách, sektách a bratrstvech, nemají však žádné organizované společenskónáboženské instituce srovnatelné s křesťanskými církvemi, navíc mezi nimi probíhá silný vnitřní boj o hegemonii (takzvaná *fitna*). A nakonec je po celém světě asi čtrnáct milionů židů (z nichž šest či sedm milionů sídlí v židovském Státě Izrael, zatímco ostatní jsou porůznu rozeseti v takzvané diaspoře). Většina z nich sdílí společenskoekonomické a společenskokulturní podmínky takzvaného Západu, tedy těch nejbohatších a nejrozvinutějších států.

Právě následky, i násilné, této konfrontace a kontrastu mezi (menšinovými) společnostmi „blahobytu“ a (výrazně většinovými) společnostmi „nedostatku“ generují stav napětí, který dnes zažíváme na celém světě. Až do poloviny 20. století se zdálo, že historická náboženství jsou na jasném ústupu a že patrně vymizí pod náporům vědy, techniky, jedním slovem pokroku. Od druhé poloviny století, pravděpodobně i proto, že se mezitím dostal do krize jak klasický kolonialismus, tak socialismus, tedy dva sice rozdílné a možná dokonce protichůdné systémy, které však až do té doby pohlcovaly a usměřňovaly sociální nepokoje ve světě, náboženství se znovu

energicky objevila jako moment protestu, odplaty a naděje. Muslimský fundamentalismus, šíitský, ale zejména sunnitský, z velké části vděčí zřejmě za svůj úspěch právě tomuhle. Nevezmeme-li v úvahu tyto faktory, pak to, co se dnes děje, pro nás zůstane nesrozumitelné.

Výraz „konflikt kultur“ označuje v psychoantropologické a socioantropologické rovině nepříjemnosti způsobované nuceným soužitím v psychice jedince nebo mezi dvěma různými skupinami lidí z několika navzájem cizích a jistým způsobem protichůdných kultur. Z něho se pak vyvinul další, dnes už rozšířenější výraz: „střet civilizací“, jež se proslavil díky stejnojmennému, zde vícekrát citovanému, bestselleru Samuela P. Huntingtona. Ten je ale daleko problematičtější, protože předpokládá nezbytný a neodvratný konflikt manichejského a apokalyptického druhu, což tedy znamená, že vítězství jedné civilizace by mělo nesporně rozdrtit a podřít si, ne-li definitivně sprovodit ze světa, tu druhou. Ve významu, ve kterém je dnes „střet civilizací“ chápán, máme co do činění nikoli s hodnotami, které sice mohou dlouze soupeřit nebo se i dostat do konfliktu, ale nakonec mohou přežít a soužít, nýbrž s jasnou a jedním neřešitelnou alternativou.

První světová válka, byť ve své nezměrné tragédii, představovala v podstatě střet mezi různými variantami téže civilizace. V rámci běžné a konkurenční nacionalistické a imperialistické scény se jednalo o střet trochu liberálnějších vlád (s výjimkou Ruska) s těmi ostatními, o něco autoritativnějšími. Nicméně vše se odehrálo v kontextu téže evropské a euro-asijsko-středozemní reality, v níž až do té chvíle státy spolužily, byť si i silně konkurovaly, a mohly tedy v soužití pokračovat. Ve druhé světové válce, jež byla z mnoha hledisek „nezbytným“ pokračováním té první, se střetly liberální a parlamentní režimy (znovu s výjimkou Ruska) s totalitářskými, což mohlo skončit jen vítězstvím jedné a zánikem druhé. Znovu se tak ale stalo v kontextu společně sdílené civilizace, tedy takzvané „západní“ kultury (k níž se již od období Meidži řadilo i Japonsko), a v kontextu takové situace a rozložení sil, které předchází konflikt, uzavřený „špatným mírem“ z roku 1918, nedokázal vyřešit.

Je tedy obtížné, aby se dnes vytvořily podmínky pro něco legitimně definovatelného jako „střet civilizací“. Abychom o něm mohli důvěryhodně mluvit, bylo by zaprvé třeba, aby se konflikt projevil jako extrémní a rozhodující, kdy se každá z bojujících stran snaží protivníka zahubit a nespokojí se jen s jeho podrobením či ponížením. Zadruhé by ony proti sobě stojící sociálně-kulturní entity měly být tak rozsáhlé, všeobecné a všeobjímající, aby je prostě bylo možné nazývat civilizacemi, a také by neměly mít mezi sebou nic společného ani podobného. Tedy jinými slovy, aby si byly navzájem cizí do té míry, že by hypotéza příbuzenství nebo společného původu nemohla obstát. Něco takového je však v absolutním smyslu velmi problematické, ne-li rovnou nemožné. Jako takové by to však mohlo být přijato a prožíváno na rozumné historicko-fenomenologické úrovni. Konkrétních historických příkladů totiž existuje opravdu málo: snad řecko-perské války, alespoň tak, jak je prožívali Řekové; snad války provázející příchod Evropanů na americký kontinent; nebo některé koloniální konflikty.

Dnes se vytrvale mluví o možnosti „střetu civilizací“ mezi západním a islámským světem. Ale čím jsou ve skutečnosti tyto dva světy, které chce někdo prezentovat jako vzájemně cizí, vnitřně kompaktní a antagonistické?

Jisté je, že to, co můžeme bezesporu definovat jako západní kulturu – jež byla až do prvních desetiletí 20. století běžně ztotožňována s kulturou zemí západní Evropy (zatímco tzv. Mitteleuropa se vnímala jako méně „západní“) – si nejméně od 15. století a s větší silou od 18. století vytvořilo takzvanou *Weltanschauung*, tedy světónázor, založený na předpokladu, že je přímým a výlučným dědicem helénské kultury. Ta byla svého času chápána a vykládána jako něco výlučně evropského a západního, co se od Východu (či od Východů) odlišuje a stojí s ním (či s nimi) v rozporu. Právě kultura exotismu a orientalismu, jež tolik znamenala při utváření vědomí vlastní západní identity, také přispěla k zakořenění ideje, že Východ a Západ nejsou jen rozdílné, ale dokonce protichůdné a navzájem se vylučující. Dnešní

okolnosti vynesly na scénu našeho globalizovaného světa vnitřní nepokoje a rozpory zhruba jedné a půl miliardy lidí, kteří se – více-méně po celém světě, ale s větší koncentrací v oblasti od středozápadní Asie po severní Afriku – považují, byť navzájem velmi různým způsobem i s rozdílnou mírou intenzity, za příslušníky jednoho tábora. To způsobilo, že strašidlo, které se kdysi nazývalo Východem, dnes nahradil jiný velmi abstraktní a obecný pojem: islám.

Ale je nám islámská civilizace skutečně cizí? Podle všeobecně rozšířeného názoru spočívá původní jádro Západu v propojení abrahámovské monoteistické kultury propagované křesťanstvím s helénskou tradicí. Jenže právě ten odkaz, který nazýváme klasickým, jenž se k nám dostal, ale řekněme to tak, byl i zažit a zpracován v období od 5. do 12. století (skrže celou řadu neustálých „renesancí“: karolinskou, otonskou, chartreskou a tak dále), nepřišel přímo, lineárně a výlučně k nám, obyvatelům Západu, kteří se považujeme za jeho dědice. Příspěvek islámské kultury, skutečného středozevního a euroasijského mostu nejen mezi Východem a Západem, ale i mezi starověkem a novověkem, byl naopak v tomto ohledu značný a velmi podstatný.

Jak jsem již naznačil, v průběhu 12.–13. století doputovaly k učitelům západních škol zejména španělským prostřednictvím skrže arabštinu (a o něco méně i skrže hebrejštinu) nejenom poklady starověké řecké kultury, které u nás byly zapomenuty – za všechny jmenujme například Aristotela –, ale i obsahy děl perské, indické a dokonce čínské kultury. Astronomicko-astrologická, chemicko-alchymická, fyziologická, lékařská a obecně technologicko-vědecká literatura, která se dostala na západ indicko-perským prostřednictvím, byla nezměrně bohatší než takzvaná literatura klasická. A jen díky ní a díky překladatelům a komentátorům do arabštiny, jakož i z arabštiny a hebrejštiny do latiny – činným zejména na Pyrenejském poloostrově, v menším měřítku na Sicílii a na syrskopalestinském pobřeží – mohl skutečně začít novověk. Ve stejné době se závratnou rychlostí prosadil obchod a kultura bankovního úvěru a ekonomicko-finančního oživení. Na rozdíl od této kvetoucí tradice, jež zaznamenala jistou

krizi současně se všeobecným socio-ekonomicko-kulturním úpadkem v polovině 14. století (který vyvrcholil morovou ranou z let 1347–1350), renesance představuje období stagnace, v rámci rozvoje umění sice úžasné, ale z hlediska vědeckého myšlení jen slabé. To znovu vzlétlo k výšinám až když v 16. a 17. století došlo ke znovuobjevení plodného proudu ze 13. století vyznačujícího se troufalými badateli, jako byl například františkán Roger Bacon.

Středověké Středomoří se pyšnilo množstvím velmi plodných intelektuálních škol roztroušených od byzantské říše, přes Malou Asii a severní Afriku až po Španělsko. Evropa byla notně podněcována muslimským a židovským myšlením, jehož skutečnými kvetoucími centry byly Córdoba a Bagdád, a směrem dál na východ možná i Samarkand, kromě toho byla v kontaktu dokonce i se Střední Asií (neměli bychom zapomínat, že velký Avicenna byl Tádžik z Buchary, který psal arabsky, ale přemýšlel v perštině). Jak křesťanští, tak muslimští kontroverzisté se mohli vzájemně zahrnovat celými vodopády urážek a pomluv; kazatelé mohli opakovaně svolávat své věřící k džihádu a křížovým výpravám, které ostatně měly vždy velmi omezený a povrchní dosah. Nicméně styk mezi křesťanskými a muslimskými břehy zůstával čilý, velvyslanci křesťanských vládařů byli srdečně přijímáni muslimskými panovníky a naopak, zboží, knihy i myšlenky kolovaly bez překážek a bez přestání. Myslitelé jako Abélard, Ramón Llull a Mikuláš Kusánský se mohli zabývat – jakkoli byli druzí dva také propagátory křížových výprav – porozuměním a shodou mezi abrahámovskými náboženstvími.

Křesťansko-muslimský dialog byl každopádně založen na jednom předpokladu: na společensko-politické rovnováze. Když začal Západ v 16. století svými vynálezy a objevy dobývat svět, čímž mezi jiným předznamenal krizi a úpadek tří velkých novověkých muslimských říší (osmanské, perské a mughalské: Arabové a Tataři, také muslimové, se obětí intelektuální nečinnosti a politického rozdrobení do feudálních či kmenových panství stali již dávno), islám nastoupil cestu svého úpadku, přestože si to hned neuvědomil.

V 18. a 19. století obyvatelé Západu při uskutečňování kolonialisticko-imperialistického plánu zahájeného v 16. století, který se dá považovat za první fázi rozvoje globalizace, zjistili, že znovu potřebují islám. A tak ve snaze rozdělit si zbylé velké říše zmanipulovali islámské národy z oblastí od severní Afriky až po Střední Asii. Svě provizorní spojence oklamali vyhlídkami na obrození, svobodu a jednotu. Teprve mnohem později, až po první světové válce, dotyčné národy zjistily, že to, oč měly západní velmoci zájem, byla jen politická a ekonomická nadvláda a dohled nad novým zdrojem – ropou. Mezitím se ale západní zvyky a hodnoty postupně rozšiřovaly i v muslimském světě, přinejmenším stejně tak, jak se tu rozšiřovalo i dvojí speciální zboží vyráběné a prodávané na Západě: vědeckotechnologická kultura a mediální informace.

Nesmíme se tedy nechat ošálit pseudoideologií, kterou vymysleli a od devadesátých let, tedy od konce studené války a rozpadu sovětského impéria, šíří lidé běžně označovaní za neokonzervativce, pro něž nejsou Huntingtonovy teze vědeckým důkazem, nýbrž propagandistickým nástrojem. Hrozí, že teze jednostranných rozhodnutí, preventivních válek a vývozu demokracie budou v muslimském světě vnímány jako něco, čím objektivně nejsou, tedy jako útok západních sil na islám jako takový. Je zde nebezpečí, že následkem tohoto nedorozumění se uskuteční ty nejpesimističtější předpovědi Samuela Huntingтона ohledně „střetu civilizací“ a to, co vypadalo jen jako vzdálený sociologicko-kulturní strašák nebo okultní ideologický projekt postavený na tvrdošijném a drzém politickém využití dějin a geopolitiky, se stane politickou skutečností. Je zřejmé, že muslimské fundamentalistické centrály všemi svými demagogickými silami jdou tímto směrem a že v muslimském světě se nacházejí stále větší sektory veřejnosti, jež se cítí ohrožena a je tedy ochotná přijmout tezi o střetu.

Musíme si tedy uvědomit, že skutečně není pravda ani odvěká historická danost, že Západ a islám si byly a jsou navzájem cizí nebo dokonce nepřátelské. Muslimské národy, a zejména ty arabské, hluboce milovaly Západ. Od konce 18. do začátku 19. století se do něho

a modernity doslova zamilovaly. Ty neustálé iluze a deziluze, ustavičné zrady, o nichž se – ať právem či neprávem – domnívají, že je utrpěly, daly nakonec vzniknout stále silícímu takzvanému fundamentalismu, v rámci něhož zakořenil i zlořád terorismu.

Proto je nezbytné zdůraznit, že historický předpoklad, na němž staví Huntingtonova teze, je mylný. Podle něho čtrnáct století našich dějin dokazuje, že mezi Západem a islámem neustále probíhala válka. Jenže cílem častých střetů mezi křesťany a muslimy v 7.–18. století – až na jisté rétorické a propagandistické podoby, které pak byly promyšleny i z právně-teologického pohledu a později se usadily i na folklórní úrovni – nebylo prosazení jedné či druhé náboženské víry. Důkazem je čilý, důvěrný a pevný vztah, jenž v téže době mezi oběma světy panoval v ekonomicko-obchodní, kulturní i diplomatické sféře a zanechal po sobě velmi podstatné a trvalé výsledky.

Dlouhá staletí trvající konfrontace Evropy a islámu se, jak známo, vyznačovala mnoha křížovými i protikřížovými výpravami, hojně provázenými násilnými a krvavými událostmi, nicméně křížová výprava opravdu nikdy nebyla „totální“ válkou. Během těch dlouhých staletí – v rámci nichž byly války ve svém souhrnu lokální a navíc krátké a téměř vždy nepříliš krvavé – zcela jasně mezi křesťany a muslimy v oblasti Středomoří převažoval stabilní, trvalý a hluboký přátelský vztah. Šlo o přátelství stálé a stupňované téměř až k vzájemné komplementárnosti – v hospodářsko-obchodní, diplomatické i kulturní sféře.

Víme, že islámský fundamentalismus ve svých různých podobách ignoruje či odmítá tuto historickou skutečnost a snaží se ji nahradit mýtem o čelním střetu založeném na vzájemné neslučitelnosti. Navíc existuje, jak je známo, i okcidentalistický fundamentalismus, vyrůstající z typické nesnášenlivosti racionalistického a scientistického ražení, jež se obvykle vydává za toleranci, je však naopak hluboce, deterministicky přesvědčena, že svět liberálních demokracií a ekonomického liberalismu je nejlepším ze všech možných světů a jediným, konečným a nevyhnutelným možným cílem jakékoli lidské civilizace. Toto pohrdání Někým-jiným-než-sebou je s to respektovat odlišné

kultury jen potud, pokud je považuje za přechodné fáze na cestě za západní vyspělostí. Navíc nedokáže vymyslet nic, co by se ať už nakrátko či nadlouho dokázalo vymanit jeho „jediné myšlence“ a jím nabízenému způsobu života a výroby. Bohužel však poslední dobou získalo, jak se zdá, nové stoupence i u nás v Itálii, a to jak v laických, tak i v katolických kruzích.

Rozšíří-li se tyto mentální postoje a tato pseudohistorická a parapolitická přesvědčení, hrozí nebezpečí skutečné intelektuální a masmediální nákazy, z níž by mohl vzejít nový mccarthismus. Ostatně obraz islámu jako tisíciletého soupeře našeho Západu se značně rozšířil v neinformovaném světě, vybaveném nedostatečnou a povrchní znalostí dějin, zvyklém na konformistická schémata a nakonec i hluboce oťřeseném po tragických událostech 11. září roku 2001.

Existuje na takový jed nějaká protilátka? Ano, ale musí se podat hned a v masivních dávkách dřív, než bude příliš pozdě. Neměli bychom směřovat k takzvanému multikulturnímu „melting potu“ (tavicímu kotli), nýbrž k „salad bowl“ (salátové míse) různých kultur, v rámci níž budou tyto kultury schopné si udržet vlastní identitu (možná v různé kvalitě, intenzitě či za rozdílných okolností) v téměř mezinárodním společenství vybaveném adekvátními institucemi, kde se budou respektovat – jasně stanovené – zákony a dodržovat ty tradice vlastní každé z kultur, jež s takovými zákony nebudou v rozporu. Všude, ve všech zemích zasažených daným fenoménem, bude zapotřebí znásobit příležitosti k setkání a vzájemné výměně názorů, každý bude muset prohloubit svou vlastní identitu a zároveň studovat, lépe a z větší blízkosti poznávat identity jiné. Nemá smysl spoléhat se na sterilní výzvy k abstraktní toleranci, neboť tato slabá a rétorická hodnota se rozkolísá při prvním závanu fanatismu, zhrouť se při prvním nespravedlivém násilí, jehož bude člověk obětí či svědkem, navíc ji nelze racionalizovat a analyzovat v její historické struktuře. Naopak by se mělo navázat co nejvíce konkrétních vztahů a posílit tak vzájemný zájem a sympatie, jež takové vztahy vzbuzují. Toho lze docílit konfrontací tradic a kultur, jež se ponese v duchu vzájemného respektu a touhy posílit svou vlastní identitu přijetím toho, co

je přijatelné v kulturách ostatních, a obohacením, které z toho plyne, i vědomím druhů podobnosti, komplementarity i jejich limitů.

Mnozí si dnes kladou otázku, zda by bylo možné islám pozápadnit a modernizovat. Takové hledisko se však nejeví ani jako legitimní, ani jako vhodné. Musí se konkrétně a opatrně napomáhat tomu, aby občanské a kulturní soužití zrálo a zbavilo se veškerých skrytých a plíživých předsudků – jež bychom kdysi nazývali etnocentrickými – všech těch, kteří se považují, ať už to prohlašují otevřeně, nebo ne, za příslušníky objektivně nadřazené a univerzální kultury.

Na druhé straně musíme vzít na vědomí, že žijeme v období přechodu a změny. V dějinách je tomu tak pořád, přesto existují chvíle, v nichž jejich vždy nepředvídatelný rytmus jako by zrychloval a nabýval takového měřítka a kroku, které se obzvláště vzpírají jakémukoli pokusu o byť hypotetické porozumění. Chcete-li a uklidní-li vás to, nazývejte to klidně „koncem moderny“ nebo „nástupem postmoderny“. Naomi Kleinová ve své nejnovější knize *Tohle změni vše: Kapitalismus versus klima (This Changes Everything: Capitalism vs. The Climate, 2014)* pokračuje ve svém boji proti neudržitelné globalizaci a turbokapitalismu a „uzavírá spojenectví“ s papežem Františkem. Manlio Graziano svým geopolitickým esejem *Svatá válka a svatá aliance (Guerra santa e santa alleanza)*⁴⁴ zase změnil naše nahlížení, jež se až dosud zdálo zavedené, nezvratné a vítězné. Nenabízí nám ani laciný optimismus svobodného Západu, který nakonec bude triumfovat, ani katastrofický scénář kvapně se blížící apokalypsy, v níž se mezi sebou budou antagonistické fundamentalismy střetávat až do vzájemného zničení. Předkládá nám naproti tomu hypotézu, že nositelé různých náboženských vyznání, vedení upřímnou ochotou vzájemně spolupracovat, dospějí k porozumění. Jejich záměrem tak bude dopracovat se skrze jakousi novou „svatou alianci“ ke skutečné dohodě o společném směřování k nové etice, jež by se opravdu dala nazvat univerzální. Po namáhavém zrodu světa, který je

⁴⁴ *Guerra santa e santa alleanza. Religioni e disordine internazionale nel XXI secolo*, il Mulino, Bologna 2015.

již více než pět set let globalizovaný a zachvácený dál neudržitelnou nespravedlností, by tato aliance ráda dokázala vyplnit prázdná místa ve veřejné sféře, jež zde zbyla po státních či nadstátních institucích, které už neodpovídaly potřebám společnosti a možná byly pokradmu uchváceny egoistickým násilím různých lobby ženoucích se pouze za ziskem a vykořisťováním.

Možná jde o osamělé a příliš slabé hlasy, je ale příznačné, že se ozývají právě teď, když z Petrova stolce vane skutečně nový vítr.

Řada skličujících a krutých každodenních událostí na nás meztím dál a dál útočí a dotírá. Píšu tyto řádky 2. února za svítání, tedy v den, kdy církev slaví Uvedení Páně do chrámu: tedy starý, dobrý svátek zvaný Hromnice (Candelora), kdy rodičky za svítání spěchaly do svých kostelů se skromnou svíčkou v rukou, aby se „očistily“ po porodu, který – byť nastal následkem posvátného svazku manželského – byl vždy „znečišťující“ událostí. *Candelora Candelora, dell'inverno sémo fòra – Hromnice Hromnice, zima už není více*, tak zní starodávné a často lživé přísloví. Zima násilí, kterou právě zažíváme, pořád ještě trvá ani nám nic nedává naději, že už by mohla brzy přejít. Zpráva o novém bombardování a novém vraždění ve východním Iráku přišla předevčírem. Včera se zase objevila zpráva, že japonskému novináři Kendžimu Gotoovi sřal hlavu obligátní anglický ozbrojenec IS, černě oděný zakuklenec Džihádista John, který by byl groteskní parodií Fantoma, kdyby se naopak neprezentoval jako tragická postava kata Mydláře v říši Teroru a neobviňoval své protivníky z toho, že jsou „Satanovou koalicí“.

Má ubohá rapsodická cesta kronikáře v jednom roce hrůz zde končí. Příběhy však nekončí nikdy a kdoví kolik jich ještě přibude, než tyhle stránky spatří světlo světa a buď potvrdí, nebo vyvrátí učiněné návrhy a předpovědi. Příběhy nikdy nekončí, protože dějiny jsou nekonečné.

MINIMÁLNÍ BIBLIOGRAFIE

- ALLIEVI, Stefano: *Ragioni senza forza, forze senza ragione. Una risposta a Oriana Fallaci*, EMI, Bologna 2004.
- ARMSTRONGOVÁ, Karen: *The battle for God: Fundamentalism in Judaism, Christianity and Islam*, HarperCollins, London 2000.
- ARTUS, Patrick a VIRARDOVÁ, Marie-Paule: *Globalisation. Le pire est à venir*, La Découverte, Paris 2008.
- BARNARD, Paolo: *Perché ci odiano*, Rizzoli, Milano 2006.
- BELLUCCI, Dagoberto: *L'Islam e l'occidentalizzazione del mondo*, Effepi, Genova 2002.
- BOESPFLUG, François: *Le Prophète de l'Islam en images: Un sujet tabu?*, Bayard, Paris 2013.
- BONACINA, Giovanni: *Eretici e riformatori d'Arabia. I wahhabiti in prospettiva europea 1772–1830*, ESI, Napoli 2011.
- BONIFACE, Pascal: *Les intellectuels faussaires*, Gawsewitch, Paris 2011.
- BOWEN, John Richard: *Blaming Islam*, MIT, Boston 2012.
- BRUNO, Marco: *L'Islam immaginato. Rappresentazioni e stereotipi nei media italiani*, Guerini e Associati, Milano 2008.
- CAMPANINI, Massimo: *L'alternativa islamica. Aperture e chiusure del radicalismo*, Bruno Mondadori, Milano-Torino 2012.
- CARDINI, Franco: *Astrea e i Titani. Le lobbies americane alla conquista del mondo*, Laterza, Roma-Bari 2003.
- CARDINI, Franco, MONTESANOVÁ, Marina a TADDEI, Stefano: *Capire le multinazionali. Capitalisti di tutto il mondo unitevi*, Il Cerchio, Rimini 2012.
- CARIDIOVÁ, Paola: *Arabi invisibili*, Feltrinelli, Milano 2007.
- CARTALUCCI, Tony a BOWIE, Nile: *Subverting Syria. How CIA Contra Gangs and NGO's Manufacture, Mislabeled and Market Mass Murder*, Progressive Press, Smashwords 2012.
- CHEBAB, Zaki. *Inside Hamas: an Untold Story of the Militant Islamic Movement*, Nations Books, New York 2007.
- CHIESA, Giulietto a CABRAS, Pino. *Barack Obush*, Ponte alle Grazie, Firenze 2011.

- COLONNA, Gaetano. *Medio Oriente senza pace. Da Suez al Golfo e oltre: strategie, conflitti e speranze*, Edilibri, Milano 2009.
- Dopo Parigi che guerra fa*, «Limes», 1. ledna 2015.
- EISENSTADT, Shmuel Noah. *Fondamentalismo e Modernità*, trad. it., Laterza, Roma-Bari 1994.
- ENCEL, Frédéric. *Géopolitique de l'apocalypse. La démocratie à l'épreuve de l'islamisme*, Flammarion, Paris 2002.
- ESPOSITO, John Louis. *Unholy War: Terror in the Name of Islam*, Oxford University Press, Oxford 2003.
- ETIENNE, Bruno. *L'islamisme radical*, LGF, Paris 1989.
- Europa domani. Conversazione con Tariq Ramadan*, ed. Orsola Casagrandeová, Jouvence, Roma 2008.
- FAROUKIOVÁ, Nayla. *Les deux Occidents*, Les Arènes, Paris 2004.
- FILIU, Jean-Pierre. *Les neuf vies d'Al Qaida*, Fayard, Paris 2009.
- FLANDRIN, Philippe. *Le pillage de l'Irak*, Éditions du Rocher, Paris 2004.
- FRÉMEAUX, Jacques. *La question d'Orient*, Fayard, Paris 2014.
- GRAZIANO, Manlio. *Guerra santa e santa alleanza. Religioni e disordine internazionale nel XXI secolo*, il Mulino, Bologna 2015.
- GUOLO, Renzo. *Il partito di Dio. L'Islam radicale contro l'Occidente*, Guerini e Associati, Milano 1994.
- GUOLO, Renzo. *Il fondamentalismo islamico*, Laterza, Roma-Bari 2002.
- GUOLO, Renzo. *L'Islam è compatibile con la democrazia?*, Laterza, Roma-Bari 2004.
- HALLIDAY, Fred. *The Middle East in International Relations. Power, Politics and Ideology*, Cambridge University Press, Cambridge 2005.
- KEPEL, Gilles. *Jihad: expansion et déclin de l'islamisme*, Gallimard, Paris 2000.
- KEPEL, Gilles. *Válka v srdci islámu*, přel. Olga a Zdeněk Velíškovi, Karolinum, Praha 2006.
- KLEINOVÁ, Naomi. *This Changes Everything: Capitalism vs. The Climate*, Simon & Schuster, New York 2014.
- La paura e l'arroganza*, ed. Franco Cardini, Laterza, Roma-Bari 2002.
- LARROQUEOVÁ, Anne-Clémentine. *Géopolitique des islamismes*, PUF, Paris 2014.
- LAURENT, Samuel. *L'état islamique*, Seuil, Paris 2014.
- Le maschere del califfo*, «Limes», 9. září 2014.
- Liberté. Atlante de «la Repubblica»*, ed. Angelo Rinaldi, Massimo Vincenzi, Stefania Aloiaová, příloha deníku «la Repubblica», 19. ledna 2015.
- Masters of Terror – I Signori del Terrore*, «Il Nodo di Gordio», IV, 7, gennaio 2015.
- MERNISSIOVÁ, Fatema. *Islam and Democracy: Fear of the Modern World*, Basic Books, New York 2002.
- MILTON-EDWARDSOVÁ, Beverley. *Islamic Fundamentalism since 1945 (The Making of the Contemporary World)*, Routledge, London 2005.

- MOLINARI, Maurizio: *Il califfato del terrore. Perché lo Stato Islamico minaccia l'Occidente?*, Rizzoli, Milano 2015.
- NAPOLEONIOVÁ, Loretta: *Al-Zarqawi. Storia e mito di un proletario giordano*, Il Saggiatore, Milano 2006.
- NAPOLEONIOVÁ, Loretta: *ISIS. Lo stato del terrore. Chi sono e cosa vogliono le milizie islamiche che minacciano il mondo*, Feltrinelli, Milano 2014.
- NAZEMROAYA, Mahdi Darius: *The globalization of NATO*, Clarity Press, Atlanta 2012.
- Noi e l'Islam. Religione, politica, cultura. Le voci di un confronto*, ed. Mauro Del Corona, «Corriere della Sera», 19. ledna 2015.
- PAPA, Massimo a ASCANIO, Lorenzo: *Shari'a. La legge sacra dell'Islam*, il Mulino, Bologna 2014.
- SCARCIA AMORETTIOVÁ, Biancamaria: *Sciiti nel mondo*, Jouvence, Roma 1994.
- SFEIR, Antoine: *L'Islam contre l'Islam: L'interminable guerre des sunnites et des chiïtes*, Grasset, Paris 2013.
- TODOROV, Tzvetan: *Strach z barbarů: kulturní rozmanitost, identita a střet civilizací*. Přel. Jindřich Vacek. Paseka, Praha 2011.
- VERCELLIN, Giorgio: *Istituzioni del mondo musulmano*, Einaudi, Torino 1995.
- VIOLLETOVÁ, Sophie: *L'Islamisme radical et l'Occident. Les logiques du ralliement aux formations islamistes dites radicales dans les sociétés occidentales*, Éditions du Cygne, Paris 2013.

DÍLA FRANKA CARDINIHO V ČEŠTINĚ:

- František z Assisi*, Vyšehrad – Zvon, Praha 1998.
- Evropa a islám*, NLN, Praha 2004.
- Dějiny křesťanství pro mládež*, Karmelitánské nakl, Kostelní Vydří 2009.
- Jeruzalém. Průvodce dějinami města*, Argo, Praha 2015.

REJSTŘÍK

- ‘Alí al-Chádim 121
Abbásovcí 46–48, 53, 120, 121
Abd Šams 46
Abdalláh I., jordánský král 60
Abdel Bary, Abdel-Majed 114
Abélard, Pierre 153
Abraham 65, 147
Abú Abbás (slon) 47
Abú al-Huda al-Súdání 107
Abú Bakr 42
Abú Ghrajb 140, 141, 145
Adalbert I., markýz z Toscie 120
Adalbert II. Bohatý 47
Afgánistán 16, 18, 23, 29, 32, 40,
70, 73, 75, 78, 93, 107, 109, 126,
127, 141, 144
Afrika 46, 119, 141, 149, 152, 154
Aga Khan 50
Ağca, Alí 116
Aghlabovci 47, 118, 119, 121
AKP viz Strana spravedlnosti
a rozvoje 123
al-Adnání, Abú Muhammad,
mluvčí IS 42
al-Bagdádí, Abú Bakr 13, 24, 42–44,
52, 69, 71, 72, 77, 76–78, 80–88,
103–107, 108, 109, 116, 122, 123,
133, 138
al-Faransí, Abú Abdalláh (Maxime
Hauchard) 114
al-Káida 11, 13, 22, 23, 30, 32, 35,
43, 44, 52, 74–76, 79, 95, 103,
106, 107, 110, 127, 137
al-Málíkí, Núrí 43, 106
al-Muktafí 47, 48, 120, 121
al-Sahwa (Procitnutí) 32
al-Suri, Abú Musab 136, 137
alávité 108
Alí 45
alija 136
Alláh 65, 114, 117
Amis de la Syrie 30, 39
Ankara 50, 122, 123
Ansar Bajt al-Makdis (bojovníci
Domu svatosti) 106, 107
ar-Rašíd, Hárún 47, 120
arabské jaro 31, 44, 75
Arabský poloostrov 18, 24, 58, 69,
71, 75, 77, 81, 83, 90, 107, 147
Arbaín, svátek 133
Arbíl 109
Ardíti (Smělí) 112
Aristoteles 146, 147, 152
Arpino, Mario 32, 33
as-Sísí, Abd al-Fattáh 59
Asad, Bašár 23, 31, 35, 39, 43, 44,
59, 77–82, 85, 86, 94, 123
Asie 46, 48, 149
Associated Press 143
Aštíaniová, Sakíne Mohammadi 140
Atatürk viz Kemal Atatürk, Mustafa
Averroes viz Ibn Rušd
Avicenna 146, 153
Avvenire, deník 104
Aziz, Abdül 49

- Baas, strana 59, 66, 80
 Bacon, Roger 153
 Bagdád 23, 46–48, 53, 118, 120,
 127, 153
 Balkán 109
 Bartoloměj I., ekumenický patriar-
 cha 125
 Bašír, Abú Bakar 107
 Battisti, Lucio 112
 Beccaria, Cesare 142
 Bejrút 108
 Bejt Sahur 99
 Bellová, Gertrude 70
 Bennett, Naftali 98
 Bergman, Ingmar 111
 Bergoglio, Jorge viz František, papež
 Berlín 24, 123, 130
 Bernard z Clairvaux 112
 Berta, markýza Toskánská 47, 48,
 70, 120, 121
 Beslan 127
 Betlém 99
 Bhuttová, Bénazír 126
 bin Ládín, Usáma 44, 79, 107, 136
 Boko Haram 82
 Bonifác II. 120
 Boniface, Pascal 30
 Bosnić, Bilal 87–90
 Brecht, Bertolt 70, 83
 Bruni, Carla 34
 buddhisté 64, 88
 Buchara 153
 Bukurešť 123
 Bush, George W. 18, 19, 32, 35, 40,
 72, 73, 76, 141
 Byzanc 46, 47

 Cáchy 47, 120
 Cameron, David 29, 74, 80
 Cazeneuve, Bernard 15
 Ceaușescu, Nicolae 123
 CGIL, italské odborové svazy 105

 CIA 104
 Clintonová, Hillary 85, 86
 Conrad, Joseph 135
 Córdoba 47, 48, 153
 Coulibaly, Amedy 11
 Crosson, Tom 103
 čador 133

 Černé brigády 112
 Čína 68, 81, 128, 147
 Čingischán 48

 d'Ormesson, Jean 17
 Dall'Oglio, Paolo SJ 31
 Damašek 23, 46, 65, 108, 133
 Dante 146
 dár al-islám 46, 52
 de Sade, markýz 20
 Delumeau, Jean 17
 Detroit 115
 Dieudonné (Dieudonné M'bala
 M'bala) 15
 Diyanet (Úřad pro náboženské
 záležitosti, Turecko) 125
 Drieu la Rochelle, Pierre 112
 Džabhat an-Nusrá 11, 13, 32
 Džamá islámíja 107
 Džihád, džihádisté 13, 18–20, 23,
 30–32, 41, 42, 69–72, 77–80,
 84–88, 92–95, 104–107, 114, 119,
 123, 126, 128, 129, 133, 138, 149
 Džihádista John 114, 158
 džizja 88

 Eco, Umberto 17
 Egypt 44, 46, 48, 59, 101, 106, 107,
 119
 Eminem 115
 Engels, Friedrich 24, 130
 Enver Paša 123
 Erdoğan, Recep Tayyip 44, 71, 77,
 81, 109, 122–124

- Erec Jisra'el 100, 136
 EU viz Evropská unie
 Eufrat 77, 80, 147
 Evropská unie (EU) 40
 Exxon 75
- F-104 54
 F-35 54, 55
 Fallúdža 31, 82, 103
 fátimovská říše 45, 46
 Fidžijské ostrovy 95
 fítna 13, 31, 43, 44, 58, 70, 77, 83,
 89, 90, 107, 110, 137
 Foley, James 81
 František, papež 29, 64, 67–69, 72,
 76, 116, 122, 125, 131, 157
 Fraxinetum 119
 Fromm, Erich 134
- Gadda, Carlo Emilio 131
 Gauchet, Marcel 142
 Gaza (Pásmo Gazy) 23, 60, 72, 85,
 86, 100, 107, 135
 Ghaní, Ašraf 135
 Glick, Jehuda 98
 Glucksmann, André 17, 20
 Golanské výšiny 71, 77, 80, 86
 Goto, Kendži 158
 Graziano, Manlio 157
 Gruzie 78, 93, 106
 Guantánamo 40, 77, 90, 141–145
 gulag 87, 145
- hadís, hadísy 45
 Halliburton, společnost 75
 Halper, Jeff 97
 Hamás 19, 57, 58, 72, 82, 86
 Harling, Peter 84
 Hášimovci 46, 52
 Hauchard, Maxime viz al-Faransí,
 Abú Abdalláh
 Hidžáz 46, 52
- Hitler, Adolf 76, 86, 123
 Hizballáh 19, 57, 82, 108, 133,
 Hnutí za svobodný pohyb
 na Chrámové hoře 98
 Hollande, François 13–15, 21, 23,
 29, 30, 34, 35, 39, 74, 80, 85, 136
 Horní Mezopotámie 66, 94
 Houellebecq, Michel 16, 17
 Hülegü 48
 Human Rights Watch 101
 Huntington, Samuel Phillips 73,
 150, 154
 Husajn, hášimovský panovník
 Hidžázu 52
 Husajn, imám 133
 Husajn, jordánský král 60
 Husajn, Saddám 33, 43, 66, 71, 80,
 108
 Húthiové 108, 127
 Hymmonides, Jan Diaconus 118
- chalífa, chalífát passim
 chalífát córdobský 47, 48
 charádž 88
 Charbonnier, Stéphane (Charb) 12
 cháridžovci 45
 Charlie Hebdo 11–15, 20, 25, 135
 Cheney, Dick 73
 Chomejní, Rúholláh 26, 70, 133
 Chomsky, Noam 25
 Chrámová hora 98, 99
 Churchill, Winston 37, 66, 87
- ibn Musáfir, Adí 65
 Ibn Rušd (Averroes) 146
 ICAHD – Israeli Committee Against
 House Demolition viz Izraelský
 výbor proti demolicím domů 97
 Ifrikíja 47, 119
 imám 45
 Indie 46, 64, 65, 68, 106, 146, 147
 Inguško 135

- intifáda 99, 101
 Irák 11, 16, 18, 29, 32, 41, 43, 45,
 63, 65, 68–73, 75–78, 80, 82, 83,
 85, 93, 109, 110, 127, 141, 158
 Írán 26, 31, 35–38, 43, 46, 64, 65,
 68, 70, 71, 77, 80–82, 86, 90, 93,
 95, 106, 109, 133, 140
 Irena, císařovna 46
 IS viz Islámský stát
 Islámská fronta 32
 Islámský stát (IS) 13, 23, 24, 32, 41,
 76, 87–89, 92, 106–109, 138
 Istanbul 49, 50, 116, 119, 122, 125,
 138
 Italská sociální republika 115
 Izrael 15, 26, 33, 44, 56–61, 71, 72,
 77, 78, 85, 86, 95, 97–102, 106,
 109, 110, 123, 132, 136, 138, 142,
 149
 Izraelský výbor proti demolicím domů
 (ICAHD – Israeli Committee
 Against House Demolition) 97

 Jadaliyya, elektronický časopis 101
 Jan XXIII., papež (G. Roncalli) 125
 Japonsko 150
 Jarba, Ahmad 30
 Jediot Achronot, deník 124
 Jemen 23, 108, 127, 133
 Jeruzalém 31, 33, 47, 80, 97–99,
 106, 116, 119
 jezidové (jezídi) 63–67, 82, 88, 90,
 125
 Ježíš Nazaretský 64, 100, 111, 148
 Joint Strike Fighter, projekt 54
 Jordánsko 60, 101, 104
 judaismus 124, 147, 148
 Júsufzajová, Malála 126

 kamikaze 127
 Karbalá 133
 Karel Veliký 46, 47, 120

 Kassig, Peter Edward 114
 Katechismus katolické církve 72
 Káthmándú 112
 Kemal Atatürk, Mustafa 49–51, 71,
 122–124
 Kepel, Gilles 18, 136, 137
 Kerry, John 33
 Khdeir, Muhammad Abú 132
 Kleinová, Naomi 157
 Knížectví Seborga 41, 76
 Konstantinopol (viz také Istanbul)
 46, 79, 118, 119, 122
 Korán 16, 22, 36, 41, 42, 45, 89,
 117, 147
 Korea 109
 Korea, Severní 106
 Korsika 120
 Kouachi, Chérif 11, 23, 137
 Kouachi, Saïd 11, 23, 137
 Kreml 123
 Kronšadtské povstání 112
 křesťanství 11, 37, 65, 89, 135, 147,
 148, 152
 Kuba 40, 131, 141
 kuffar 137
 Kurajšovci 45, 49, 52
 Kurdistan 70, 80, 109
 Kurdové 64–66, 70–72, 76, 80, 82,
 108–110, 123

 laqab 42, 136
 Lausannská smlouva 50
 Levanta 41, 147
 Lévi-Strauss, Claude 21, 25
 Lévy, Bernard-Henri 30, 39, 79
 Liga arabských států 53
 LIBA viz hnutí za svobodný pohyb na
 Chrámové hoře
 Libanon 32, 46, 98, 101, 133
 Libye 29, 35, 69, 76, 79, 85, 106,
 107
 Limes Arabicus 46

- Llull, Ramón 153
 Lockheed 54
 Lógar 127
 Londýn 24, 31, 130
 Los Angeles 145
 Lothar I. 120
 Lothar II. 47
 Lucca 47, 121
- madrasa 22, 81
 Magris, Claudio 131
 Marinetti, Filippo Tommaso 113
 Marx, Karl 24, 130
 Maurové 120
 Mazzantini, Carlo 115
 McChrystal, Stanley A. 133
 Mecit, Abdül 49, 52
 Mehmet VI. 49, 50
 Meidži (období) 150
 Merabet, Ahmed 11, 137
 Merah, Mohammed 137
 Mikuláš Kusánský 153
 Millán-Astray y Terreros, José 111
 Mingora (Pákistán) 126
 Mini, Fabio 54
 Mojžíš 45, 147
 le Monde, deník 85
 le Monde diplomatique, časopis 84, 99
 Mu'áviya 45
 mudžáhedíni 41, 107, 144
 Muhammad, prorok 12, 42, 133, 147
 Muslimské bratrstvo 59, 107
 Muthana, Nasser 114
- Nadžaf 133
 Národní fronta (Front National) 14
 Nasralláh, Hasan 133
 NATO viz Severoatlantická aliance
 Negri, Toni 26
 Nemmouche, Mehdi 81, 137
 Netanjahu, Benjamin 15, 33, 81, 85, 98, 101, 106, 123, 136
- Niger 135
 Nigérie 8, 82, 127
 Nobel, Alfred 50
 Normandie 115
 NSDAP 113
- Obama, Barack 13, 25, 29, 40, 70, 74, 76–78, 81, 84–86, 93, 103, 110, 143
 olim 100
 OOP (Organizace pro osvobození Palestiny) 57
 Organizace spojených národů (OSN) 78, 99
 OSN viz Organizace spojených národů
 Osvětím 86, 90
 Oz, Amos 99
- Pádišáh 49
 Pákistán 106, 107, 127, 128
 Palestina 33, 46, 56–62, 98–101
 Palestinská autonomie 33, 61, 100, 101
 Pamuk, Orhan 17
 panturkismus 123
 Parsi, Vittorio Emanuele 104
 Paříž 11–13, 19–24, 31, 130, 143
 Pásmo Gazy viz Gaza
 Pavel sv. 22, 112
 Pellico, Silvio 145
 Pentagon 54, 103, 110, 143
 Perský záliv 46, 73, 84
 Pěšávar 126–128, 131
 pešmerga 71, 72, 76, 82, 108
 Petraeus, David Howell 103, 104
 Pisa 47, 120
 Pius XI., papež 124
 Pius XII., papež 124
 PKK viz Strana kurdských pracujících
 Platón 147
 Pol Pot 139
 Potiskum (Nigérie) 127

- právo germánské 36–38
 právo obyčejové, Common Law 36
 právo římské 35, 36
 Prorok viz Muhammad
 Putin, Vladimír 29, 85
- Rabin, Jicchak 60
 Radáa 127
 Rakousko 145
 Renzi, Matteo 55, 105, 140
 la Repubblica, deník 73, 87, 99, 104, 138
 Riceová, Condoleeza 73
 Riedel, Bruce 104
 Robbins, Tim 38
 Roncalli, monsignor viz Jan XXIII.
 Roosevelt, Franklin Delano 87
 Rousseau, Jean-Jacques 20
 Rudá fronta 113
 Rudé brigády 112
 Rudé moře 106, 107
 Rumsfeld, Donald Henry 73
 Rushdie, Salman 17
 Rusko 43, 78, 81, 85, 86, 95, 106, 150
- Řím 48, 72, 115, 116, 118, 119, 121, 122, 140
- Saint-Tropez 120
 Saladin 48, 146
 salafisté, salafitský islám 13, 32, 43, 106, 149
 Salvianus z Marseille 38
 Samarkand 123, 153
 San Francisco 115
 San`á 108
 Sanremo 50, 52
 Saracéni 118, 120
 Sarkozy, Nicolas 21, 23, 29, 34, 35, 74, 80, 85
 Saúdská Arábie 23, 31, 52, 81, 83, 84
- Selim I. 49
 Sepúlveda, Luís 17
 Severní Osetie-Alánie 127
 Severoatlantická unie (NATO) 40, 54, 73, 74, 78, 83, 93, 106
 Sicílie 119, 152
 Sinaj 106, 107
 Slahi, Mohamedou Ould 144
 Slim Shady (The Real Slim Shady, píseň) 115
 Smith, Frank 143, 144
 Smyrna 123
 Solženicyn, Alexandr 74
 Spinelliová, Barbara 78
 Spojené státy americké (USA) 25, 32, 40, 44, 58, 69, 73, 75, 78, 80, 81, 83, 93, 97, 100, 101, 103, 109, 110, 131, 137, 138, 141–145
 Stalin, Josif Vissarionovič 140
 Strada, Luigi (řečený Gino) 114
 Strana kurdských pracujících (PKK) 70, 109
 Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) 123
 sunnité 19, 31, 32, 35, 43–46, 49, 52, 57–59, 65–67, 69, 70, 75, 77, 80, 81, 84, 89, 90, 93, 95, 106–110, 123, 133, 150
 svatá válka 42, 79, 105
 Sýrie 23, 29–32, 35, 39, 41, 43, 46, 48, 52, 59, 63, 66, 69–71, 76, 77, 79, 80, 82, 85, 105, 109, 114, 120
- šahíd, šuhadá 57, 127
 šajch al-Islám 51
 šar`ía 80, 88, 126, 149
 Šaríf, Naváz 126, 128
 ší`a, šiíté 19, 31, 32, 35, 43, 45, 48, 57, 58, 65, 66, 70, 71, 75, 77, 80, 82–84, 86, 89, 90, 105–110, 127, 133, 150
 šoa 59, 87, 124, 139, 148

- Španělská legie 112
 Španělsko 153
- Tahrík-e-Tálíbán Pákistán (TTP) 126
 Tálíbán 31, 40, 70, 107, 126, 128, 130, 141
 Teherán 78, 80, 93, 106
 templáři 112
 theocons 74
 Tertullianus 108
 Tomáš Akvinský 146
 Toronto 145
 trest smrti 35–38, 140, 142
 Turecko 32, 44, 50, 51, 69–73, 77, 80, 95, 109, 110, 122–125
- Ukrajina 78, 93, 106
 Umajjovci 46, 120
 umma 41, 45, 48, 49, 149
 Unamuno, Miguel de 111
 Unocal 75
 USA viz Spojené státy americké
- Vatikán 89, 123
 Vaziristán 136
 Velká francouzská revoluce 20, 113
 Vietnam 109, 112
 Voltaire 20
- Waffen-SS 112
 wahhábité 52
 Wales 115
 Warduni, Šlemon 118
 Warren, Steve 103
- zakát 88
 Záliv viz Perský záliv
 Západní břeh Jordánu 33, 60, 97, 99, 100, 153
 Zelená linie 58
 Zijádat Alláh III. 121
 zoroastriáni 64, 88
- Ženevské úmluvy 141
 Židovský domov, izraelská politická strana 98

EDICE MODERNÍ DĚJINY

FRANCO CARDINI

Chalífa a Západ

**KOŘENY TERORISMU
A POKRYTECTVÍ ZÁPADU**

Z italského originálu *L'ipocrisia dell'Occidente*,
vydaného nakladatelstvím Gius. Laterza & Figli roku 2015,
přeložily Jitka Michalčíková a Tereza Siegllová
Obálku a grafickou úpravu navrhl Vladimír Verner
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2016 jako svou 1438. publikaci
Odpovědný redaktor Filip Outrata
Vydání první. AA 8,37. Stran 176
Vytiskla Tiskárna a vydavatelství 999, s. r. o.
Doporučená cena 228 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-632-1

V EDICI MODERNÍ DĚJINY JIŽ VYŠLO

Dějiny světa

GLOBÁLNÍ DĚJINY OD POČÁTKŮ DO 21. STOLETÍ

Šestidílná řada Dějin světa, vydaná prestižním německým nakladatelstvím WBG v Darmstadtu, přináší přehled světových dějin od počátku až do současné éry globalizace. Početný kolektiv autorů zahrnuje přední odborníky na jednotlivá období. Různé oblasti, epochy a kultury nestojí přitom izolovaně vedle sebe, ale jsou propojeny sítí vzájemných vztahů a nahlíženy důsledně perspektivou celku. Svazky jsou doplněny mapami, tabulkami a ilustracemi.

SWAZEK 1

Základy globálního světa. Od počátku do roku 1200 př. Kr.
(ed. Albrecht Jockenhövel)

SWAZEK 2

Starověké světy a nové říše. 1200 př. Kr. až 600 po Kr.
(eds. Gustav Adolf Lehmann a Helwig Schmidt-Glintzer)

SWAZEK 3

Výklady světa a světová náboženství. 600 až 1500
(eds. Johannes Fried a Ernst-Dieter Hehl)

SWAZEK 4

Objevy a nové struktury. 1200 až 1800
(ed. Walter Demel)

SWAZEK 5

Vznik moderny. 1770 až 1914
(eds. Walter Demel a Hans-Ulrich Thamer)

SWAZEK 6

Globalizace od roku 1880 do současnosti
(ed. Hans-Ulrich Thamer)

JAN RYCHLÍK

Češi a Slováci ve 20. století

SPOLUPRÁCE A KONFLIKTY 1914 – 1992

Československo, stát, v němž většina obyvatel dnešní České republiky i Slovenska prožila většinu svého života, patří dnes již do historie. Vztahy mezi dvěma národy, které se na víc než sedm desetiletí sešly v tomto státě jako ve svém domově, ale zůstávají živé a blízké. Kniha historika Jana Rychlíka si klade za cíl přiblížit především českému čtenáři opomíjenou „druhou stranu“, slovenskou politiku a její specifika v celém období společného státu. Jeho zasvěcené a podrobné líčení, začínající již za Rakousko-Uherska a za první světové války, sleduje vývoj česko-slovenských vztahů především v politické oblasti, postupné zesilování autonomistických tendencí ve slovenské politice s vrcholem v rozbití ČSR po Mnichovu a vytvoření samostatného slovenského státu. Autor věnuje dostatečný prostor nejznámějším aktérům slovenské politiky tohoto období – Andreji Hlinkovi, Milanu Hodžovi či Jozefu Tisovi. Druhá polovina knihy se věnuje slovenské politice v lidově demokratickém Československu, na cestě od centralizace k federaci, a v období husákovské normalizace. Závěrečná kapitola pojednává o peripetích rozpadu Československa a vzniku dvou nových samostatných států na mapě Evropy. Práce Jana Rychlíka, založená na velkém množství archivních materiálů, je ojedinělým příspěvkem k naší stále ještě nedávné a dosud živé minulosti.

EMMANUEL HECHT, PIERRE SERVENT

Krvavé století

DVACET VÁLEK, KTERÉ ZMĚNILY SVĚT

Kolektiv předních francouzských historiků se podílel na unikátní knize, která shromažďuje v jednom svazku dvacítku válečných konfliktů, jež poznamenaly dvacáté století a počátek století jednadvacátého. Editoři E. Hecht a P. Servent do svazku zařadili jak ty nejznámější válečné konflikty, počínaje oběma světovými válkami, válkou v Koreji, ve Vietnamu či oběma válkami v Zálivu, tak i konflikty méně známé, ale pro běh světových dějin srovnatelné významné, jako byla ruská občanská válka v letech 1918–1920, válka mezi Čínou a Japonskem (1937–1945), alžírská válka za nezávislost na Francii (1954–1962), války mezi Izraelem a jeho arabskými sousedy

v letech 1967 a 1973, války v Libanonu, konflikt mezi Velkou Británií a Argentinou o Falklandy/Malvíny (1982), sovětská invaze do Afghánistánu (1979–1989) či iránsko-irácká válka (1980–1988). Nechybějí ani ozbrojené konflikty doby zcela nedávné, jako válka v bývalé Jugoslávii, spojenecká invaze do Afghánistánu (2001–?) či zákrok západních zemí v Libyi, který v roce 2011 vedl ke svržení režimu Muammara Kaddáfího, ale také k rozvrácení Libye a vzestupu radikálního islamismu na jejím území. Poslední kapitola je věnována úspěšnému zásahu francouzské armády proti islamistickým militantům v Mali v roce 2013. Připojena je chronologie válečných konfliktů 20. století, která zmiňuje i řadu dalších událostí. Doplněn je základní přehled literatury v češtině. Kniha je psána čtivým, přístupným způsobem, a na své si přijdou nejen nadšenci pro vojenskou historii.

MORTEN STORM, PAUL CRUICKSHANK, TIM LISTER

Agent Storm

MŮJ ŽIVOT V AL-KÁIDĚ A CIA

Strhující kniha napsaná s pomocí odborníka na terorismus stanice CNN Paula Cruickshanka a zkušeného reportéra specializujícího se na Střední východ Tima Listera odhaluje neuvěřitelný příběh člověka, který se dokázal vymanit z osidel radikální ideologie. V době, kdy tisíce džihádistů evropského původu odcházejí bojovat v řadách tzv. Islámského státu do Sýrie a Iráku a jejich případný návrat do Evropy představuje nemalé bezpečnostní riziko, je příběh agenta Storma o to aktuálnější. Dán Morten Storm se již v mládí dopouštěl násilného jednání, své třinácté narozeniny oslavil pokusem o ozbrojenou loupež. Po konverzi k islámu již pod novým jménem Murád propadl jeho radikálnímu výkladu, zapojil se do prostředí islamistických radikálů a odešel do Jemenu, kde se utvrdil v salafistickém výkladu islámu a získával také další kontakty mezi radikály blízkými al-Káidě. Zvláště blízko měl k radikálnímu klerikovi s americkým občanstvím Anwaru al-Awlaqimu, který se postupně stal pro Spojené státy jedním z nejhledanějších nepřátel. Později Storm islámskou víru opustil a stal se dvojitým agentem pro americkou, britskou a dánskou tajnou službu. Ve své nové roli pomáhal za dramatických okolností s likvidací několika ze svých někdejších islamistických spolubojovníků. Nakonec se však rozhodl svůj příběh zveřejnit a s prací pro tajné služby skoncovat.

MIKE ROSSITER

Špion, který změnil svět

KLAUS FUCHS A TAJEMSTVÍ ATOMOVÉ BOMBY

Když roku 1945 prezident USA Harold Truman oznámil Stalinovi, že USA vlastní novou a hroživou zbraň proti Japonsku, pro sovětského vůdce to nebylo velké překvapení. O existenci atomové bomby dobře věděl a Sovětský svaz již usilovně pracoval na vývoji vlastní zbraně. Sloužily mu přitom i informace, které dostával od německého vědce Klause Fuchse, který pracoval na vývoji nukleárních zbraní ve Velké Británii a v USA. Osoba tohoto vědce, komunisty, jenž prchl před nacisty do Velké Británie, je zahalena mnoha nejasnostmi. Mike Rossiter zrekonstruoval příběh „špiona, který změnil svět“ na podkladě odtajněných zpráv z britských, amerických, ruských a německých archivů. Ukazuje přitom, že Klaus Fuchs byl klíčovou postavou jak pro Brity, tak pro výzkum prováděný v USA, a stejně tak i pro sovětský jaderný program; byl mužem, jenž v tomto smyslu stanul u zrodu „studené války“, stojící na konkurenci v jaderné výzbroji Západu a Východu.

IAN BREMMER

Konec volného trhu

STÁTNÍ ZÁSAHY A JEJICH POLITICKÁ RIZIKA

Prokázaly nedávné zkušenosti finanční krize, že volný trh zklamal a má být nahrazen systémem státního dirigismu? Anebo je potřeba ke „státnímu kapitalismu“, který se v některých zemích dokázal s ekonomickými výkyvy relativně dobře vypořádat, přistupovat obezřetněji, než jak to líčí jeho zastánci? Ve své v zahraničí diskutované knize z roku 2010 reflektuje americký politolog Ian Bremmer události související se světovou finanční krizí a s ní spojenými státními zásahy do ekonomiky. Ukazuje, že názor, který jakékoli ústupky od kapitalismu volné soutěže považuje za krok k socialismu, je falešný, poněvadž ani jedno nikdy neexistuje v čisté podobě. Varuje nicméně před unáhlenými soudy, které ve státě ovládaném hospodářství vidí snadné řešení. Kniha na mnoha příkladech a reálných údajích zkoumá globální fenomén státního kapitalismu a poukazuje na jeho závažné důsledky nejen ekonomické, ale zejména též politické.

PAUL KRUGMAN

Skoncovat s krizí

Průzračně napsaný text světoznámého ekonoma, často citovaného odbornými redaktory napříč médii. Kniha pojednává o hospodářském propadu, který odstartovala finanční krize z roku 2008. O tomto propadu již bylo napsáno mnohé, Krugmanovo pojetí tématu se ale od většiny ostatních liší, protože se pokouší odpovědět na zcela jinou otázku. Většina titulů o současné hospodářské katastrofě, s nimiž jako by se roztrhl pytel, vznášejí otázku: „Jak se to stalo?“ Paul Krugman se místo toho ptá: „Co proti tomu děláme?“ Vše totiž nasvědčuje tomu, že pokud naši politici nezmění kurz, zůstane ekonomika velmi dlouho slabá. A cílem autora je vyvinout skrze poučené veřejné mínění tlak na uskutečnění změny kurzu, která by pomohla skoncovat se současnou krizí.

MICHAEL KRUPP

Dějiny státu Izrael

OD ZALOŽENÍ DO DNEŠKA (1948–2013)

Svou první knihu věnovanou otázce sionismu a státu Izrael vydal Michael Krupp již v roce 1962, posledních čtyřicet let měl pak možnost dějiny tohoto státu spoluprožívat přímo na místě. Dnes platí za předního znalce dění v této oblasti. Jeho *Dějiny státu Izrael* vyšly v Německu zatím ve třech vydáních. Pro české vydání byla poslední verze aktualizována do roku 2013 a doplněna o některá nová fakta. Linie historického výkladu se organicky propojuje s úvahami nad problematickými tématy politickými i náboženskými, jež v případě Izraele tvoří nedílný celek. Autor se přitom ukazuje jako bedlivý a nestranný pozorovatel, který vůči žádné ze zúčastněných stran nešetří kritikou. Skvěle napsaná kniha nepostrádá jistou dramatičností, jíž se ovšem vyznačuje i sama historie Izraele. Dějiny státu Izrael jsou určeny všem, kdo díky lepšímu poznání politického vývoje Izraele chtějí hlouběji pochopit složitou situaci na Blízkém východě. Snadné orientaci čtenáře slouží bohaté rejstříky, glosář, mapy a časová tabulka.

RALF DAHRENDORF

Od pádu Zdi k válce v Iráku

NOVÝ ZAČÁTEK DĚJIN

V této knize se autor, reprezentant liberálního myšlenkového proudu, zabývá dosud teoreticky nezpracovaným obdobím nejnovějších dějin – obdobím pádu komunistického bloku po tažení proti Iráku. Vedle pádu komunismu považuje R. Dahrendorf za významný faktor určující současné dějiny též rozvoj islamismu a konfrontaci Západu s ním. Široká informovanost a vhled do hloubky problémů dnešního světa charakterizují soubor těchto studií, jenž vyšel již v několika jazycích.

VLADIMÍR NÁLEVKA

Horké krize studené války

Období studené války, více než čtyři desetiletí trvající měření sil mezi dvěma mocenskými bloky, Západem a Východem, se ve světových dějinách téměř zcela překrývá s druhou polovinou 20. století. Nebylo oblasti, která by v této periodě nebyla více či méně ovlivněna tímto střetem. Kniha Vladimíra Nálevky přehledně přibližuje „horké krize“ studené války, ty dějinné okamžiky, kdy svět stál na prahu globálního konfliktu či byl přestoupen práh konfliktů lokálních. Od situace po skončení druhé světové války, kdy se cesty spojenců z vítězné protihitlerovské koalice začaly rozcházet, až po symbolický konec války sjednocením Německa, můžeme sledovat hru mocenských tlaků, diplomatických zásahů i vojenských operací. Ohniskovými body jsou první a druhá berlínská krize, korejská válka, karibská krize, šestidenní válka mezi arabskými státy a Izraelem, druhá indočínská (vietnamská) válka, zápas o rozmístění raket v Evropě a afghánská krize. Samostatné kapitoly jsou ale věnovány i vývoji na africkém kontinentě (konžská krize, konflikty v Angole, Somálsku a dalších oblastech) a ve Střední Americe (Guatemala). Pozornosti neunikají ani mezinárodní souvislosti Pražského jara 1968. Kniha V. Nálevky, která je z velké části založena na odtajněných pramenech ze sovětských a severoamerických archivů, připomíná, jak velice následky studené války ovlivňují dnešní bezpečnostní situaci ve světě.